

5411

5411

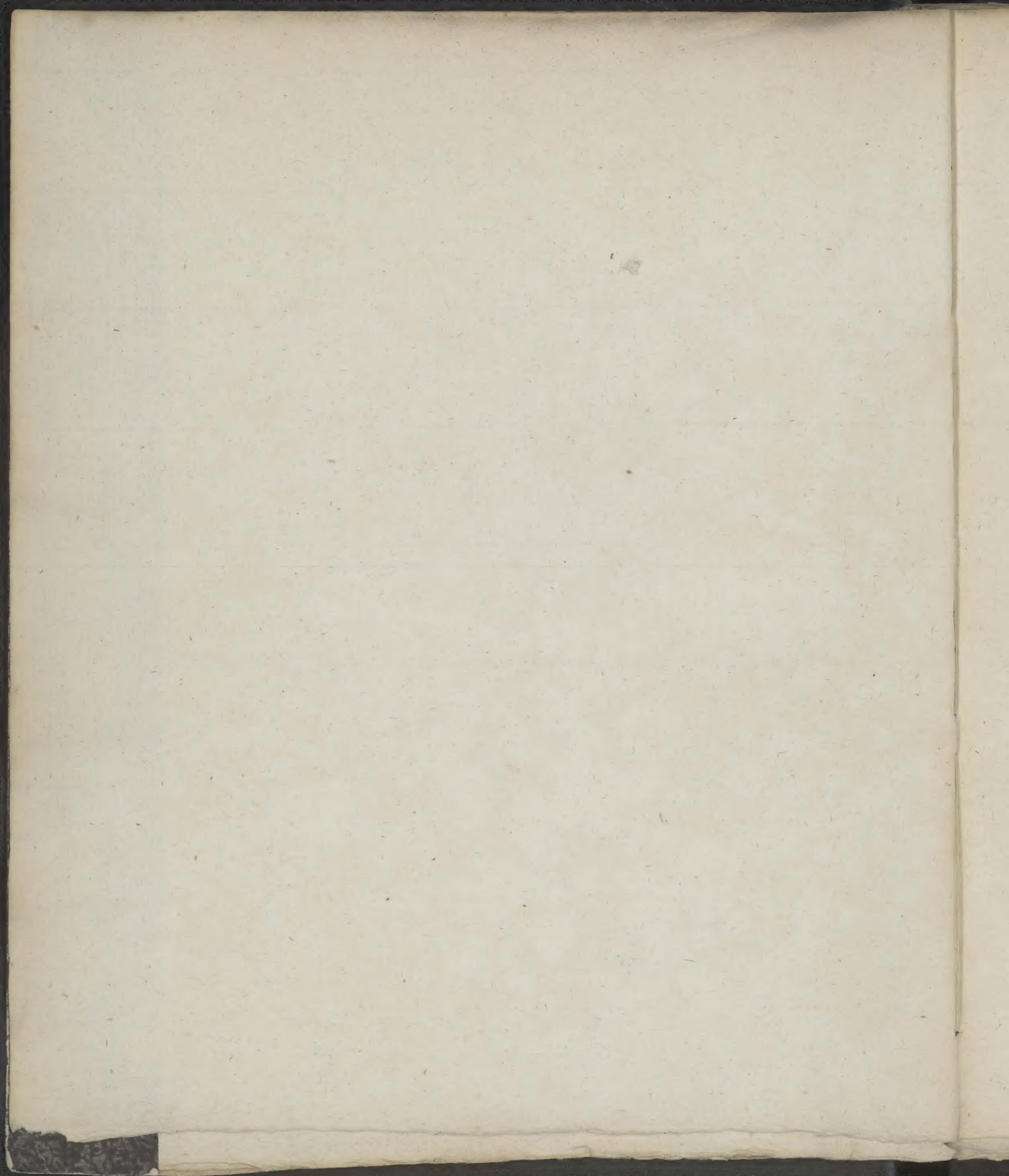
II

N. Inv. 5411.

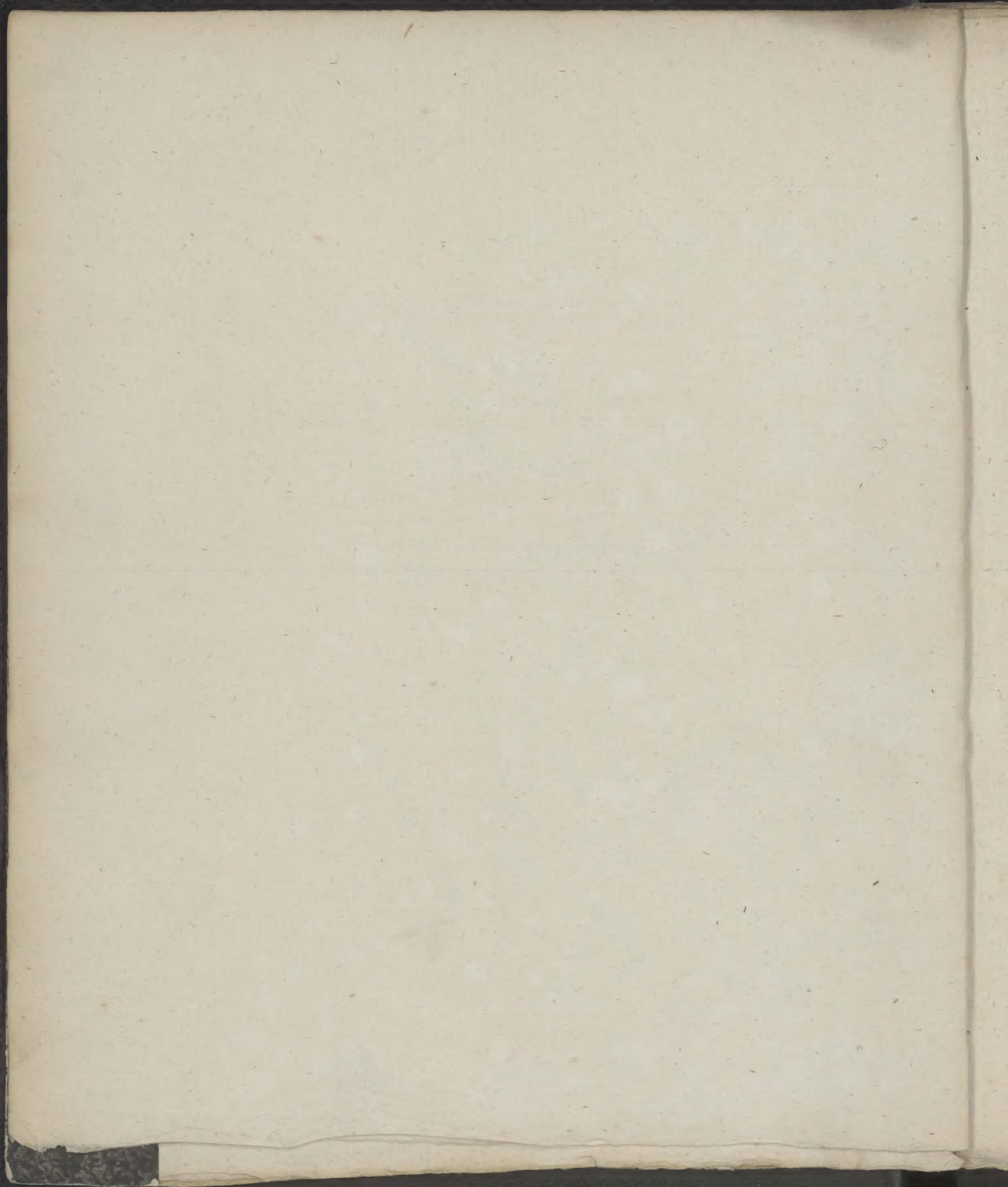
1

Zbior

ważniejszych Liom urzędowych,

dotyczących Powstania polskiego

w r. 1794.

2
p

s
8
p
A
L

i
d
2
i
fa
P
W
i
te

I.

Deklaracya

Króla pruskiego, Stanom sejmującym Rzeczypospolitej
podana, dotycząca projektowanego od Rosyi pomiędzy nią
i Polską Alliancy.

Ku końcu miesiąca Sierpnia Jan^{Graf} de Stackelberg ambasador rosyjski niżej podpisanemu urzędownie oświadczył: iż Najjaśniejsza Imperatorowa Mość postanowiła na blisko następującym sejmie zawrzeć z Królem i Rzeczpospolitą Polską Allianz, którego jedynym celem być ma bezpieczeństwo i całość Polski, oraz jej przeciw wspólnemu nieprzyjacielowi obrona.

Niżej podpisany Królowi Mości Janu swemu to doniosłszy, idąc za odebrany na to rozkazem, odpowiedział panu grafowi de Stackelberg, iż Najjaśniejszy Król jego, lubo czuły na poufale zamiaru tego odkrycie, nie może jednak nie oświadczyć: iż zważając wszystkie z sąsiadującemi potencjami traktaty, żadnej takowego Alliancy nie widzi potrzeby; gdyby jednak nowy dla Polski potrzebnym sądzony być miał Allianz, iż Najjaśniejszy Król jego ofiaruje odnowienie z dawna trwających między Prussami i Polską; i iż pomysłność tego sąreńskiego narodu, tyle, i nie mniej interesuje Jego Królewską Mość, ile interesować może inne mocarstwa.

Nie podpisaną też dając odpowiedź, przysłał przetłózenie niektórych
pobudek stosownie tak do poznania nieużyteczności, jako też niebez-
piecznych skutków Allianu w podwojnym wyrzeczonym zamiarze
między ^{Rossyjską} ~~Russką~~ i Polką iżdanego. W tymże czasie baron de Keller
minister Króla Imci Pruskiego w Petersburgu odebrał rozkaz, po-
dobne Dworowi Rossyjskiemu uczynić oświadczenie i przetłózenie.

Gdy jednak Król Imci Pruski z zaskiwieniem uwiadomiony
zostaje: że projekt tego Allianu, już nieod niejakiemu czasu, był
w Polosze komunikowanym i roztrącanym, i ~~był~~ ^{być} może (z przed-
stanami na Sejm zgromadzonemi teraz wznowionym zostanie: jego
Królewska Mość postanowił oświadczyć przez następującą Dekla-
racją sentyment swój w materji ^{niebie} Poloskiej ~~inaczej~~ ^{ważnie} tak ~~ważnie~~ in-
teresującej.

Jeżeli uprojektowany między ^{Rossyjską} ~~Russką~~ i Polką Allianz ma mieć
za pierwszy cel zachowanie całości Poloski; Król Imci Pruski nie
widzi w tym Allianzie ani użyteczności, ani potrzeby, ponieważ
ta całość ostatnimi traktatami zabezpieczoną została.

Suponować nie można: że Najjaśniejsze ani Imperatorowa
Rossyjska, ani ^{jej} Allianz ~~z~~ Cesarz Imci Pruski ^(z strony swojej) (one nadwerg-
zyć chcieli. Trzeba ^{by} więc rozumieć: że Król Imci Pruski takowego
nadwergienia ma zamiar, a zatem przeciwko niemu ten obrócić
Allians.

Zna Najjaśniejszy Pan nie podpisanego: iż względem jego
zamiarów tyżących się całości Państwa Rzeczypospolitej, uświadoma-
no wrzając w umysłach mniemanie ^{(tak matożabnące się z jego prawości i ospanialości, jak} ~~nie~~ ^{przeciwne} godności jego
polityki. Jego Królewska Mość wzywa dobrze myślącej i oświeconej

i oświeconej części narodu polskiego świadectwa: że w ciągu panowania wszystkie starania jego na to obrócone były, aby dobrą z nim utrzymywał przyjaźń i jak najlepsze sąsiedztwo; i żaden krok jego Królewskiej Mości nie może tej prawdy wystawić podejrzeniu.

Król Imię Pruski nie może przewieść na sobie: aby się nie protestował jak najuroczyściej przeciwko ^{zamiarowi} wspomnianego ~~umia~~ ^{umia} Allianse; jeżeli obrócony być ma przeciwko Jego Królewskiej Mości, a w tym przypadku uwarzać go nie może, tylko jako wymierzony na zerwanie dobrej harmonii i dobrego sąsiedztwa przez najuroczyście między Prusami i Polską upewnionych traktaty.

~~Jeżeli~~ ^{Jeżeli} ten Alians użyty ~~ma~~ ^{ma} być przeciwko wrołnemu nieprzyjacielowi a pod tym hasłem rozumiana jest Lota Ottomanska; Król Imię ze względów przyjaźni z Rzeczpospolitą Polską rozumie być ^{je} sobie obowiązany następować i wysyłać reprezentacyą: że Lota Ottomanska zachowywał się zawsze w stosunku najwzajemniejszej, ^{wojny} ~~wojny~~ kartowicki dawny oraz w całym ciągu ~~wojny~~ ^{wojny} teraźniejszej słowem: że Król Rzeczpospolitej jak najwierniej ochraniała skutki najniebezpieczniejsze stanu by się nieuchronnemi tak dla krajów Rzeczpospolitej jako też ^{najjaśniejszego} ~~głównego~~ Króla Imię Pruskiego, gdyby Polska wchodziła w związki któreby dawały nobudki Locie do uważania w Polsce swego nieprzyjaciela i do wtargnięcia w nią z wojskiem swoim do Karności wojkowej tak ma być przyzwyczajonem. Każdy dobry i oświecony obywatel Polski tak twierdzi: ileby trudno i niepodobne ^{em} było obronie ojczyzny swojej od nieprzyjaciela tak przyległego, tak liczego i tak szczerwie wojującego.

Przodzi kazdy: ze takowym sposobem ci. Ktoryby projekt Allian:
su przeciw Turcie popierali, stawaliby się razem temi, Ktoryby Kró:
la Tmci według Brzmienia Artykułu II Traktatu w Roku 1773
zawartego, uwazniali od gwarancji calosci Krajow Rzeczypospo:
litej, poniewaz w tym Traktacie wyraźnie wyrażone są wojny
między Polską i Turcją Ottomancką.

Allians ztym między Rosyją i Polską uprojektowany, nieo:
chybnie wciągnąłby Rzeczypospolitą bez żadnego celu, ani potrzeby w
otwartą wojnę z jednym z najlepszych tejże Rzeczypospolitej są:
riadem, ale niemniej z ^{jednym z} (najstraszniejszych nieprzyjacielem. Tenie
Allians odjąłby Rzeczypospolitej wsparcie i gwarancję Króla
Tmci Pruskiego, nie okazyjąc jej lepszego ani dostateczniejsze:
go. Król Tmci Pruski nie może ~~być~~ ^{być} więc obojętnym na projekt tak
naduzytecznego Alliansu, Ktoryby groził najwiskozem niebez:
pieczenostwem nie tylko Rzeczypospolitej Polskiej, ale też
ostatnym jego Polscze tak przyległym Krajom i Ktory byłyby
niekiedy przyczyną rozszerzania ognia wojny i upowszech:
nienia jej klęsk.

Król Tmci Pruski nie jest przeciwny, iżby Rzeczypospo:
lita Polska powiększyła wojsko swoje i doprowadziła potęgę
wojskową do stopnia większego upoważnienia; ale Król Tmci od:
daje dobrym obywatelom Polakim do rozważania czyli wteraznie:
szych okolicznościach, nie może kto na to użycwać jakiegobądź
powiększenia wojska, i wplątać Rzeczypospolitą mimo jej woli
w wojnę, lubo zupełnie jej obcą, a przez to ciągnąc na jej kraje nieprzy:
jemne skutki.

Król Jmoci obiecuje sobie: że Najjaśniejszy Król Jmoci Polski i Stany Najjaśniejszej Rzeczypospolitej na tym terazniejszym zgromadzone zebraniu wzięte na mocną uwagę to wszystko, cokolwiek Jego Królewska Mość tu wrektła jedynie w zamiarze i przez pobudki najgorzejszej przyjaźni i koniem prawdziwego wspólnego dobra tych Państw, przez nierozrywany węzeł trwałego i wiecznego przymierza tak ściśle spojenych.

Spodziewa się nie mniej Król Jmoci Pruski: że Najjaśniejsza Imperatorowa Jmoci Rosyjska ze chce przychylić się do pobu: dek tak sprawiedliwych i zgodnych z istnem dobrem narodu polskiego. Jego Królewska Mość oczekiwając z zaufaniem że z obu stron umorzona zostanie myśl o Alliansie nie tylko niepotrzebnym, ale zawsze ~~niebezpiecznym~~ dla Polski niebezpiecznym.

Jeżeli przeciw spodziewaniu chcieliby przystąpić do zawarcia wspomnianego Alliansu: Król Jmoci Pruski podobnie ^{Najjaśniejszej} ofiarze: ^{trwających} Rzeczypospolitej ofiaruje Allians i odnowienie ~~Traktatów~~ ^{Traktatów} między Prusami i Polską ~~traktatów~~. Najjaśniejszy Król Jmoci rozumie być sobie w stanie zabezpieczenia całosci Rzeczypospolitej tyle ile którekolwiek być może Mocarstwo; a oświadcza oraz czynić to wszystko: co od niego dependować może, aby uwolnić przesławny naród polski od wszelkiej obcej opresyi, ^a szeregobniej o niego przyjaźniących Potęg Ottomanoskiej Kroków, jeżeli przesławny naród za jego ^{ist} ~~ist~~ radą.

Gdyby, czego się spodziewać nie można, te wszystkie uwagi i przyjacielskie ofiary znaleźć nie miały miejsca: tedy Król Jmoci

Pruski w projekcie wspomnianego Aliansu niewidząc tylko projekt uformowany przeciwko sobie, projekt oraz do uwikłania Prus: politej w otwartą z Turkami wojnę i wystawienia przez niechybne inkursye i kroki nieprzyjacielskie nie tylko Państwo Prus, ale nawet swoje własne: wtedy Król Jmci Pruski nie mógł dyspensować się od tego, aby nie brać środków które roztropność brać radzi i własna wyściga konserwacja na zapobieżenie zamysłu: Tom ~~oba~~ dla obu Państw niebezpiecznym.

Wniesporziewanym tym przypadku Najjaśniejszy Król Jmci Pruski zaprasza wszystkich prawdziwych patriotów i dobrych obywateli Polski dołączenia się z nim, a to koncem odwrócenia rąk i wspólnymi środkami owych wielkich niebezpieczeństw i klęsk, które ich ojczyzna groźona zostaje. ~~Ta~~ ^{oraz} ~~bezpieczeństwo~~ Najjaśniejszy Król Jmci Pruski: że zechce dać im wszelkie wsparcie i jak najskuteczniejszą pomoc, koncem utrzymania ^{ywa} niepodległości, ~~wolności~~ i bezpieczeństwa Polski.

Dan w Warszawie dnia 12 października 1788.

(podpis) Antwik de Buchholtz posex-
traordinaryjny Króla Jmci Pruskiego.

II.

OdpowiedzStanów sejmujących na Deklaracyją powyższą.

Niniejszypodpisani z wyraźnego rozkazu Króla i mosci i Stanów Przecypas-
zoli tej skonfederowanych niniejszego sejmku mają honor udzielić Panu
de Bucholtz Postowi N. Króla i mosci Pruskiego następującą odno-
wicią stosowną do sentymentów Króla i mosci przelozionych w Deklara-
cyi pod dniem 12 października r. bieżącego.

Iz na dopiero wspomnianej Deklaracyi czytanie podczas sejmo-
wej sesyi dnia 13 października wręczęto zgromadzone Przecypospo-
litej Stany żywej i szczerzej wdzięczności uczuciem, jaka jest winna
wspaniałemu sposobowi myślenia Króla i sariada i przyjaciela który
zabezpieczając całosci Polskiej wiare w rojuszach osobistem wzmacnia
zaufaniem i. Twierdza powziste o narodu mniemanie, rownie go
enerotliwym, jak potężnym gloszące Monarchę.

Projekt Alliancy między Rosyją i Polską, gdy ani w Radzie
nie jest, ani przed Sta. ami na Sejm Wolny zgromadzonemi, a zwiaz-
kiem Konfederacyi następnie atakzonemi nie był podany nie wszedł
w cel Aktu Konfederacyi terażniejszej, który Akt stosownie do woli
ogólnej Narodu i zgodne z propozycjami od Tronu podanemi, Łobraca
wszelkie prace i uisłności sejmujących Stanów do powiększenia podatków

i wojska Rzeczypospolitej: nie w myśli nadać, aby mieć moc zastępczą, ale raczej aby obronę zastąpić i utrzymywać: tak Rzeczpospolita mogła swoje własności i swój Rząd wolny.

Gdyby zaś w torze przewidzistej okolicy rzeczonych celów sejmowej roboty wprowadzona została propozycja i projekt jakiego Alianšu, wtedy Rzeczpospolita z natury samej obrad sejmowych obowiązana będąc jawności w czynieniu swoim iść krokami: nigdy postępowania swego ukrywać nie może i nie będzie. Stosując się zawsze do niepodległości swego samowładztwa, do przepisów roztropności, do świętych praw publicznych prawideł i do winnych na wzajemne kroki Jmoci Pruskiego sentymenta względów?

A kiedy wola ogólna Narodu zawoła prawa i zawoła publiczna stała się duchem obrad niniejszego Sejmu, Zarządzone Rzeczypospolitej Stany nieoddzielnie ale raczej jednomyślnie i wszelką przytębia się wstydząc aby wspólnie w umyśle J. K. Mości zjednali sobie cwałebny oświecenia i patriotyzmu zaszczyt.

(podpis.) Stanisław Małachowski Referend. Kor. Mar.
sejm. i Konfed. Koron:
Kazimierz Figej Łąpieha Gener. Pr. i Litt.
Marsz: Konfed: W. K. Litt.

III. Nota

Lista rosyjskiego Sejmowi podana, w której żali się
na mające nastąpić odmiany Konstytucyi przez Rosyją
zagwarantowanej.

Poset wielki nadzwyczajny i pełnomocny Najjasniejszej Imperatoro-
wej całej Rosyi chiał zostawić dotąd w zupełnem milczeniu i żadne-
go nie wagnął pretensji względem uchwał Przesławnych Zgromadzo-
nych Stanów, które lubo naruszyły Konstytucję r. 1776 umówioną
z trzema Dworami, jednak nie nadwerżyły directe Aktu Gwarancji
1775 roku. Rozkazy Najjasniejszej Imperatorowej tak doskona-
łą zawsze nosiły cechy sentymentów Najjasniejszej Imperatorowej
przyjaźni dla Narodu polskiego, że niżejpodpisany życzyłby
był sobie niebyle nigdy do przykrej przywiedziony potrzeby
protestowania przeciw przestąpieniu formy Prądu poświęconej
uroczystem Aktem Gwarancji Traktatu 1775 roku. To jest
przecie myśl zawarta w różnych projektach mających za cel
Sejm nieustający a przez to przewrócenie całkowite Prądu, któ-
ry przepisuje niżejpodpisanemu potrzebę deklarowania, że
Najjasniejsza Imperatorowa odstępuje z zalem przyjaźni któ-
ra Jego Królewskiej Mości i Najjasniejszej Przewyższonej

poswięta, nie będzie mogła potrzebować najmniejszą odmian Konstytucji Roku 1785 tylko jak na egwalecie Traktatu.

W Warszawie d. 5 Novembris 1788

(podp.) Stackelberg.

IV. Odpowiedz

Stanów sejmujących na powyższą Notę Łoosty rosyjskiego.

Dziś podpisani z wyraźnego rozkazu Króla Jmoci i Stanów Rzeczypospolitej skonfederowanych niniejszego Sejmu, mają honor udzielić W. Stackelbergowi Łoostowi wiel. nadwyzajnemu i pełnomocnemu najjasniejszej Imperatorowej całej Rosyi, następującą odpowiedź na Notę dnia 5 Listopada roku bieżącego podaną.

Rzeczpospolita w tejże Notie której czytanie przed Stanami skonfederowanymi na dniu 6 listopada nastąpiło upatruje trzyjaki zamiar, to jest: 1°) Zarzut naruszonej niby Konstytucyi 1776 roku. 2°) Suppozycja o projektach odroczenia całkowitego klętu. 3°) Deklaracja w sposób naglący nieodmienienia w niczem Konstytucyi 1775 roku. Każdy z tych trzech zamiarów, osobną Stanów Rzeczypospolitej zgromadzonych sciągnął baczność i szerególną odpowiedź.

Có do pierwszego. Jeżeli zarzut naruszonej Konstytucyi 1776 roku związku z Aktem Gwarancyi 1775 roku mieć mogącej, ma za cel uchwały Rzeczypospolitej przywracającą Komisję wojskową: Sejmujące Stany jak każda Władza prawodawcza w samowładztwie swoim niepodległa stanowić nowe, przywracając lub odmieniając dawne prawa swoje, nie jest w przypadku naruszenia praw wewnętrznych, który wyraz nie na Sejm wyraża nad Prawo, ale na poddanych a nieposłusznych prawu nadac jedynie może.

Có do drugiego. Proskliwosci o myśl zawierającą odroczenie całkowitego

Rządu, gdy proponuje projekta w Stanach Rzeczypospolitej, tym zaspo-
kojona być powinna, że przez wyraz Projektu na Sejmie to tylko się
rozumie, że czytany i do deliberacyi wziętym jest na sejmowych
sejmowych; nader zaś wiadomo i oświadczone, iż żaden dotąd projekt
w ten sposób nie przyszedł do wiadomości Stanów Rzeczypospoli-
tej. Jeżeli ta troskliwość sięga się do ogólnych o Sejmie nieustają-
cym w Narodzie mniemań, kiedy istotnie Rząd Rzeczypospolitej
wolny i niezależny składa się z trzech Stanów w przedstąpieniu
lub trwaniu Sejmu trudno upatrywać przewrócenia całkowitego
Rządu lecz czasu tylko sejmowania odmiany.

Co do trzeciego. Jeżeli odmiana jakiego prawa 1775 roku za-
wac się będzie zgromadzonym Rzeczypospolitej Stanom ku ulep-
szeniu wewnętrznego Rządu, tedy przekonanie Rzeczypospolitej
o wielkomyślności i przyjaźni Najjaśniejszej Imperatorowej
Immacji gruntuje w Stanach sejmujących nieochybnie poświęca-
nie i by chętnie ukontentowanie swoje sądzić z najlep-
szem Rzeczypospolitej byciem. Negocjacye z Najjaśniejszą Im-
peratorową Immacją i ze wszystkimi sąsiedzkimi Dworami w
tym względzie upatruje za najprzyzwoitszy środek. Wyrazy mniej
oszukiwane umieszczone w Noie wzbudziły miłość Narodu; a
dziej odstępiania przyjaźni tak wielkiej Monarchini w chwałach
swoich oddalając Rzeczypospolitą pozyskała bygo za dzień powszech-
nego żalu.

W Warszawie d. 17. Listopada 1788.

(podp.) Stanisław Natcz Natachowski Referendarz Koron.

Marszałek sejmowy i konfed. prowinc. Koron.

Kazimierz Kieł Sarieha Generał 2. t. i. Mar. Konf. W. X. Lit.

V.
Nota

Lista pruskiego, w której Tomaszowski wzywa Króla
swojego względem gwarancji rosyjskiej.

Niżej podpisany Posel extraordinaryjny Najjaśniejszego Króla Jmci
Pruskiego, postawszy Królowi Jmci Panu swemu na Deklaracyę
Jego pod dniem 12 Octobra wyrzniczoną pod d. 20 tegoż miesiąca od
Króla Jmci i sejmujących Skonfederowanych Stanów Przewyprzo-
politej Polskiej odpowiedź, odebrał wyraźny rozkaz oświadczenia
Praswietnym Sejmującym Przewyprzopolitej Stanom żywej satys-
fakcyi, którą Najjaśniejszy Król Jego wysłut w zapewnieniu się
przez tę odpowiedź: iż Praswietne Stany przyjaźnym Jego dla
Przewyprzopolitej sentymentom oddały sprawiedliwość, i że upew-
nić chciały, jako Projekt Alliancy między Moskwą a Polską
przez Króla Jmci Polskiego i Ministrów Jego Dworu Mosk-
iewskiemu według zapewnien tegoż Dworu proponowany, nie
stanowi obiektu Aktu związku Sejmu teraźniejszego, i że
powiększenie wojska i podatków jest celem jego.

Król Jmci znajdując w tejże odpowiedzi dowód równie przy-
jemny, jako praswiadczający, że roztropność przewodniczący obra-
dom sejmowym z równem że ukontentowaniem uwiadomionym zos-
tał, iż Praswietne Stany stosownie do sprawiedliwych praw swoich
na sefory 3 Novembra publiczną i z przepisami Konstytucyi Krajo-

wej zgodną ustawą, tak nad nami wojakiem postanowity, iż upewniasz
niepodległości Rzeczypospolitej wszelkiemu nęczeniu samowładnemu
i influencyi zagranicznej przeciwna sposobności, którym skutkom jaka
kolwiek inna ustawa odwieczna być by nie mogła.

Jego Królewska Mości ma prawo spodziewać się po rozstrzygnię-
ci i doświadczonych Sejmujących Stanów Stałości, iż od ustawy która
nawet nie zaszczyca światła ich przewidzenie, uważać się nie będzie
dla przygotowanej lub oświadczonych jakiejkolwiek nartykularnej
poprzedniejszych Ustaw Gwarancji, która niemoże stawiać się przeciwko
Rzeczypospolitej ku ulepszeniu formy Rządu swojego, tym więcej po-
wieria doświadczonych onego wadach, i która nie jest nawet sto-
sowną do pierwotkowych umów Traktatu 1773 na których Gwa-
rancje są ufundowane, gdyż nie jest podpisana na Sejmie 1775
roku tylko przez jedno Monarchstwo, które się do niej dziś odwołuje.

Król Jmości równie chętnym i skłonny jest ku dopełnieniu
dla Najjaśniejszej Rzeczypospolitej obowiązków swoich Allian-
su i Gwarancji generalnej, w celu unowocześnienia dla niej jej nie-
podległości, niechęć wszelako wdawać się w urządzenia jej we-
wnętrzne, ani jej obrad, lub jej ustaw ścierać wolności, któ-
rą jak najmocniej owszem gwarantować chce.

Król Jmości pochlebia sobie, iż Prześwietne Sejmujące Sta-
ny zostaną zupełnie przekonani o szczerości i czystości
upewnień Jego, oraz o przyjaznych Jego dla Rzeczypospolitej
wielokach, ani się uprzedzić będzie tak przez uboczne imawia-
nia duchem stronności zadymione, chociaż zastaną patriotyz-
mu pokryte, jako też przez rawistne partykularne odgłosy,

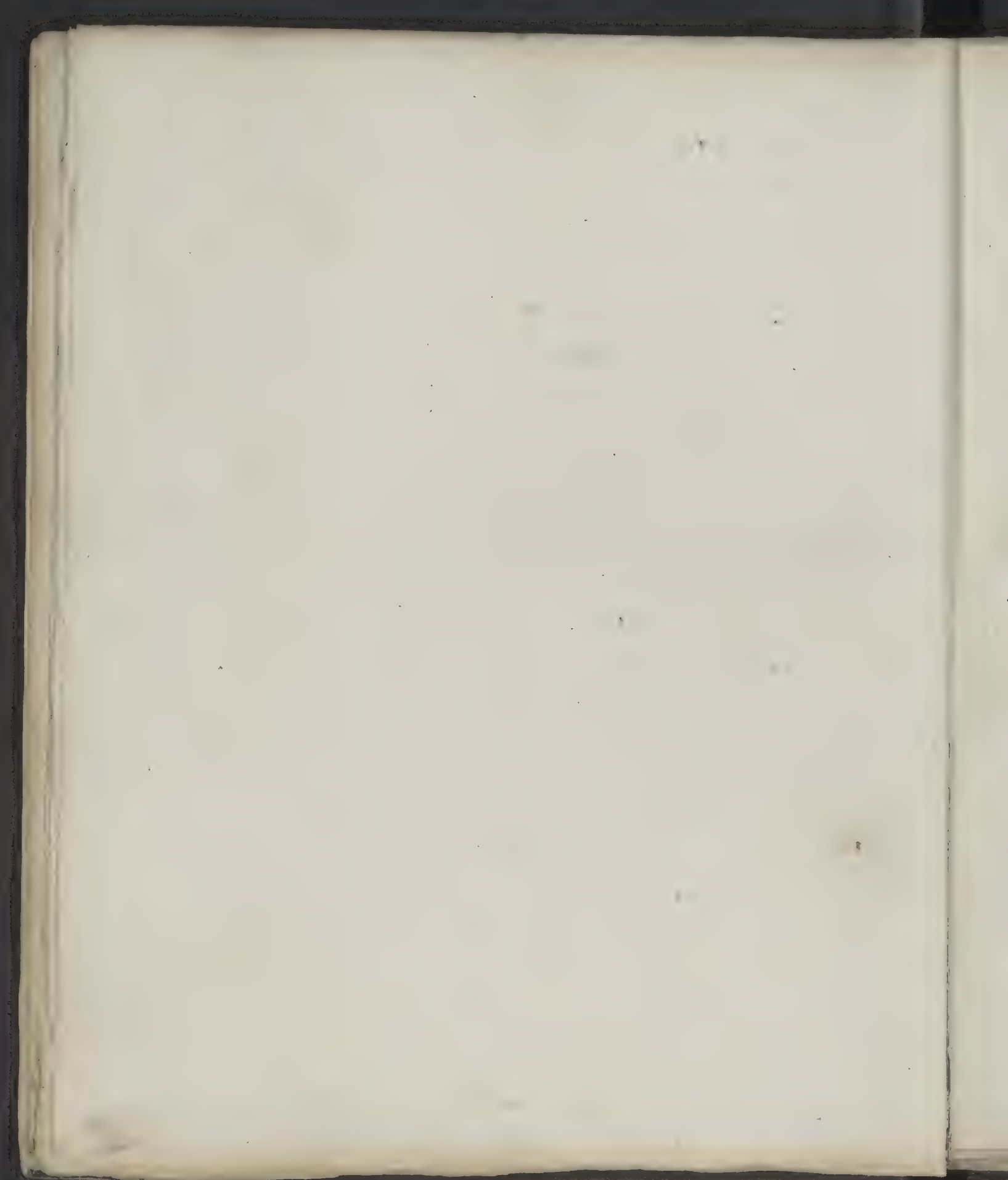
8
które nierwazając na prawdę, ani na względy winne umarłym i żyjącym nie mają w celu, jak oddalić Rzeczpospolitą od Dworu Pruskiego najdawniejszego Jej sprzymierzenia, który był Jej czasem rzeczywistym, a przynajmniej nie jest Jej uciążliwym.

Krół Gmosi rozumie, że przez Deklaracyą swoją na dniu 12. Octobra podaną, i przez tę, która niedawno Ministrowi Dworu Rosyjskiego w Berlinie jest uczynioną, nieobojętne sentymentów swoich względem bezrzeszeństwa i uszczęśliwienia Rzeczpospolitej dał dowody niezastanawiając się nad skutkami zawoszemi a z tego wyniknąć mogącemi.

Jego Królewsko Gmosi spogląda się wzajemnie, że Skonfederowane Rzeczpospolitej Stany, przyjmą tę nową Deklaracyą z tą uwagą i dyferencyją, na którą zasługują sentymenta najszlachetniejszej i szlachetniejszej przyjaźni i dobrego sąsiedztwa; które ją powodowały i niewątpliwie względem uszczęśliwienia Łożki widoki, których pewnością jasna w niej jest nieumniejszonym Sejmującym Rzeczpospolitej Państwu.

w Warszawie d. 19. listopada 1788.

(podpis.) Ludwik de Bucholtz.

VI

Odpowiedz

Deklaracja

Stanów sejmujących na powyższą

Lista pruskiego.

Niżej podpisani z wyraźnego rozkazu Króla Zmości i Stanów Prus: pospolitej skonfederowanych niniejszego Sejmu, mają honor udzielić H. de Bücholtz Listowi extraordynaryjnemu Najjaśniejszego Króla Zmości Pruskiego następującą odpowiedź stosowną do Deklaracji d. 19. listopada od niegoż podanej.

Zgromadzone Prusko-pospolitej Stany w powtórną Króla Zmości Pruskiego Deklaracji coraz o trwalszej przyjaźni i dobrego sąsiedztwa z najwyższą wdziecznością znajdują oświadczenia. Jeżeli Elżbieta Kommissary wojakowej ścisnęła pochlebne i. Król. Mui dla obrad sejmowych świadczeń przekonująco następną prawodawstwo, nie tylko że w prawidach zupełnej niepodległości i wolnego Regnu dalsze Sejm stanowi prawa, ale że też staje się dziełem wzmagającego się jednomyślności ducha. Okazuje tym samym Prusko: polita jak szersze ięta przyjaźni z. Król. Mui dopełniać nadzieję jak wysoko ceni zamiary jego jak odpowiada tym dowodom względom ubezpieczenia i szerszliwości Prusko-pospolitej które Król Zmości Pruski w Deklaracji swojej wyizumi nad wszelkie inne konsyderacje mianuje. I lubo wolności myślenia i mówienia istotną jest republikantckiego regnu własności różności atoli zdani

i mów przeciwnej woli ogólnej Stanów zgromadzonych wrażenia
nie czyni.

Trzonem Naród rozciągnięty bez przykładu Gwarancji region
swojego słomieniem, nie przeto w troskliwości swojej obejmu-
je Gwarancję z prawem udziałności zgodną. Taka jest w wyra-
żach ostatniej Deklaracji Króla Jmci Pruskiego oświadczone
Gwarancja generalna za niepodległością Rzeczypospolitej; bez
wdawania się w urządzenia jej wewnętrzne; bez sięgania wol-
ności w jej obradach i ustawach; taka na koniec jako cały Na-
ród wystawia sobie, która nigdy przeciwko samej Rzeczypos-
politej, ale tylko za wezwaniem od niej w Stanach zgromadzo-
nych przeciwko gwałcącym udziałności, wolności i całości onejże
własności użyta być może. A kiedy Król Jmci Pruski w sposób
jak najprzejrzystej chęć i skłonność swoją ku dopełnieniu
dawnych obowiązków swoich Aliansów i generalnej Gwarancji
oświadcza: dopełnienie to niemoże być od Narodu inaczey jak tyl-
ko z wzajemną chęcią i autentyczną przyjętą.

Jednakże zawsze o nieokreślonych Gwarancjach troskli-
wość była tymże Stanom Zgromadzonym powodem, iż w ope-
wiedniej Nocie Dworowi Rosyjskiemu 17. Listopada mając w
celu najlepsze Rzeczypospolitej bycie, negocjującej ze wszyst-
kiemi sąwiedziemi Dworami za najprzewiastory w tym wzglę-
dzie środek urnaty. Negocjującą zatem mianowicie Najjasniej-
szemu Królowi Jmci Pruskiemu przez Łoża wyśłać się miałego,
w zupełnym zaufania i zdania ofiarując Stany Rzeczypospolitej w

40

nieomyślniej zostają narażeni, że i przeciw wszystkim okłóceniom i szeregłowości jej starani popierać J. K. Mci nie przestanie i powszechne całego Narodu Polskiego zdanie o wspaniałości umysłu i charakterze duszy najdalej od niewzględnej na moralności polityki. Tenże Monarcha nieprzerwanemi przyjaźni i sąsiadstwa swego postępkami wielkomyślnie utwierdzi.

W Warszawie d. 8. Grudnia 1788.

(podpis.) Stanisław Krasiński, Referendarz Koronny, Marszałek sejmowy i Konfederacyi prowincyi Koronnej.

Kazimierz Flakus, Generał artylleryi i Marszałek Konfederacyi W. K. List.

VII.

Traktat

przymierza pomiędzy Prusami a Polską
zawarty w Warszawie d. 29 Marca 1790 r.

W Imię Przenajświętszej i Nierozdzielnej
 Trójcy.

Wiadomo czynimy wszystkim, komu na tem zależy.
 Przy istniejących od najdawniejszych czasów ścisłych związ-
 kach przyjaźni i przymierza pomiędzy Domem królew-
 skim pruskim i elektoralnym brandeburskim a Naj-
 jasniejszymi Królami i Rzecząpospolitą Polską, gdy
 też Najjaśniejszy Król JMC Pruski swierzo dat rzeczy-
 wiście dowody swej szczerzej przyjaźni dla Najjaśniej-
 szej Rzecząpospolitej Polskiej: wyniknęła ztąd wz-
 ajemna i obopólna chęć odnowienia i utrwalenia tych
 dawnych związków traktatem przymierza obronnym
 dla dobra dwóch stron i dla utrzymania spokojności
 wspólnej i szerególnej obu Państw.

Dla dopięcia tak zbawionego celu ^{Najjaśniejszy} Król JMC Pruski
 mianował i upoważnił swego szambelana, nadzwyczaj-
 nego posła i pełnomocnego ministra przy Najjaśniej-
 szej Jego Królewskiej Mni i Rzecząpospolitej Polskiej
 J. P. Hieronima margrab. de Lucchesini; a Jego Królewska
 Mni i Stany Najjaśniejszej Rzecząpospolitej Polskiej
 zgromadzone na sejmie zwykłym i skonfederowanym

mianowali i upowaznili Młacynta Małachowskie-
go kanclerza wielkiego koronnego, Aleksandra Kois-
cia Sapiechę kanclerza wielkiego W. X. Litewsk., Ma-
cieja Gąrnysza biskupa chełmskiego, Joachima Chrepto-
wicza podkanclerzego W. X. Litewsk., Józefa Rybiń-
skiego biskupa kujawskiego i pomorskiego, Ignacego
Potockiego marszałka W. X. Litewsk., Stanisława Ma-
łachowskiego referendarza koronnego, marszałka
sejmowego i konfederacyi koronnej, Karłowicza Kois-
cia Sapiechę generała artylleryi i marszałka konfедера-
cyi W. X. Litewsk., i Antoniego Dziędoszyckiego wielkie-
go pisarza litewskiego; którzy pełnomocniąc okaraw-
szy wzajemne plenipotencyje w dobrej i należytej for-
mie spisane, po obojpołnej umowie zgodzili się na
artykuły następujące:

Art. I. Trwać będzie przyjaźń i związek szczery
i stały między Najjaśniejszym Królem JMcią Prus-
kim, jego dziedzicami i następcami, a Najjaśniej-
szym Królem JMcią Polskim i jego następcami, ja-
koteż z Najjaśniejszą Rzecząpospolitą Polską tak da-
lece, że obydwie Najjaśniejsze Strony kontraktujące
dokładać będą największej baćności na utrzymanie,
między sobą, ich państwami i poddanymi jak najściś-
lejszej przyjaźni i obojpołnej harmonii, z obowiązkiem
przyrzyniać się, o ile to będzie w ich mocy, do wzajem-
nej obrony i do zachowania zgody i spokoju.

Art. II. Stosownie do zobowiązań umowionych w artykule poprzedzającym Najjaśniejsze Strony kontraktujące czynić będą wszystko, co będzie w ich mocy, ażeby sobie nawzajem zabezpieczyć i zagwarantować spokojne posiadanie państw, prowincyj, miast i wszystkich terytoriów do nich w czasie zawarcia niniejszego traktatu należących. Ta gwarancja posiadłości teraźniejszych niebędzie jednak na przeszkodzie do przyjaznego załatwienia niektórych szerególnych sporów granicznych, jakie istniały przed zawarciem niniejszego traktatu, a które dotąd jeszcze nie zostały rozstrzygnięte.

Art. III. W przypadku, gdyby jedna z Najjaśniejszych Stron kontraktujących zagrożona była ~~przez~~ ~~atakiem~~ atakiem jakiegobądź nieprzyjaciela: druga Strona bez zwłoki dotoż wszelkich swych najokuteczniejszych starań, aby zapobiedz krokom nieprzyjacielskim, wyjednać zadośćuczynienie stronie pokrzywdzonej i skierować rzeczy na drogę pojednania; jeżeliby zaś te starania w przeciągu dwóch miesięcy pożądanego skutku nieodniosły i jeżeliby jedna z dwóch kontraktujących Stron w owym czasie została atakowana, napadana, lub też w którymkolwiek ze swoich państw w prawach, posiadłościach, interesach jakim bądź innym sposobem niepokojona: druga ze Stron kontraktujących obowiązana będzie bez zwłoki dać pomoc swojemu sprzymierzeńcowi, a to dla wzajemnego utrzymania posiadłości wszystkich państw, ziem, miast i fortec, które do nich przed rozpoczęciem kroków nieprzyjaznych należały.

W razie, gdyby Królestwo Polskie było atakowane:
Najjaśniejszy Król JMC Pruski dostawi ~~zawieszając~~
~~na~~ Jego Królewskiej Mości i Najjaśniejszej Przewy-
szchności Polskiej pomoc z 14000 piechoty, 4000 jaz-
dy i stosownej do liczby wojska artyleryi złozonej; a
gdyby zaś Najjaśniejszy Król JMC Pruski napadnię-
tym został: Jego Królewska Mości i Najjaśniejsza
Przewyżchność Polska dostarczy mu pomoc z 8000
konnicy, 4000 piechoty i stosownej do liczby wojska
artyleryi złozonej; które to wzajemne posilki w prze-
ciągu dwóch miesięcy od daty wręczenia rekwizycji
Stronie żądającej nadesłane być i pod jej rozporzą-
dzeniem przez cały czas wojny, w jakąby zawikłana
była, zostawać mają. Mocarstwo zawierwane o pomoc
powinno też posilkowe wojska, wszędzie gdzie ich spry-
mierzenie wigje, opłacać i utrzymywać: Strona zaś
rekwirująca dostarczy im tylko w swych państwach
bezpłatnie chleba i furazju podług stopy w własnym
wojsku używanej.

Jeżeliby Strona zarequisitiona i rekwirująca przekła-
data nad wojsko sukursu pieniężny: wybór ten od
jej woli zależec ma; w którym to razie zasilek ów pie-
niężny ocenionym będzie rocznie na 20,000 czerwonych
złotych holenderskich za 1000 ludzi piechoty i na 26,666
czerwonych złotych holenderskich za tydzień ludzi
kawaleryi rocznie, lub też miesięcznie w tym samym
stosunku.

Gdyby Przewyżchność Polska w powyższym razie
zycząca sobie dostarczyć posilki swe w zbożu dla upro-

13

widowania magazynów: Najjaśniejszy Król JMC Pruski
zezwoli na to, o ile jego własne interesa dopuszczą; a
zboże takowe przez Rzeczpospolitą Polską dostawione
przyjmować się będzie według ceny targowej polskiej.

Art. IV. Wrazie gdyby się umowiony sukurs okazał
nieдостатечnym na obronę Mocarstwa rekwirującego:
Mocarstwo zawierane powiększy go stosownie do po-
treby; które to powiększenie rozciągac się ma ze stro-
ny Najjaśniejszego Króla JMC Pruskiego aż do
30,000 ludzi, a ze strony Jego Królewskiej Mości i Re-
czypospolitej Polskiej aż do 20,000 ludzi. W przypad-
ku, gdyby pomimo tego oznaczenia ilości wojsk po-
mocniejszych która z Stron kontraktujących potrze-
bowata sukursu wszystkich sił drugiej, zachowu-
ją sobie obie Strony uložyc się osobno względem
takowego nadzwyczajnego sukursu i warunków iza-
nia onego.

Art. V. Wojska dostarczone przez Stronę zawar-
waną zostawac mają ^{główną} pod komendą generała dowodzą-
cego armią Strony rekwirującej, przyczem także i roz-
kazów swoich własnych generałów i oficerów stuchac'
~~one~~ powinny; nie będą one bardziej niż ~~inne~~ dru-
gie narażane, i z równą względnością jak wojska
Strony rekwirującej traktowane być mają.

Art. VI. Gdyby które bądź Mocarstwo zagranierne
pod pretekstem traktatów i umów poprzednich jakowych
lub ich wykładu chciało sobie rościć prawo mieszania się
do spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej lub

Krajów jej podległych w kiedykolwiek lub w jakim kol-
wiek bądź sposobie: Najjasniejszy Król JMC Pruski
• dołoży najprzód wszelkich swych najskuteczniejszych
starań, aby odwrócić zamachy nieprzyjazne z podobnych
pretensyj wynikające. Jeżeli zaś starania takowe po-
żądanego skutku nie odniosły i z tego powodu kroki
nieprzyjazne przeciw Łołoszce się wszczęły: Najjasniej-
szy Król JMC Pruski porządku ten przypadek ~~jeżeli~~ za-
dotyczący przymierza i posilkować będzie Rzecpos-
politą stosownie do osnowy Artykułu IV niniejszego
traktatu.

Art. VII. Strony kontraktujące postanowiwszy za-
bezpieczyć interesa obu narodów oddzielnym traktatem
handlowym, nie ignorowały sobie, aby ułożenie takowego, wy-
magające nierównie dłuższego czasu, dało powód do zwłoki
zawarcia niniejszego traktatu przymierza od obu stron
równie pożądanego; oświadczają przeto, iż w dalszym to-
ku przeprowadzone zostaną czynności, mające na ce-
lu rozpoznanie i uchylenie nadużyć w praktyce daw-
niejszego traktatu handlowego dostrzeżonych, jako też
przyspieszenie zawarcia nowego traktatu nierównie
dokładniejszego, rokującego na przyszłość wzajemne
korzyści handlowe z dobrem obu narodów potęgo-
ne.

Art. VIII. Niniejszy traktat przymierza zatwierdzo-
ny będzie i ratyfikowany przez Najjasniejszego Króla

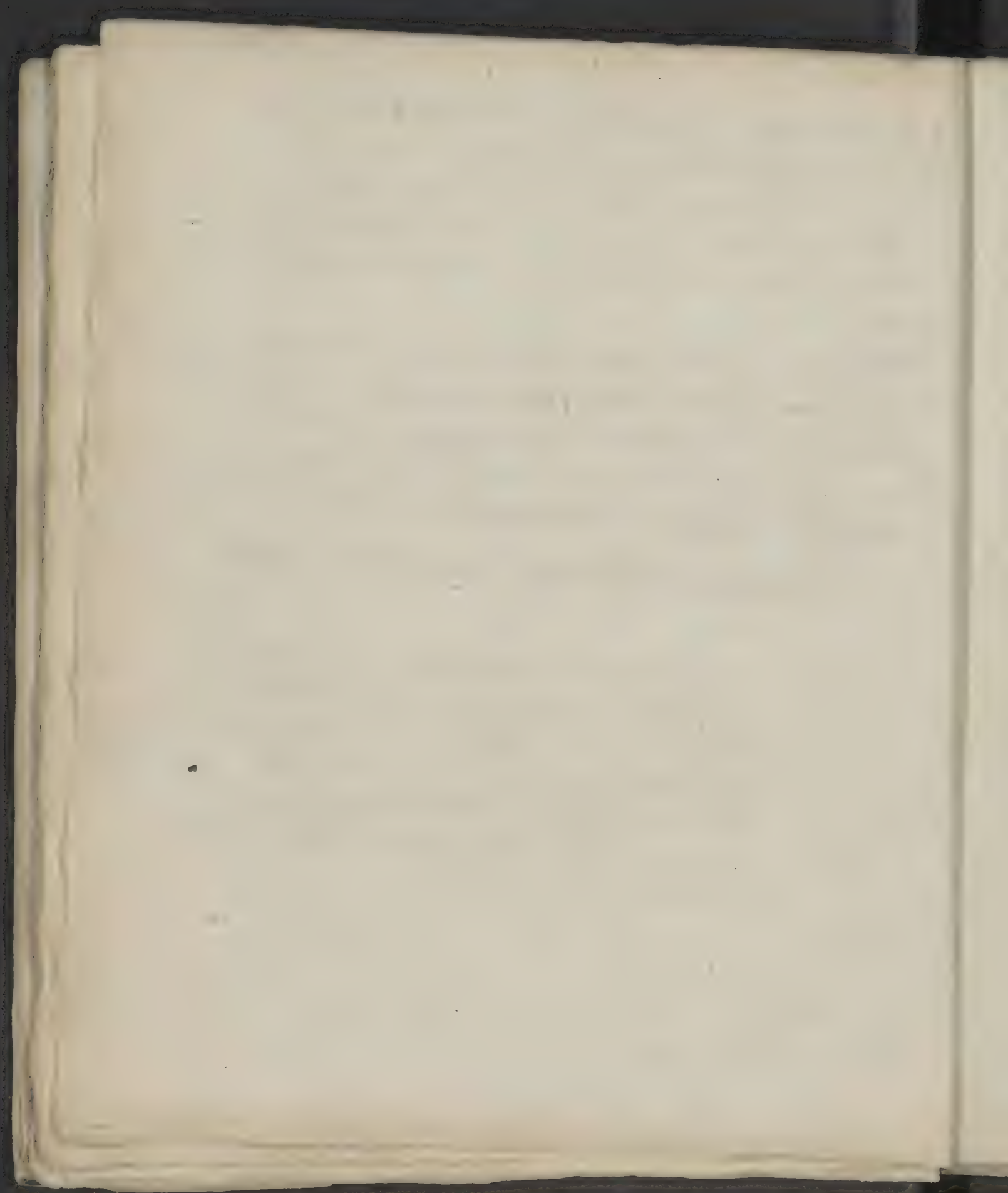

z Mc' Pruskiego i Najjaśniejszego Króla z Mc' i
Rzeczypospolitej Polskiej, a ratyfikacyje onegoż w do-
brej i zwykłej formie będą wydane i zamienione
przez obie Strony w przeciągu czterech tygodni lub
wiecej, licząc od dnia podpisania obecnego trak-
tatu.

Dla tem większej wiary My podpisani pełnomoc-
nicy Najjaśniejszego Króla z Mc' Pruskiego i Naj-
jaśniejszego Króla z Mc' i Rzeczypospolitej Pols-
kiej, podpisaliśmy niniejszy traktat przymierza
i rodowitemi pieczęciami naszymi stwierdziliśmy.

Działo się w Warszawie, dnia 29 Marca 1790r.

(L.S.) Hieronim margrabia de Lucchesini.—
(L.S.) Hyacynt Matachowski; (L.S.) Ma-
ciej Garnyż. (L.S.) Joachim Chreptowicz.
(L.S.) Józef Rybiński. (L.S.) Ignacy Po-
tocki. (L.S.) Stanisław Matachowski. (L.S.)
Karimierz książę Sapieha. (L.S.) Antoni
Dzieduszycki.

Ustawadla miast, uchwalona dnia 18. Kwietnia 1791r.Artykuł 7. O miastach.

1. Miasta mian. mia. Królewskie w Krajach Litwy, polskiej, są wolne i samostanowione.
2. Właściciele terenów miast, jako ludzie wolni, ziemi, w miastach, przez nich, posiadają, ich domy, wsi i terenia, gdzie mają do których miast, wawnie, przez siebie, własność, ich własność, są wolni i samostanowione, co siema, przez siebie, własność, ich własność, są wolni i samostanowione.
3. Właściciele terenów miast, jako ludzie wolni, ziemi, w miastach, posiadają, ich domy, wsi i terenia, gdzie mają do których miast, wawnie, przez siebie, własność, ich własność, są wolni i samostanowione.
4. Właściciele terenów miast, jako ludzie wolni, ziemi, w miastach, posiadają, ich domy, wsi i terenia, gdzie mają do których miast, wawnie, przez siebie, własność, ich własność, są wolni i samostanowione.
5. Gdyby dla samostanowienia w Krajach Litwy, polskiej, miast, wawnie, przez siebie, własność, ich własność, są wolni i samostanowione.
6. Właściciele terenów miast, jako ludzie wolni, ziemi, w miastach, posiadają, ich domy, wsi i terenia, gdzie mają do których miast, wawnie, przez siebie, własność, ich własność, są wolni i samostanowione.

miasta z ludźmi wolnymi nakładać, albo i wolni-
ków wolnością nadąć, jako też miasta swe dzie-
liczne lokalnemi zbić. Tak więc i jednemu z nich
nie będą mogły uchodzić w prohet miast wolnych,
tylko gdy przedruci instrumentem kassaupijem
nada im ciemię przedrucią; a na ten czas
My Król, Diploma Confirmationis tego instru-
mentu na miasta samego przedruci, wydany i
instrument kassaupij przedruci w imię w to
Diploma ratyfikacyi.

7. Jako że w niektórych miast, jedno jest prawo tak
mieszkańców którego kolwiek miasta równych
praw i przywilejów z prawa królewskiego uważać będą.

8. Wszyscy obywatele miasta byli i będą, którzy
miejstkiego urodzenia ludzie, którzy na prawo
handlu na furty, kasaie etc. inijny profesye
w miastach; albo gdy ich nabyli, jakiegokolwiek
sta dotychczas, profesye i handlu, prawo miej-
skie przyjmować, i po nim zostawiać będą ob-
owiązani. Tymczasem zaś szlachcie przyjmować miej-
skie wolno będzie.

9. Przyjąć prawo miejskie czyli i im w im
stępujący sposób: Każdy przyjmujący miejsce,
stanowiący je i Majestat ten, obecnie lub po
plenipotentu, uwrzuci oświadczenie w słowach na-
stępujących:

- „Ta. I. I. Najprzódniejsza Krolowi i Królewskości
 „miernym tedy, postawiając prawo i ustanow
 „sejnym na najsielszym kiere, szwajck, i in
 „do ośmi miasta. N. w którym do obywatelstwa
 „pryłączeni jestem, podługim bydl' dzie, i obywateli
 „wszelkie zachowam, co wog. tko zachowam tak za
 „siebie jako i następni moich. Do dyktowania
 „lawnem, oświadczenia, ma bydl' zapisany w księ
 „obywatelów miasta.
10. Miasta domawiać nie powinny przyjęcia do obywa
 telstwa i w księgi miejskiej, zapisywania ws, szkich
 nowych cudzoziemców, tutejsz rezydentów wsch
 dzie ludu wolnych, i z prawa siłom niepodległych
 chrześcijan, a to bez żadnej opłaty.
11. Cała uroczona szlachta, jako obywatelom staru
 miejskiego tym wstępnym oświadczeniu, szlachec
 twa, i zgaszennym kostom, przyjęcie obywatelstwa
 miejskiego, w nim znajdowanie się, i prowadzenie
 uszczelów, prowadzenie wszelkiego handlu, utrzymywa
 nie jakichkolwiek ^{szlachty} ~~szlachty~~ ^{szlachty} nie bynajmniej co do
 i szlachty ani ustawać nie będzie im samym ani
 ich następcom w tym, i wstępnym szlachectwa, i
 prerogatyw do niego przynależnych.
12. Chierani przez obywatelów miast własnego magis
 tratu, mianowicie Burmistrzów, Rójców i w Gólkach

uwzględnionem jako jest uczyni, wolności, tak przy tej
wolności miasta zostanują się. Niemniej będzie
może tymi a miastem uciec się w porządek co
do wymogów prawników i ustalenia do-
wierać; o czym Komisary, Polacy uwidomić ma-
ją, przez rapporta.

12. Wszystkie zatem obywateli miast, którzy są zapisani
w księgi miejskiej, a mają decydującą polską, mogą
może obierać i być obieranymi do wszelkich urzędów
miej. Kiech niekiedyż, wami. Ależ jednak nie
ex tunc i z funkcji ziemianiskiej z węgrem i
funkcją plenipotentia miejskiego tacy nie będzie
moż, pod nieważnością, dyktów. ani w rani. woj-
skowej w sibi aktualnej będący, Unieważnieniem miej-
skim być nie może

Artykuł II O prerogatywach miast.

1. Prawo kardynalne Neminem capterabimus nisi
in iudicio i a osoby i miasta ciążące namy.
wyjawiaj podstępnych Bankrutow, Kaucji dostarczają
na sobę, nie będąc nie staniających, i na gorącym uczyn-
ku łapanych.

2. Miasta w których o nas nie są, i z. Appo-
tacyoni, przed sędzią, dyktom cypraryjnym, i inne
plenipotentia

plenipotenta więszością głosów wybierać będą,
 z obywateli jussuſſorje oricorium w miastach
 mających, z datnych do posługi publicznej, Cri-
mine non notatos, pod jurysdykcją nie będących,
 i urzędowaniem miejskiem edyktem raszyszonych,
 z wolnością obierania tychże plenipotentów i
 z innych miast. Ci plenipotenci na Dzien Sej-
 mu rozpoczynającego się do miasta sejmu pre-
 zynaurowego zjechać się mają, i dzieło elekcyi-
 ony Marszałkowemu sejmowemu oddadzą,
 na sejsjach prowincjonalnych wybierani będą,
 i plenipotentów miast do Komisji Polney,
 Karbowej i Assessorji, i na takich sejsjach wy-
 znaczeni będą, którzy do której Komisji i Assesu-
 ry należeć będą. A lubo ci uszyjęcy podług ozna-
 czenia, w neuronych Komisjach, i Assessorji
 zasiadać będą mogli, jednakże nie więcej w Kom-
 issji Karbowej i Polney jak po dwóch, a
 w Assessorji po trzech z każdej prowincyi zasa-
 dać będzie. Ci Komisarze i Assessorowie w
 tychże Komisjach i Assessorji w obiektaich ty-
 czących

się miast i hanowych, wo cem activam miu
bada, w innych zaś officibus activam consultat
ivam mieć mają. Teieli na dalej titory z tych
plenipotentów albo i wysocy od miast, które bli
rać plenipotentów prawo mają, potwierdzeni
w tana, mogą na Crugie lat dwie w. tać. . . z
tych Kommissaryów i Assessorów pensya przy
wzajemnej tabelli capnuy postanowiony, dla ta
kiej jednak sumby jesta do zaciągania w tym
misyach i Assessorji jest znaczone.

2. Aby zaś opietka nadawa i dla wszystkich
miast wyznaczone w wydaniach ich Summari
wość przywołać, dozwalamy miastom. Kommissary
ów Assessorów i teli Kommissaryów i teli
tych w Assessorach, Kommissaryach Starostach
i Polacy zaciągających, desideria miast w Soj
mie donosić; a ci, gdy tego potrzeba będzie i
gdy trzeba, będą u Marszałka wojennego u las
ki o głos prosić, i ten im zabroniony być nie
może, i ci Summariy się będą wyrażają. Ois
praktykowanym zabierania głosów przez delega
wanych do Kommissaryów.

i inne usługi czynić, i na stopnie w tychże
 Stancllaryach znajdując się według zasługi i dalsze
 awansować; a który z tych Postanowi się, tożnia (A-
 genta Stancllary i Dyfustantów Prądzieli na
 najpiękniejszymi rękami sejmie nobilitowanym być ma
 i takowe Diploma Nobilitatis beczułaty, My Wól
 wydawać będziemy.

10. W Duchownym stanie osoby Kanclarzy
 i episkopów będą mogły posiadać w Kollegiatach pre-
 latury, i biskupie, w katedrach i w biskupstwach
 i biskupstwach. Takie wszelkie Beneficia Secularia et re-
 gularia włączając do funduszy, które smogłyby
 być wrodo wsiadania selskiego i w powiaty one.

11. Do Komisarzy Stancllarych i innych
 radnych, Wicekanclarzy, i sekretarzy do-
 wola się obierać z wyjątkiem kandydatów po trzech
 do każdej Komisji, bądź z urodzenia selskiego,
 albo Kanclarzy miejskiej, być w wieku powyżej
 trzydzielciu lat.

12. A mianem naszym Wicekanclarz: So-
 wany, gdy nie będzie, może być do Stancllarych
 i biskupstwach i do katedr biskupiej nie pod-
 awać, bądź albo zawiązać Obligowanych jechi
 zechę, za dany od Państwa, który nie ma
 być od mianowania.

13. Kara na myslących, że o die sa-
stępująca: stolarzicki na rewersem co by Komu
siemka, druczina, posłeszya, tracie ja wiczyście
będzie, i sąd teni przynajmniej własności kar wersowa
nej posłeszyi, kto dowiedzie rewersu. Naredzoby
ten sam, kto za rewersem ma posłeszya, dowiedat iż z
wersowania, jemu wiczyście przynajmniej bierze. A
kie sprawy sąd z maki procurator appellationes xxxiv
~~xxxv~~ sądzić będzie.

14. Ministerstwo Pierwsze prawa i sędziów teni
siemka o miastach precione uhyłamy,
a terańskie ustanowienie o miastach za prawa kon-
stytucyjne ustanowimy.

Artykuł III O sprawiedliwości Miast.

1. Wstawiają miasta jurysdykcji sędziów w
miastach jurysdykcji, ten miasta i precione
siemka i pod innych wszytkich jurysdykcji, jako są
Trybunałowie, Siemianowie, Wojewodowie, Starostowie
Lubawscy, procy spraw niedokonyanych, do Komissaryat
do Trybunałów odestanych wyjmujemy i wyłacamy.
Jurysdykcja mawiatowska, jako tylko miasta per-
zyonyonali go. Aka która tyż, iż do giesu stady
Lubawscy.

tebie jurysdykcji właściwej, czytamy.

2. Jurysdykcji świeckiej i duchownej ludności drobne miasta oraz arcybiskie lokalnym gronom przytkanie miastom nadanych, powstawa, jak są, dotąd w jurysdykcji de samej typie sądowności i powoływani, owymże tej Jurysdykcji pro jurysdykcji magistratów miejskich poddanych, niektóre są czynne i dochody jakiegokolwiek natury, dla właściwości tychże gronów jurysdykcji ostreżamy.

3. Głównie jednak miasta mają wsi i wieśni, ziemskie w sprawach tychże wsiów w jurysdykcjach właściwych, jurysdykcji, odpowiedni mają.

4. Magistrowie bywają, w miejscu jurysdykcji mającej, i jakimkolwiek handlem, rzemiosłem, rzemiosłem, jurysdykcji miejscowej należącej mają, i powołani są, nie znając, nie uważając na jakimkolwiek libetacy.

5. W każdym miejscu magistrat obrany jurysdykcji, sądowna składac będzie. W tych magistratach właściwego miejsca sprawy, jako in prima instancja, dla tego mają sprawy rozpoznawane. Al. 300. lub w sprawie wyjątkowej, w której trybuna nie i via królowa nastąpi, w tychże magistratach bez appellacji.

dozpuszczenia, konizone tydi maja zastatewanie. -
W wiekszych zaś sprowach appellacya do sądu
wyiszych appellacyjnych dozpuszczona tydi po-
winna.

6. Na takowe sądy appellacyjne, następują-
ie miasta wyznaczamy, mianowicie w prowincyi Ma-
topolskiej: miasta Twarów, Lublin, Łuck, Żytomir,
Winnica, Kamieniec Podolski, Drohiczyn. W prowincyi
Wielkopolskiej: miasta Gornan, Kalisz, Gniez-
no, Leszno, Warszawa, Sieradz, Płock. W prowincyi
Litewskiej: miasta Wilno, Grodno, Kowno, So-
wogrodki, Mińsk, Brześć Litewski, Pinsk. W in-
szych inne miasta respective swoich województw,
ziem i powiatow wymienione w ustawie, na-
leżać będą do sądów appellacyjnych powyżej nazo-
wanych miast.

7. W tych miastach appellacyjnych obierani
będą co latowie po ciele 5. z młodszych i młodszych
ty, mianowan powołanych mających, nawet ciele ma-
gistratowych z miast tychże albo i z miast innych
tego województwa, które do których sądów appellacyj-
nych (zawieszonych). A te osoby wybrane stająć się

21
Sąd appellacyjny z tym warunkiem, iż osoby ma-
gistratowe i tawniere, do Sądu appellacyjnego wy-
brane, póki sprawować będą urząd appellacyjny, nie
mają stać się i sędzić w Sądach primae Instantiae
Magistratów, z których są obrani.

8. Jeżeli Sąd sędzić będą sprawy z appellacji
Magistratów, których wartość przekroczy ~~3000 złt.~~ ^{300 złt.} lub kara więzienia, ^{nie przewyższająca} 3000 złt. lub
karę 3 tygodni więzienia, a to oskarżenie, bez dopusze-
czenia Appellacji. W wyjątkach zaś sprawach in-
teresa wartości, niż o 3000 złt. i karę niż 3 tygodnie
więzienia Appellacja jak dotąd z Magistratów pri-
mae Instantiae, nie już do Sądów Appellacyjnych miast,
ale do Sądów Królewskich Radwórkich tak w Warszawie,
jakto w M. A. Litt. dopuszczana, mieć chcemy, po-
dług niniejszej ustawy.

9. Sprawy kryminalnych Magistratów sędzić
nie będą mogły, ale je odsyłać mają, prosto do Sa-
dów Appellacyjnych, które też sprawy kryminalne
sędzić mogą, z tem ostrzeżeniem, że na więzienie
czasowe oskarżony kryminalista, ulegać ekskucji ex-
tremu będzie. Gdy zaś na śmierć więzienie, lub na
śmierć postanie oskarżony, tenże Sąd Appellacyjny wy-
mowy obwiniającego i Dekret prosto Sądowi A. S.
sticmu.

Teżeli Sąd Apellacyjny ma Dekret Sądu apella-
cyjnego na wzięcie wieczne, lub śmierci winow-
ce, wskazujący na słuszy, dopiero ten dekret ex-
tremum zostaje. Przepisy Sądach Ładuorzych
sprawy o ule sprawowanie Urzędów miejskich,
jako też o dochody z miast pożytków, i wreszcie
inne prawami Królestwa wyznaczone, zachowujemy.

10. Miasta, że podlegają będą Kommissji so-
biegi w rzeczach wewnętrznych miast i dochodów
ogólnych miejskich, ostrożnie.

Konstytucya 3ta Maja 1791.

W imię Boga w Trójcy świętej jedynego, Sta-
nisław August z łaski łaski i woli narodu król
polski, wielki książę litewski, ruskii, pruski, ma-
zowiecki, zamojski, kijowski, wołyński, podolski,
podlaski, inflantcki, smoleński, niewierski i
czerniechowski — wraz z Stanami skonsfe-
rowanemi w liście podwójnej naród polski re-
prezentującemi.

Uznając, iż los nas uszczęśliwić od ugrunto-
wania i wylosowania Konstytucji narodowej
jedynie zależy skutkiem doświadczeniem poznaw-
nym zawartym w tym. Waszego wady, a chcąc ko-
rzystać z porę, w jakiej się Europa znajduje, i
z tej dogorywającej chwili, która nas samym sobie
wróciła, wolni od haniebnych obcej potęgi na-
kazu, ceniąc drożej nad życie, nad szczęśliwość
osobistą, ciążącą, polityczną, niepodległość ze-
wnętrzną, i wolność wewnętrzna, narodu, które-
go los w ręce nasze jest powierzonym, chcąc oraz
na błogostanienie, na wdziękność współzes-
nych i przyszłych pokoleń zasłużyć, mimo
przeszkód, które w nas namiętności sprawować

możę, dla dobra, praw, celnego, dla ugruntowa-
nia wolności, dla ocalenia ojczyzny naszej i jej
granic; z najniższą, szlachetną ducha niniejszą
Konstytucją uchwalamy, i tę całkowicie za swoją
za niemaruszoną, deklarujemy, dopókiby naród w
cięższym prawem, nieznanym, uciążliwym, wolą swoją
nie uznał. potrzeby wzmianki o niej jakiego
artykułu. Do której to Konstytucji także usta-
wy o tymże terminiejszego we wszystkich stosunki
się mają.

I. Religia państwowa.

Religią państwową, państwową, jest i będzie wi-
ara święta rzymska katolicka, ze wszystkimi
jej prawami. — Przyjście do wiary państwowej i ka-
kiegokolwiek wierzania jest zabronione pod ka-
namy Apostoła. Nie zaś ta sama wiara świę-
ta przykazuje nam kochać bliźnich naszych.
Jako to wszystkim ludzkiem jakiegokolwiek bzdur
wyznania, potrzebę w wiernie i opiekę rządową win-
niśmy, i dla tego wszelkich obyczajów i religii
wolność w krajach, polskich, podług ustaw kra-
jowych namujemy.

II. Szlachta ziemianie.

Stanując pamięć przodków naszych, jako fun-

datorów rządu wojnego, stanowi szlacheckiemu
 wszystkie swobody, wolności, prerogatywy, pier-
 wzeństwa w życiu prywatnym i publicznym naj-
 urzędziej zapewniamy; szczególnie zaś prawa,
 statuta i przywileje temu Stanowi od Kazimierza
 wielkiego, Ludwika węgierskiego, Władysława Jagielly,
 Witolda brata jego wielkiego księcia litewskiego, nie-
 mniej Władysława i Kazimierza Jagiellończyków,
 od Jana Alberta, Aleksandra, i Zygmunta I bra-
 ci, od Zygmunta Augusta ostatniego z linii jagiel-
 lońskiej, sprawiedliwie i prawom nadane, utwier-
 dzamy, zapewniamy, i za niewtruszone uznajemy.
 Godność Stanu szlacheckiego w Polsce, za równą,
 wszelkim stopniom szlachestwa gdziekolwiek wy-
 nającym uznajemy. Wszystkie szlachty równomi-
 być między sobą uznajemy, nie tylko co do starania
 się o urzędy, i o sprawowanie posług, ocyknie, honor,
 sławy, i poistek pomysłujących, ale oraz co do
 równego używania przywilejów i prerogatyw Sta-
 nowi szlacheckiemu stających. Nadowszystko zaś
 prawa bezpieczeństwa osobistego, wolności osobistej,
 własności gruntowej i ruchomej, tak, jak od wie-
 ków

Każdemu szlache, świętobliwie, nieomarnie zachowa-
wać mieć chcemy, i zachowujemy; narzucając naj-
wyższej, i przeciwno własności cyjejkolwiek sta-
dnej odmiany, lub excypji w prawie niespuścimy,
owszem najwyższa władza krajowa i nad p^{ro}z
nią ustanowiony, i innych pretensyj pod pretekstem
Jurium Regalium, i jakimkolwiek innym pozorem
do własności obywatelskich b^ogali w części, b^ogali w
całości, r^ościć sobie nie będzie. Dla czego bezpieczeństwo
osobiste i wszelka własność Komuikolwiek z prawa
przynależną, jako prawowitą i potężnością w^og^o et,
jako wznieść wolności obywatelskiej ~~ochronie~~ stana-
jemy, zabezpieczamy, utwierdzamy, i aby na potomne
czasy staowane, ubezpieczone i nieomarnie zo-
stawały mieć chcemy.

Szlachę za najpiękniejszych strażników wolności, i ni-
niejszej Konstytucji uznajemy. Każdego szlachcica
cności, obywatelstwu i ^{honor}owi, j^eś świętość do sta-
nowania, j^eś trwałość do strzeżenia porucamy, ja-
ko jedyną twierdzę ojczyzny, i swobód naszych.

III. Miasta i mieszkanie.

Prawo na teraźniejszym sejmie zapisać, pod ty-
tułem: Miasta nasze królewskie wolne w
parlamentach

w praniach ~~Pracy~~ ~~pospolitej~~, w zupełności utrzy-
mane mieć chcemy, i za część niniejszej Konstytucji
deklarujemy, jako prawo wolnej szlachty polskiej
dla krzewienia ich swobód, i całości wspólnej
ojczyzny nową, prawdziwą, i skuteczną dającą siłę.

IV. Chłopi włościanie!

Lud rolniczy, z pod którego ręki płynie najobficiej-
szogactwo krajowych źródeł, który najliczniejszy, w
narodzie stanowi ludność, a zatem najdroższą
krajowi siłę, tak przez sławieństwo, ludność i
obowiązki chrześcijańskie, jako i przez własny nasz
interesa dobrze zrozumiany, pod opiekę prawa i opie-
kę państwa przyjmujemy, stanowiąc; iż odtąd, jakie-
by kolwiek swobody, nadania lub umowy niedawne
z włościanami dóbr swoich autentycznie urobione, czy-
liby te swobody, nadania i umowy były z groma-
dami, czyli też z każdym osobno wsi mieszkan-
ców, będą stanowić wspólny, i wzajemny obowiązek,
podług rzetelnego zważenia warunków i opisu
zawartego w takich nadaniach i umowach,
pod opiekę państwa krajowego podpadający. Wskazy-
wać także i wynikające z nich obowiązki przez

jednego właściciela gruntu dobrowolnie przyjęte,
nie tylko jego samego, ale i następnów jego, lub pra-
wa nabywców tak wiązać będą, iż ich nigdy samo-
wolnie odmieniac nie będą mogli. Nawzajem
włościanie jakiegokolwiek bzdzi majątności od dobro-
wolnych umów, przyjętych nadani, i z niemi sta-
nowionych powinności usuwać się inaczej nie będą
mogli, tylko w takim sposobie, i z takimi wa-
runkami, jak w opisach tychże umów postano-
wione mieli, które, czy na wieczność, czy do czasu
przyjęte, ściśle ich obowiązująć będą.

4
Za warowną tym sposobem Prędziów
any warunkach przyjętych a włościan im naby-
cych, a chcąc jak najkrótcej zachować porządek
bierność krajową, ogłaszamy wolność zupełną. Dla wszystkich
ludzi, tak nowo przybywających, jak i tych,
którzy ^{by} pierwsi z kraju oddaliwszy się, teraz do ojczyzny
powrócić chcą, tak dalece: iż każdy człowiek do przystępu
Przedproszpolskiej mowy z któregośkolwiek strony przybyły,
lub powracający, jak tylko stanie noga na ziemi polskiej,
wolnym jest zupełnie użyć przemyśle swego, jak, i
gdzie chce? wolny jest czynić umowę na oświadczenie, ro-
bowie.

robotniczą lub czynszową, jak i dopiótki się wymowi?
 Wolny jest osiadać w mieście, lub na wsiach, wol-
 ny jest mieszkac w Polsce, lub do kraju do któ-
 rego zechce powrócić, uczyniwszy zadość obowiązkom,
 które dobrowolnie na siebie przyjął.

V. Przegląd czyli oznaczenie władz publicznych.

Wielka władza w spókoju ludzkiej powa-
 żności bierze z woli narodu. Aby więc cokolwiek
 państwa, wolność obywatelska, i porządek spókoju
 w różnej mierze na zawsze zostawały, trzy
 władze Przeglądu Narodu polskiego składać powinny i
 z woli prawa niniejszego, na zawsze składać się;
 to jest: Władza wykonawcza w Stanach zgroma-
 dzonych. Władza najwyższa sędziowska w Królu i
 Senacie. Władza sądownicza w jurydykcyach na
 ten koniec ustanowionych lub ustanowić się mających.

VI. Sejm czyli władza prawodawcza.

Sejm czyli Stany zgromadzone, na dwie części dzi-
 lić się będą: na jęz. poselską i na jęz. senatorską,
 pod przewodnictwem Króla.

Jęz. poselski jako wyobrażenie i skutki =
władztwa

narodowego, będzie swiętynią, prawodawstwa: przede-
wszystkiem prawniczej, najpoziwiej decydowane będą sprawy
składowe projektu. 1) Co do praw ogólnych, to jest: kon-
stytucyjnych, Cywilnych Kryminalnych, i do usta-
nowienia wiejskich powiatów. 2) Które z to-
materjacji proponuje od tronu, województw wie-
siom i powiatom do rozstrąszenia podane, a przez
instrukcje do jury przechodzące, najpoziwiej do
decyzji wzięte być mają. 3) Co do Uchwał Sejmo-
wych, to jest: poleceń dozwolonych, stopnia mo-
nety, zaciągania długu publicznego, rehabilitacji
i innych nagród przypadkowych, rozkładu wy-
datków publicznych, ordynaryjnych i extraor-
dynaryjnych, wojny, pokoju, ostatecznej ratyfikacji
traktatów związkowych i handlowych, wszelkich
dyplomatycznych aktów, i umów do prawa się-
gających się, kwitowania magistratur wykonaw-
czych, i tym podobnych zarządów głównym na-
rodowym, potrzebom odpowiadających, w których to
materjacji proponuje od tronu prosto do jury
prawniczej przechodzić mające, pierwszeństwo
w wprowadzeniu mieć będą.

Sady

Rady Senatorskiej złożonej z Biskupów, Wojewodów,
 Konsztantów i ministrów pod przewodnictwem Króla,
 mającego prawo raz dać rozmowę swoje, drugi raz
paritatem rozstrzygać oświadczenie, lub nadstawianiem na-
 mia swojego do Króla, który, chociaż jest: 1) Nade-
 prawo, które po przejściu formalnym w ręce poselskiej
 do Senatu natychmiast przestaje być powinno, przy-
 jęcie, lub wstrzymanie do dalszej narady i liberalnej opi-
 nion, w prawie większości głosów, przyjęcie, moc i
 skutki prawa nadawać będzie, wstrzymanie zaś a-
 wiec tylko prawo do przyszłego ordynaryjnego Sej-
 mu, na którym goy postać nastąpi zgoda, pra-
 wo zawieszone do Senatu przyjętem być musi. 2)
 Nade uchwały sejmowe, w materjach mniej wyko-
 nanych, którą żąda poselska natychmiast przestaje
 powinna Senatowi, w razie tej żąda poselska,
 większością głosów. Decydować, a strona inb obywateli
 większością, według prawa opisana, będzie wyrokiem
 i wolą Stanów.

Waryjety: w Senatorach i Ministrach, w objek-
 tach sprawowania, są i unieważnienia, którego, bądź
 w Straz, bądź w Komisji zatem sejmu nie można
 nie być, i tylko kasować w ten raz w Senacie

mają, dla Gania capłkacy na ispanii sejmu.

Sejm nasz gotowy będzie: prawodawcy i ordy-
naryjny rozprawyć się ma co dwa lata, trwać zaś
będzie według opisu prawa o sejmach. Gotowy, w po-
trebach nagłych wolany, stanąć ma o tej tylko ma-
terji, do której zwolany będzie, lub o potrzebie, po cza-
sie zwolania przypadłej.

Prawo ładne na tym ordynaryjnym sejmie, na
którym ustanowione było, naszemu być nie może.
Komplet sejmu składać się będzie z krzyża osieć niż-
szym prawem opisanej, tak z krzyża poselskiej, jako i
z krzyża senatorskiej.

Prawo o sejmikach, na ładniejszym sejmie usta-
nowione, jako najistotniejszą, naszą wolności obywatelskiej,
uwagią zabezpieczamy.

Jako zaś prawnie wolno sporządzone być nie może
praca wszystkich i naród wyraża się w tej mierze przez
Reprezentantów, czyli posłów swych, do brzołwie wybra-
nych; weto stanowimy: iż posłowie na sejmikach
obracają w prawnie i ogólnych narodu potrzebach,
według niniejszej konytucyi uważani być mają;
jako Repräsentanci całego narodu, będą składem
ufności pows. knji.

Wszystko i usz, dzie, większością głosów Uchwalone
było.

być, primo. Pięto liberum veto, konfederacye wszel-
kiego gatunku, i sejmy konfederackie, jako duch-
owi niniejszej konstytucyi przeciwne, Prąd obala-
ją, spolemnosć nieuzgodzoną, na zawsze znosimy.

Kapitułując z jednej strony gwałtownym i częstym
odmianom konstytucyi narodowej, z drugiej, uznaj-
ąc potrzebę wydoskonalenia, onej po doświadczeniu
jej skutków, co do pomysłowości publicznej, porę i czas
uwagi i poprawy konstytucyi o lat dwa i pół
nieznanym; Chcąc więc takowy sejm kon-
stytucyjny extra-ordynaryjnym podług osobnego o
nim prawa opisu.

III Król, u ład wykonawczy.

Żaden Prząd najdoskonałszy bez Przebiegu u ład
wykonawczy stać nie może. Szczęśliwość narodów
od praw sprawnie urządzonych, praw skutecznych ich wyko-
nania zależy. Doświadczenie nauczyło się carstwa
nie tej co innych nie szczęśliwymi napotknęło Polak;
zawarowane przez wolnym narodowi polakiemu
u ład praw solis stanowienia, i moc całkowitej nad
wszystką wykonawczą, u ład, oraz wybierania urzędni-
ków do magistratur; u ład, najwyższego wykonawa-
nia praw, Królowi i Radzie jego oddajemy. Królowi te

Prada Straz, praw zwac się będzie

W Prada wykonawca do pilnowania praw, i
ich polnienia, saiste jest obowiazana. Tam ay ma
z siebie będzie, gdzie prawa domalaja, gdzie prawa po-
trzebuj, dozoru, exekucji, a nawet silnej pomocy. Po-
stulstwo nalezy się jej rownie od wszystkich magis-
tratur, moc pryncypalnego nieposluszne, i zaniechajace
swe obowiazki Magistratury w jej wotru rostruwamy.

W Prada wykonawca nie będzie mogła praw
stanowic, ani Homarę, podatkow i proborow, pod
jakimkolwiek imieniem nakladac, dlugow public-
nych zaciagac, rozkladu dochodow skarbowych przez
swoje urzedowne amieniac, wyjom wyprawac, polozu,
ani trakta tu, i zaden akt dyplomatyczny de-
finitive zawiomic. Wotro jej tylko będzie, tymczasowe
z zagranicznymi prowadzic negocyacje, oraz tymcza-
sowe i probne dla kony zensstwa i spokojnosci
Kraju wyprukajace potrzeby zatawiac, o których naj-
blizszemu Agromadzeniu i ojnowemu Domiesci winna.

Wron polski elokajnym przez samie miec na
kawrac chcemy, i stanowimy. Wznan. K. stki
Perkrotowion poro dywanie rzad wywracajacych
prawimoci

powinność uderpiczenia losu Króla miastem
 ziem polskich, i zamknięcia na zawsze drogi wstę-
 pu do mocarstw zagranicznych; pamięć chwalebności
 i szlachty ojczyzny naszej za czasów familij cią-
 głe panujących, potrzeba odwrócenia od ambicji
 tronu obcych, i moirnych Polaków zwrócenia do je-
 dnostajnego wolności i równości wiołowania, wska-
 zaty wierności naszej oddanej tronu polskiego
 prawemu następstwu. Stanowiąc pręto, iż po życiu
 jakiego Nam dobroć boska pozwoli, Elektor saski
 i saski w polsce królować będzie; Dynastya
 przyszłych Królów polskich zacznie się na osobie Fry-
 deryka Augusta dzisiejszego Elektora saskiego Kró-
 lego sukcesorem de linii i linii męskiej tronu
 polski prawnie. Najstarszy syn Króla panu-
 jącego po ojcu na tron następować ma. Gdyż zaś
 dzisiejszy Elektor saski nie miał poleństwa linii
 męskiej, tedy może przez Elektora za zgodę Stanów
 zgromadzonych circa jego dobrane, zastąpić ma li-
 nię następstwa w linii męskiej do tronu polskiego.
 Dla czego Maryja Augusta Najmilszy córka Elektro-
 ra i saskiego polski, doślubujemy; zachowując
 przy narodzie prawo i równość pretekstowi podpadai
 niemożące, wybrania do tronu Drugiego Denne po
 wygaśnięciu pierwszego.

Maryja

Wszystkie te rzeczy, które w tym, wyżej pisanym
Rogu i. Królowi, na zachowanie Konstytucji niniejszej
i. me ~~konstytucji~~ Konventu, które, ułożone będą z dni-
siejszymi Elektorami Saskimi, jako uroczystym do-
trzymaniu, i które tak, jak dawne były, go będą.

C. o. b. Króla jest święta, i bezpieczna do wysys-
tkiego. Nie sam przez się, nie czynię, nie w od-
powiedzi narodowi być nie może. Nie samowładca,
ale ojcem i głową narodu być powinien, i tym go-
powo i Konstytucja niniejsza być musi i de-
klaruje.

Podobny tak, jak będą w statutach Konwentu
opisanie, i prerogatywy tronu ustalone, niniejsza,
Konstytucja, dla przyszłego Elekta zawartane, świę-
temi być nie będą mogły.

Wszystkie Arty publiczne, Trybunały, Sądy, i
Magistratury, Monety, atoli pod Królewskim iść po-
winny imieniem Króla, któremu wszelka moc dobrze cry-
mienia zastawiona być powinna, mieć dobrze ~~zawar-
tane~~ suu śmierci skazanych, proci ~~in criminibus statuta~~. Co
Króla rozrządzenie najwyisze silami zbrojnymi Kra-
jowemi w czasie wojny, i nominowanie Komendantów
wojska należeć będzie, z wolną atoli ich odmianą za-
nalaż narodu. Patentować officjów, i mianować urzę-
dniki podług prawa niższego opisu, nominować Bis-
kupów i Komitorów, podług opisu tegoż prawa, oraz
Ministrów.

ministrów; jako urządów piórczych. Wskazywać
komandę. To jest, być obowiązkowe.

Straz cyli Prada Krolewska do domow calosci
i ciekawosci jowaw, Krolowi dodana, skladac sie b, dzie:
1) Prymasa, jako glowny Duchowienstwa polskiego, i
jako prezesa Komitetu edukacyjnej, mogacego byc
wzroczonym w straz przez pierwszego ~~ex officio~~ Pris-
tupa, ktory wzroczyci pozwolysz sie moze. 2) Tr
pięciu Ministrów, to jest: Ministra polnicy. Ministra
pieczy. Ministra Wsch. Ministra Starostwa. Ministra
wzroczyci do spraw zagranicznych. 3) Z dwóch sekretarzy
z których jeden przebiega straz, drugi przebiega
spraw zagranicznych i mac b, dzie, obadwa b, dzie zatem
decydującego.

1. Następną sprawą w ma. Teletności wyszedł
i pisał na konstytucyjną, w sprawie na wszystkich
Stronach powiadomienie o głosach, przybawiając
moje. 11

moxe.

Marszałek dyplom, jako na 2. latą wybranym,
wchodzić będzie w liście kasinujące w Strazę, bo
zanim się w jej szerebie, jedynie dla zwrotu se-
minalnego. W takim przypadku : gdyby on uznał w
przypadkach konieczności zwrotu seminału go-
stającego, wtedy, jeżeli z niego wybrał
się zwrot, tedy nie miałoby do postawienia

pony niej upierał się; Marszałek Sejmowy w tym
przypadku upraszać będzie owołanie Sejmu gło-
wego, i jeżeli Śród spótnia b. i. owolanie, mar-
tek to wykonać powinien.

Dość nominowaniu wszystkich Ministrów
tak i wzwanie z nich jednego do Rządzącego administracji
wydziału, do Rady swojej, czyli Strazy, która jest prawem.
Wzwanie do ministra do zasiadania w Strazy, na lat
dwa będzie, z wolnym urzędem na lat jeden króla poties-
dzeniem. Ministrowie do Strazy wzwani, w Kommiss-
jach zasiadać nie mają.

W przypadku zaś gdyby przyszedł dwóch króli
zadzielenia wólcw i królewskich obywateli, jak starożytni
sejmie, ministra bądź w Straz, bądź w Urzędzie od-
miany użycia; król natychmiast na jego miejsce
innego nominować powinien.

Chcę, aby Straz praw narodowych chroniona, by-
ła do ścisłej odpowiedzialności narodowi, za wszelkie onych pro-
stępców, starożytni: i z od ministrów będą oskarżeni
innymi deputacjami, do esadmirnowania ich czynności wyzna-
czona z prokuratury, prawa, odpowiedzialności, i oskar-
żeni i majątki ich. W wszelkich takowych oskarżeniach,
czymkolwiek one prosta, i królewskie, i obywatelskie, i
ciężkie. Przetoż i ministrowie, i ministrowie, i ministrowie
dów Sejmowych, pro Sprawiedliwość i wyrównywanie

niezależności ich ukaranie, lub przy Powródzonej nie
winności. Od sprawy i kary uwolnienie.

Właściwość wlechy wykonawczej, tożsamość,
ustanawiamy. Oddzielne Kommissye, mające zwizek ze
Strazą, i obowiązku do powródzenia tego Straz. Tem
mieszają do nich wybierani będą przez sejm, dla strawa
wania urzędów swoich, w przeciągu czasu prawem opi
sanego. Kommissye te są: 1.) Podkani. 2.) Głowi. 3.) Wo
jska 4.) Starbu.

Kommissye powródzone, odpowiedzialne, na sejm se
mie ustanowione, również do dorozu Straz, materialnie, ob
ierać będą, w kary przez wyżej wspomniane pośrednic
Kommissye, respectively co do obiektów każdej z nich
władzy i obowiązków.

VIII. Władza sądownicza.

Władza sądownicza nie może być w komisarza, ani
przez władzę, wykonawczą, ani przez Króla; lecz przez
magistraturę, na ten koniec ustanowione, i wybierane.
Pewna być mać tak do miejsc przywiązana, żeby
nie było otwiera bliska dla siebie znakiem sprawiedliwości,
żeby przystępny widział wszędzie groźną, na ich rękę.
Strajowego sądu. Ustanawiamy, przez to D. Sądy pierwszej
instancji Dla każdego województwa, ziemi i powia
tu, do których Sędziowie wybierani będą na sejmikach.

Sądy -

Sądy pierwszej instancji będą zawsze gotowe i sta-
wające na oddanie odpowiedzialności tym, którzy jej
potrzebują. Od tych Sędziów i Sędziów apellacyjnych
na trybunały głośnie dla każdej prowincji bądź
miejsc, złożone również z osób na sejmikach wy-
branych. J' to są, tak pierwszej, jako i ostrej
instancji będą. Prami ziemianstwie dla szlachty
i wszystkich właścicieli ziemskich z kimkolwiek
in causis Juris et facti.

2) Sędziowskie sądy sądowe, wszyskim miastom
podług prawa sejmiku teraźniejszego o miastach wol-
nych królewskich zabezpieczamy.

3) Sądy referendarne dla każdej prowincji oso-
bne mieć chcemy w sprawach włóścian wolnych i
wewnętrznych prawami sądowi temu poddanych.

4) Sądy radownicze, Flakorskie, Relacyjne i
Kurlandzkie, zachowujemy.

5) Sędziowskie wykonawcze będą miały sądy
w sprawach do swojej administracji należących.

6) Oprócz sądów w sprawach cywilnych i kry-
minalnych, dla wszystkich stanów będzie sąd naj-
wyższy sejmowy zwany. Do którego przy otwarciu ka-
żdego sejmiku obrano będą osoby. Do tego sądu należę-
cyma występkami przeciwko prawom i królowi, czyli
Crimina Status.

Nowy

Nowy Codex praw cywilnych i kryminalnych
wypracowane przez Sejm osoby spisac postanowił.

IX Regencya.

1) Kras będzie czas regencyi, najęz na ciele Kró-
lowa, albo w jej nieprzytomności Prymasa. W tych
latach tylko przypadek, miejsce mieć może Regen-
cyi: 1) W czasie małoletności Króla. 2) W czasie
niemocy, trwałej pomieszanie umysłu, sprawozdaj.
3) W przypadku gdyby Król był uwięziony na wojnie.
Małoletności trwać będzie do lat ośmiu nastu
rocznych, a niemoc względem trwałego pomiesza-
nia umysłu deklarowana, będzie nie może, tylko, na-
leżym gotowy, wziętości, alosów trzech miesięcy po ciew-
ko ciwarłej, jak złaczonej. W tych próto trzech przy-
padkach Prymas Korony polskiej Sejm natychmiast
zwołać powiniene, a gdyby Prymas tę powinność zwłó-
cił, Marszałek Sejmu listy okólne do posłów
i senatorów wysłać. Sejm gotowy urzędzi Króla za
ciadania Ministrów w Regencyi, i Królową, da za-
stępowia Króla w obywatelach jego umocuje. A
gdyby Król w miewoszym przypadku z małoletności
wyszedł, w ciągu do zupełnego powrocie zdrowia,
w trzech z niewoli powrocie: Regencya na koniec
z czynności swoich oddać, mu powinna, i odpowia-
dać.

odpowiadać narodowi za czas swego urzędowania,
tak, jak jest napisano o Stracy na Kardyn. or-
dynaryjnym Sejmie, a osób i majątków swoich.

X. Edukacya Princei Królewskich.

Synowie Królewscy, którzy do następstwa tronu
Konstytucyą przeznaczani, są pierwszemi Dziećmi ojczy-
zny; przeto baczność o dobre ich wychowanie do narodu
naszego, bez ułomienia jednakię prawom rodzicielskim.
Za radą Królewskiego Rządu i Stracy, i z uwaga
chronym od Stanów Dozorcy Edukacyi Królewiców, wy-
chowaniem ich zatrudniać się będą. Na ręce Regen-
cyi, tak z wspomnianym Dozorcy Edukacyi ich spo-
wierać, mieć sobie będą. W obiedwóch przypadkach
Dozorcy od Stanów wyznaczony donosić winien na Kar-
dyn. ordynaryjnym Sejmie o edukacyi i postępie
Królewiców. Ci sami także Edukacyjnej powinności
będzie poać urząd, instrukcyi i od Rządu Synów
Królewskich, do potwierdzenia Sejmowi, a to, aby je
ciężko w wychowaniu ich prawa wpały
ciągle, i wreszcie w umysły przyszłych następców
tronu wstąpią, miłość cnoty ojcowskiej, wierności i
Konstytucyi Krajowej. -

XI. Siła zbrojna narodu.

Naród winien jest sobie samemu obronę, od

napaści, i dla przeszkazania catości swojej. Wszyscy
jako Obywateli i obrońcami catości i swobody na-
mienym. Wojsko nie innego mi jest, tylko niezg-
ła siła obronna i pomażona z ogólną siłą narodu. Na-
ród winien wojsku swemu nagrodę i poważanie za to,
i si proświca jezywie dla jego obrony. Wojsko winno
narodowi strzeżenie granic i spokojności państwa;
tatem, winno być jego najsiłniejszą i tarczą. W
przemianach tego doświadczone niemylnie, powinni
zostanie i jako, na postawienie i stały wykonaw-
czej stosownie do opisów prawa; powinni wykonać
je i na wiarę narodu i Królowi, i na obro-
nę, konstytucji narodu. Wojsko więc być wo-
jsko narodu może na ogół, granie obronne, na
strzeżenie granic i granic, lub na pomoc państwu,
gdyby kto jego catości nie był postawionym.

X.

Deklaracya

wojny Solsce p. m. Moskwy
dnia 18. Maja 1792.

Milność i miłobliwość Najjaśniejszej Kró-
 lewny, wielkiej księżki, która ma zawieszony w
 niewygodach jej sąsiadach, pełna, o nią, troskliwość.
 Najjaśniejszej Imperatorowa całej Rusi, która, łagły
 jeszcze, do tego aktualnie i normalnie, w polityce,
 ciążki, tym szczególnie, jeszcze ma się być
 obowiązana, mieć pełne brzemie na niestrawione
 zachowanie tych dwóch Cezarów, własności, które
 siadają, jej polityczna, i stoż.

Już to stała i wspominała o to troskliwość
 Najjaśniejszej Imperatorowej, pochodząca również z mi-
 łości, powścią i zimnośdliwości, jako też z jej
 dobrej chęci i zyczenia dla tego narodu, którego i
 jednolitość, pierwiastkowego połączku, i zrytek,
 i tyle innych naturalnych związków z narodem,
 któremu panuje, cypr, go miłym w jej oczach, nie-
 dojca na zapewne była ambicji i duchowi paro-
 wania tych, którzy niekontem z tej części władcy,
 która, prawa Krajów, im nudy, skutali jej roz-
 czenia z zawaleniem tychże praw Krajowych.

W tym widok nie, nie ranił bali z jednej strony,
czemby morli. Najjaś. Imperatorowy chce ostu-
dzić czynnego bawienia na całoci praw i prer-
gatyw rawnego narodu polskiego, z drugiej, czem-
by ożernie czystość i dobroczynność jej zamiarów,
wystawiając je we wszystkich zarzewiach w
tem, zarzewiu, które wcale było przeciw jej
intencjom. I w tym celu podpisali Zarządnie-
akt, przez którego Rosya gwarantuje prawa
i konstytucyjne prawne tego narodu, wstawia i
wytknując jako ciążące ^(nieobliczalne) zarzewie, kiedy naj-
potężniejsza państwa, a między innemi Impe-
ryum niemieckie, nie tylko nieocenowały nigdy
podobnych gwarancji, ale o nich i głośniej, sta-
wali się, i je przyjmowały jako fundament naj-
mocniejszy ich własności i ich niepodległości.
Przekonawsza wreszcie o tym dostatecznie, nie
wszystkie argumenta swiętego zdarzenie, ile ta-
kiewa gwarancja może być skuteczną i potrzebną,
i że branie jej tylko wogóle pod ciążami do-
mowych swych nieprzejawiać, nie miałyby ku
swemu zagniewaniu się, do wdania się Najjaś.
Imperatorowy innych tytułów, jak tylko samą
jej

jej przyjaźń, i sama jej wyspaniałość.

Czniełni jednakże, że się im udało tylu
omamieniami, i rozśiewaniem fałszywych ma-
myńskich utrudzić jakąś część narodu, ci, którzy za-
stali się Eanna podobie i zniszczenie jego za-
wziętej wolności, nie czekali tylko przynajmniej ma-
mentu, do wykonania swych otrępienych zamys-
łów, jakoż wzurwili go znaleźć w czasie dwóch m-
jen, które w Rosji była zarazem napastowiana.
W tym tedy samym czasie sejm się zgromadził w
Warszawie. Instrukcyje wszystkie województw
nie swoim protem, chciały go mieć wolnym, i or-
dynaryjnym, a nagła przemieniła się w konfe-
deracyę, bez żadnej przyczyny, ani znanej, ani po-
cornej. Aż konfederacyi tej został ogłoszony, że
wierat w sobie pryncypały i obiekta, któremi się miał
sejm zatrudniać; pryncypały były: utrzy-
manie państwa wolnego republikańskiego, utrzymanie
i magistratur w ich urządzeniu i prawach,
i utrzymanie wolności obywateli. Niechciał
sam naród polski, i tak Polacy sejm do-
dał się do tych obiektyw, które podał zaufaniu
publicznemu, przez Opatanie późniejsze. Długo-
trwale przeciwne pierwszemu.

Aż w końcu to w województwie wszystkich
nieprawności, i wszystkich niedomagań, i praw i

i całej i Anglii, które ten sejm konfederacji, a
różnej partji panującej sobie pozwoliła, dopóki jest
pewność, że Anglii nie ugięła, i w innych i woi-
linach i w sobie wszystkie władze, których pol-
skie w jedynym roku nie miała się, i w
władzi republikańskiej, i w sposób naj-
okrutniejszy na te kraj i tych władz,
przed tym, przeciagając się do pół-
czwartą roku, przeciagając, którego przykładu w ówe-
jaki polski nie masz, a na koniec ukorono-
wał wszystkie swe smutne zamiary, obalaniem
a i do funeraliów w dniu jednym. Długo Ma-
ja roku 1791 całego gmachu rządu, po którym
Anglii w pewności tyle wieków trwała,
a na jego zwaliach powstała monarchia, któ-
ra w swych nowych prawach przez siebie stawa-
no się, niby ograniczyć, nie potrafiła tylko innych
drugim przeciwstawiać, nieścisłość z dawno-
mi, i ich nieścisłość z nowymi, i w nich nieś-
cisłość, nie zostawia nawet Polakom próż-
nego myślenia tej wolności, i tych prze-
gatyw, o które oni zawsze najtęskliwiej by-
li. Ten polski z elekcyjnego w elekcyjny
zmieniono, i to prawo, które myślenie ich
władzi Anglii, i które zabrania za-
życia Króla zamysłać o obranie jego następcy,
było

było również zuchwale zważano jak w ostatnim
 dniu, które zapewniały swobodę miasteczka
 Przyloty. Sposoby których użyto do dostrzeżenia
 tych narzeczeń, charakteryzowały ich gwałtowno-
 ści: Unia rewolucyj, ramię i jęba, Sejmowa
 napotnienie były prospołstwowi Marszałcy, opro-
 wadzenie do niej tej ułubionej, wytoczenie z arse-
 nalu armaty, regiment artylerii i awaryje,
 literackie zgromadzenie do wsparcia prospołstwa,
 zapalczywość jego poludrono przeciwko osobom, któ-
 rych się lekano, oporek, wiele pustem, którym
 brali w paltrytycznych suwet sentymentach,
 grzesno utraty życia. Duchowemu i poset Kalis-
 ki, wstępując się z potęgą do tronu, aby przypo-
 mniał miłemu świątce jego wrysią, które
 wykonał na practa corvonta, na ten węzeł
 świątły i nie mogący być zerwany razem, który
 go złagły z narzeciem, był nie miłosiernie nie
 jami. Hucrony, z uwagą i swobodą nie składowe
 charakteru reprezentanta narodu, i z zgor-
 zeniem krótkiego Polaka, który jeszcze i rusze-
 nie nie utracił miłucia swego honoru i swo-
 jej wolności. To to rewolucja tym sposobem
 uciętana, starając się jej naśladować udać
 za ręką i chęć wolną i zgodną narodu?

Ale nie daję im być na tych samych warunkach, które swój niezłomny przyświe-
 ajemy im, starali się je nie ustąpić o to, aby na
 nią i znową summa, wprowadzając ją
 w katargi a nawet w olwanta, wojnę i to są,
 dawną swą, allintra i nailepszą i naistatę-
 uszszą, jurejaciota, Wyjętej i narodu polskiego,
 sama tylko wielkocześności Amwatorowi, a
 miewszystko to, ta sprawa allintra i istęnatę
 jej siatla, którym wzmocnić umie intencje
 intencje do intencje generalnych, i nosta ustępy i
 ta ostaterności do których ustanowienie miewszą
 być. Wzmocnienie, zebrane czynniki i intencje
 jawnie prawnie, tego miewszonier.

Smutkiem dla nas, siostrzy, marta otto-
 mańska Boga wyprzedziła, przez wielki
 Cesarzowej szakt nasz, ministrom dyplomatycznym,
 w czasie międzysejmowym, uprzedzając ich o
 przekroczeniu wojen europejskich przez króla prus-
 kiego i pruskiego króla pruskiego króla pruskiego
 wojen europejskich, kommandarzy, z ktorymi
 by można utrzymać się walecznym i jęz-
 ykiem i jęz- i Turcją: stało się un-
 żenie i ułożenie pruskiego i do króla prus-
 kiego

obywateli, mimo trudnej się niezmierzności, która
 raz już przesłuchać można było. Ale jak tylko
 się Sejm uformował, i jak tylko projekt sta-
 nienia Radyj. racynując się, jaśniej okazy-
 wać, wszystkie zastanawiania się nad zachowa-
 naniem swojej wewnętrznej i zewnętrznej spój-
 ności, i wreszcie, takżaraz raz, to nie tylko naj-
 żywiej nalegać, aby wojna rosyjskie, nie wyty-
 cając nawet, matce liuby Łuki, która ufero-
 wanych pilnowały magazynów, mitychmianst-
 w granie po szkie ustąpiły, ale na to umiesca-
 wszystkie sposoby sposobu, do uprowadzenia
 się, wójska w potrzebnej ilości, niepozwalając
 natomiast, nowych magazynów, i nalegając o to,
 aby dawne przeniesione były na granicę. Zgłęb-
 i tego muoia Kommissary skarbowe oświadczyły
 sprzeciwiając się wszelkiej słuszności. Zgłęb-
 aby i to i Łuki magazynów niecierpłych na gra-
 nicę, na Dniestrze gładane było, o tych ma-
 gazynów, które z takimże Resatem Radyj i
 takimi projektami wstąpić do polskich
 szeregów, były. Zaledwie kilka razy po-
 dając tym względem, które sobie winny da-
 wać, i tak, i państwa, zżyciem na to wzglę-
 ganiem i sprzymierzeniem. Uciemiężenia

wrselkiego wrota, które ^(O)synagoga ^(O)postronem
Synagatow, były tak daleko posunięte,
że niektórzy z nich znajdujący się w państwach
Rzeczy i z woim hanilem, którzy na wieść
traktatów i prawa narodów prowadzili, oskarzeni
złotwie byli, jakoby pobudzali mieszkańców kra-
jowych do buntów. Pod tym pretekstem zabiera-
ni byli i osadzani w więzieniach, sądowie wyzna-
czani do ich sądu, nie znajdując ^(O)żadnego ^(O)stępu
mądrości, które im zachowano, między ich na-
wymuszenie zeznania mniemania winy, prze-
siłki, i tym sposobem wymuszony wyzna-
nie, jeżeli okrucieństwa, wskazywali ich na karę,
która, nieudolnie wypełnić pozwili. Ten pierwszy
krok niesprawiedliwości, nieudolności i okrucień-
stwa, oburzył Prosz, i skłonił wrselkiego
wrota, które przysłały najwięcej okrutów
tych prowincji, gdzie wyznania obrządku religii
prawowiernej Greckiej niejednolitej. Biskup
Kęstasowski i Opat Śluccki chociaż podany
Imperatorowej, zostali również ofiarą tego pro-
ślacowania, mimo znakomitego stopnia, któ-
ry w duchowności posiada, mimo iustycji
obyczajów

byczajów i surowości jego prawideł, o występki.
 (które stwarzały w każdym momencie możliwości i chęci
 wagnięcej zamieszania, potrzeba było) tutaj przemiana,
 poimam i zaprowadzony do Warszawy gdzie go
 dotąd w ciężkiej tymczasowej niewoli. Sprawa na-
 mianu nie były świątobliwie zachowane względem
 ministrów Imperatorowej w samej stolicy państwa,
 gdy ich kamlica, która zdaje się stać tam częścią
 ich pałacu, w którym mieszkał, i która ma
 herby Imperium rosyjskiego zainstalować na niej
 fregatę, jaśniejszą, nie jest miejscem uprzy-
 wilejowanym, zwalczoną była, i żołnierze polski
 napadli na nią, gwałtem z niej wyrwali jednego
 z należących do szwadronu tej ciałicy, (którzy stawi-
 mia go bez żadnej przyczyny przed sądem, do któ-
 rego całe się uwalniały. Sprawiedliwość, o której
 ministrowie rosyjscy w tym razie dopominali się,
 była już blachami rozmieniona im przynajmniej;
 i jednym słowem nie tylko wszystkie trasy były
 na ich miejscu, które wzięła Polska z Polaka, zwat-
 cione były i przestępstwa w ciężkich najcięższych
 wagi, ale także przestępstwa swoje, do tego posunięte,

z wyjątkiem ekstradytaryjnego poselstwa do Gorty,
w wojnie otwartej na ów czas trwającej z Rosyą,
ofiarując jej, na miarę wojenne, wzmocnienie je-
dynie mściwość Rosyji, czego archiwista korespon-
dencyj ministerjalnych gabinetu warszawskiego
dowodzi jawnie pokazując. Uszanowanie nawet winne
osobie i dostojeristwu tak anatomiczemu Impe-
ratorowej, zachowane nie było w głowach, które na
sejwach mówiono jej mowy, i zamiast rozstro-
mienia jak należało tych płochych nieprzyjacieli,
tości, osmielane i chwalone były przez nauzełni-
ców partyi, która wyrzuciła prawa i nad Ryskij.

Najmniejsza z tych uraz, nie wymieniając
tych, które się opuszczają, aby nie przedstawić ich
wypadek, jest dostateczną dla usprawiedliwienia
przed Bogiem i obcemi mocarstwami kraju którego
przedstawiała. Imperatorowa na świadectwo
swej satysfakcyi, ale bynajmniej nie w tej myśli
i wystawie zamysła. Usprawiedliwienie jej wrócić
na nie pozwala jej potęgować cały naród, i to jest
jedną z tych jego części, która zaufanie jego
wzięta sobie i władza, i owszem przeciwnie,
pretekstowana

zmieniana jest u siebie najmocniej, że więk-
sza jego liczbą nie natęży w żadnym sposobie
do tego wszystkiego; co udeciatano w Warszawie prze-
ciwie niej i Królestwu jej dawnej wrociacielce. Naj-
jaś. Imperatorka gotowa jest poświęcić swój gniew
sprawiedliwy, któregoś ciału winna, nadziei, która
całej cywilizacji jej sentymentem wspaniałym,
i pragnieniem potroju, że te wszystkie urządzają ją
krótki, ujęty poprawione przez zgromadzenie no-
wego Sejmu, wierniejszego swoim instrukcyom
i prawom kardynałowym i niewzruszonym Kra-
jewym, niech był serdeczniejszy, który, nawet
swoją je u siebie najmocniej, swoją własną
nielegalnością, wszystkie swoje na naryt cyn-
mali, których się domniem, a pozarę, praw
wszystkich.

A jeżeli Najjaś. Imperatorka nie chce stu-
chać głosu własnych swych uraz, nie może
jednostkę być, nie może, na głos radców, a któ-
remi do niej się udają wielka liczba Polaków,
miedzy którymi znajdują się nie i równie zna-
konitych przez swe urzędnice i stopień, którego
posiadają w Królestwie, jak przez swe ciele pa-
tryotyczne, i sposobności sturonia swemu Kra-
jowi.

zapaleniu gorliwości, czystą i chwalebną, rai-
liną ofiarną, i cięskaniem dawnej wolności i
niepodległości, złączyli się z sobą, ku zrealizacji
prawnej konfederacji, jako suzerena i ku
leczącemu lekarstwu przeciwko nieprawości, w której
warszawska konfederacja nieprawna, i moc
sobie nad gwałtem przywracała, położyła na-
ręce. Szukali na ten koniec wsparcia i pomocy
Imperatorowej, która wyraziła im pierwsze
i drugie, będąc powołowaną do tego całym
ludem przyjaźni i najłepszej chęci dla Anglii,
dopełniając najmocniej wszystkich warunków tej
traktatów.

Dla uskutecznienia więc tych przyrzeczeń,
rozkazata Najjaś. Imperatorowa, części jednej
swych wojsk, wejść w kraj Anglii; wchodząc
one, jako przyjaźni, dla uskutecznienia wspólnie
dzielać obojgu się Anglii w swoje prawa
i prerogatywy. Wszyscy ci, którzy je za siebie
uznają, doświadczyć, gdzie są wzmianką zupełnego
przeszłych oraz, wszystkich pomocy, bezpieczeństwa
dla swych osób, i utwierdzenia w swoich własno-
ściach; Najjaś. Imperatorowa nachlebia sobie,
i będzie dobru prosić. Rozkazując, swoim
swoją,

swoj, ojczyznę, którą umiał cenić i kochać. Najus-
 Imperatorowi, i pomyśleć, się u siebie, także
 się sercem i duszą z współzawodnikami jej ustawa-
 niami, które wzięte będą z wspólnym rozsu-
 mieniem się z prawdomi patriotami oła
 przywrócenia. Bądź jej wolności, prerogatyw
 i praw, które przedłożona konstytucja Ego
 Majest. jej wydarła, jest to stawić własnemu do-
 bru i interesowi. Jeżeli jest kto takowy, któ-
 ryby rozumiał być powinnością, wahać się z
 przychylną przysięgi, którą, albo błąd wykonać
 dopuścić, albo zła i utrudnienie wykonać, niech
 się na tem zastanowi, że ta przysięga
 jest świętą i prawdziwą, która ich wzięcie, utrzy-
 mać i bronić swym życiem, mając wolny i re-
 publickański, w którym się urodzi, i do now-
 sów. Prawne przysięgi, jest jedyną drogą narodu
 do kruszenia swego, które święcie kochali.
 Ale jeżeli są tacy, którzy nadepnęli na prawo
 w swych prawach, prawach, w które
 siebie wplątali, powinni, pomyśleć się, będą chę-
 ciom dobrego Imperatorowi i chęciom
 patriotycznym ich współobywatelów, ci niech

niecierpliwości i surowości, której się, co prawda,
na samych sobie winę składa, tym sprawnie-
jelić, gdy o nich samych należy uniknąć
i o jemu przelki wzajemnie i poprawę.

Niniejszy podpisany poseł extraordinaryny
i minister pełnomocny mający zlecenie cesar-
skie i tatarskich zleceniach Szajsa Imperatorowej,
i o sprawiedliwych prośbach, które są do tego
determinowały, ma czem zlecenie wykonać i za-
wować zaamy narodzi polski, aby całe swoje za-
ujanie bezpoczyna staryt w wyznaczeniu i nie-
interesowaniu, które prowadzi krotki Szajsa im-
peratorowej, i które wybudują w niej najpraw-
da pragnienie widzieć w krótko utwierdzonej
w swoich fundamentach Księstwa jemu mądrość,
mocy równowagę, jako najpewniejszą przys-
tawość, jej spokojności wewnętrznej, i zwiaz-
ków dobrego i zwiadowstwa i zgody z wszystkimi
swymi sąsiadami.

Dan w Warszawie. Maja 7/98 dnia 1792 roku.

Łódź Janie Borkowski

Przeważa

Sejmu do Narodu z powołanem poselskiego
wypowiedzenia wojny.

Stwierdzam August z braci Łaski i woli na-
rodów Polski Wielki Książę Litewski, Łaski,
Pruski, Mazowiecki, Łódzki, Piotrowski, Wo-
łyński, Lubelski, Inflancki, Smoleński,
Siewierski i Czerniechowski etc. etc. wraz

z III. Konfederowanemi Rzeczypospolitej Stanami.

Niemam już żadnej części krajów Rzeczypospolitej,
w którejby się niegdyś słyszeć Deklaracya im-
peratorowej Rosyjskiej o ministra jej w War-
szawie. powana, po wzmiankach rossijskich.
niej samej dowie się, że ciążą obywateli Polski,
jaki od jej ogłoszenia jest stan ojczyzny naszej.
W tej Deklaracyi zmierzona jest Rzeczypospolitej i os-
nowa i dostojenstwo Sejm w którym narodzi-
ła się moc swą, a który Sejm przez stwierdze-
nie wzięta Konfederacyi na wszystkich Sej-
mickich, w obraniu przeto Drugiego składu
całym narodem obywateli, we wszystkich

swiech czynach i ustawach [†] iustawach, a za ich tych zej-
miskach, zgoda, i postawieniem prawom, jak
nigdy niewidziano, naruszony, przez nieinnocę, obel-
gi, partyz w nim panującą, narwaną, i za nie-
prawny mianowany. Nowe zgromadzenie Sejmów
zapowiedziane; bezprawnym związanem wsparciem ob-
cego żołnierza; gwałtowne, i za i, sprawa za uchy-
leniem gwarancji, jako ścieżki odwrócenia prześladowań
nieprzyjacielskich, starom. Rękojmi, i niemy w
obciężkach, i w ich obywatelom ocaleni; Obywateli
le rozucaniem tym, już nim do zamieszek i rozru-
chów, do rokoszu przeciwko prawej władzy i niez-
łomności, do strasnej wojny (Domowej burzy), twier-
dzenia fatalnego na rozwięzanie urzędów urzędu, i
nawigrowaniem się z dobrej wiary przestawanie, wtar-
pienie wojsk rosyjskich z arcybisk. Siarima na
osobach i majątkach, tych, którzyby się z nim
przeciw władzy opieranie tacyć niechcieli, za-
owiedziane a teraz już uiszczone.

Niemam przykładu w Ciojach ludzkich,
aby narodzić do narodu, i do narodu z taką, i niema-
ją, przemianą. Wsparciem deklaracyą i
wszystkie narodu

^{wszystkie}
 narodził się, bo nie mówi. Do Polaki, jak do cudzo-
 nego narodu, ale jakby podobnej prowincji samowol-
 ne daje rozkazy.

Wielkie imię to pismo w Nas Wroble, w Sta-
 nach Sejmujących i całej powszechności sprawiło,
 dzielcie je zapewne wszyscy obywateli polscy.
 Wielka niegodność Polaków (zła na to wspomnienie
 serie przejmują) zawziętych na swą, ojczyznę, zapala-
 nych przeciw Sejmowi, że w swoich usiłowaniu
 podziwiania Rzeczy nie słowem się do ich
 podziwiania zamierzali, ucałali się do Petersburga, ob-
 wieściłi Sejm i naród, a zrywali się na zniszczenie ty-
 tułowi i R. s. lami i starostom i do wroble
 i niepodległości Rzeczy, dziela d. y. s. k. a. n. o. j. s. i. c. i. o. s. t. n. o. s. c. i.
 imienia polskiego, wroble w Europie poważyli
 i narodu naszego, zrobili wspomnianą Deklarację,
 i wojsko obce do kraju wprowadzili. Zgodzili się
 ich bezbronne samowolne z interesem Moskwy. W
 nieśmaki było patrzeć na ową rosyjską, że
 Polak zwrócił się z ochotą gwarancji, że
 postępowali się na Czerwonej nianadzie, który już
 w ostatnim upodleniu trzymając, do nieuchron-
 nej

przeważała w sobie i w sobie
i w walce, dwignęła dostrzeżenie siły na stronę
wolności i niepodległości swojej, opatrzyła się w
starzejacym na potrzeby publiczne starobem, to-
rem: zaczęła być narodem mądrym mądrym,
prowadzonym w Europie, od zaginionych dawnych
kantonowanych. Lecz się więc z nimi zjawił
sędziwych i gromów ojczyzny, który. Następna pa-
ra, nazwana Montedevauz, i walczyła do przodu
swej polityce potrzeb, wchodziła do kraju
naszego, popierała ten spisec męcznych obywateli,
która (jak imię, widać) Deklaracji) zaczęła uspa-
cia Imperatorskiej, a teraz, z jej wojakami na
majątki, na zdrowie i życie współbraci swoich
napadać niewiedzącą się;

Ponieważ wam i innym smaczni Obcy na-
stąpił imieniem Naszym i Montedevauz
Stanów sejmujących, że Stan Ciesielskiej Polski
jest stanem obrony przeciw wojstwu męczni-
ckiemu, że Moskwa nękała wojny Polskiej;
ten narodził się, że ile nieprzyjaciół czyni,
usitowania na imię nasze, na życie, i pomyśl-
ność

tylko. My First wra z Stanami Szpilkę
zanę w męstwie i cności narodu, i
niekiedy do oparcia całej napa-
ści.

Widzcie teraz mierzani Obywatelsi o
tę najcenniejszą ciębnę waszej. Jaka męstwem
i cnotą waszą obywatelską, ostatnie, taka, że naj-
odleglejsze pokolenia wasze mieć będą. Bedziacie
walecy za obywatelstwo, prawo, wolność i majątki
wasze; bedziacie walecy za siebie, swoje, i
i to no ystnie, co tylko sercu człowieka najdro-
ższego być może. Jest wasze Kwarton i gor-
ce, iście waszą dągnięciem, w rymontunku wojen-
ne opatrzone, które was zastanię piersiami swo-
jemi. Jest duch ryński i męstwo w Polakach,
które wasze usiłowania pierzysze. Taki sła-
bota ochota do obrony kraju, Swobód i praw
narodowych, wolnym tylko narodem właściwa,
najgłębsze nam ogni namiętności. Odbieramy zewsząd
najpociesznijšie dla ojcowstkiego serca. Naszego
wzrostu, jak liście obywatelskie, którego star-
szości, na hacie obrony ojczyzny, abryzo o-
kami słońcem. Tęże się z wiskiem krajowym.
Młode ojczyzny chwila, wszystkie majątki na
wsparcie powszechne. Niemasz żadnej klęski

obywatelów, z których zajęte serca gorliwością
o barwienie Polski, nie składają prócz swojej
możności pocisków. Mamy pewną ufność, że
Bóg Tarkany, który tym Duchem szlachetnym
całe naródo zachwycił, przy niewinności sprawy
naszej, przy czystości zamiarów naszych, wesprze
nas silnym ramieniem swoim.

Ale nasz wyrostek, nasz Obywatel w
 dołosci i jednosci szuka sie zbawienia. Niechaj
 naszej. Preciwnie sile mamy. Wzrostowa, sila:
 Ale i skutkow, niejednosc i wzajemna nie
 nie ochronie nie potrzeba. Wiedzy wojna oba tak
 strasna, nie jest dla nas, jeli wewn. lina
 Obywatelow nierozum. Ci ludzie, ktora sila prze-
 ciw Polakom. Czekać mogła, kiedy wyszy
 obywateli niezawy sie, za rze, zacinie przy
 bolu sirota i jego w obronie granic, w obronie
 praw i swobód, ojczyzny, stan, li? Dobra sie
 wam iść, Kochani Obywateli, głosy Sława
 i obłady, Wzrostowa, sie wam, jama, pełno, jama
 stepu i wrocy. Ci, ktorzy, stepota i zacinie, to
 do tego stopnia, przyrasta, iż nie wyrygnęli sie,
 jama, i, ki na wlasna ojczyzna, i, ci, na
 nie, sprawnie, i, ci, na, b, ci, jama, wami i, ci, na
 1742

rzę, mieć miłośność przeciw Sam Królowi,
 i cnotliwemu Sejmowi; będą was między sobą
 'Oxielic' i rozdawając; bo wiedzą, że przeciw sta-
 nym siom i sercom waszym niczego Dobradzi
 niepotrafą. Tu się uzbójcie statystą i cnotą,
 a janieście i cnotę, jaką zgodę w przyjęciu i
 zaprzysiężeniu ustrzeżliwającej was ustawy
 Prządowej i w oświadczeniu nam za to dosto-
 najstwszych dla ojcowstwiego serca Naszego
 obywatelskich sentymentów waszych okarali,
 także okaracie w obronie Kraju, także okaracie
 przeciw obtudzie, podstępom i zradzie. Wto
 przeciw ojerzynie waszej sprawadził oba wojsko,
 ten nie ugnosi ale zemsty waszej jest godzien;
 to wojsko które wchodzi w celu obalenia waszego
 waszego, nie wleńsz, ale domnając niewolę wam
 gotuje. Świeście Doświadczeni, co to kosztuje opie-
 ka Pięty! wzięcie z nałobu Sam Króla i Sej-
 mu, Senatorów, Ministrów, i Proków, haniebnie
 traktowanie szlachty, zgwałcenie Domów, ucisk
 miast, zatieranie i wyprawianie włościan z
 Kraju, naradzie wstrząsanie na części Królestwa;
 o to są skutki gwarancji do Mostów narucionej;
 Mniecieci sobie Gnis co lepszego od tego mocarstwa

obiecować? Skoro was tylko uwierzę, odnowi ca-
łowne rany ojczyzny waszej, odnowi jej Kłzski.
Szlachcie, Mieszczanin, tym andziej ucieje cię-
żar wtłoczonego na nowo jarzma, że się owa-
rzyt być wolnym i niepodległym; a biedne Kmieści,
rolnicy i pracownicy nasi, których prawie usz-
częśliwiający wszystkich mieszkanców ziemi
poleskiej, wzięto już swoje opiekę, z rzymskich
żagoneń tysiącami na puste stepy pędzeni
będą. Nareszcie rozszarpanie Króju Rzymskiego,
i wieczne straconie imienia polskiego będzie
smutnym Końcem niezgody Polaków.

Obywatele i Kocharni Kmiotkowie, ostroga
was o tym Król i ojciec wasz wraz z Konfe-
derowaniem Rzymskiej Stanami. Ale cnota wasza,
miłość wolności płynąca z krwi polskiej, zapew-
nia Was, że jedność Braterska stały was z sobą
na obronę ojczyzny, że jednym sznurą łańcuchem
z Królem i ojcem waszym, zgromadzić się do boju
jego i staniecie się murem nieprzemącanym prze-
ciwko zamachom nieprzyjacielskim.

Wszak gwałtownym stanie, w jakim się
dziś Rzymska znajduje, abyście widzieć oby-
watele, że ani sejmu Konicy, ani Konferencji
rozwiązywać

rozwiązanie, bez narazienia na zgubę samowład-
stwa i wolności Narodu nie można. Mute w
prawdzie zostawalo robot do ukończenia; lecz
tam, gdzie już czynić potrzeba, gdzie. My
Tiroł serbom, w osobie porucznemu Nam
od Boga Powozić, narodowi, ustać muszą spo-
kojnie obracy... Z tego powodu My Tiroł ze Hro-
maczonymi Przystęj Stanami musiedliemy
Hłodziy Kres ucynić. Sefyom, a Sefin i Sefjedera-
cy, do dalszego czasu prerozować.

Pismo pod imieniem Deklamacyi o Minis-
tra, refyistkiego, puane, nie uenaję Sefinu nieniej-
szego, zniemara, ten Sefin dwostym postow steta-
cem upowaisioru, powowachna, wola, narodu, kas-
cycom, a zaty, zniemara wola, całego narodu,
ktora mu mocy swej nucieta, a pmoz powowub-
no Cieżki i puzsigg, najowowystsz, Sanbrya,
data jego ustanom. Wic sama powaga, naj-
wyższaj władzy narodowej wyzina, aby się w
tych Sefinie trwającym uctymata. Wkroci-
nie wojak nieprzyjacielskich do kraju nie może
się zgoczyć z wolnością, a Sefinów. Snieta jest
prawnic tych nieswobodnych Sefinów, na które
postowie pod bronią, oba, obierani byli. Opta
Kupę

marci fatalne ich skutki, i z samym je tylko
obrzydzeniem dotąd wspomina. Alby więc Sejmka
na podobne gwałty namierzona nie była, powin-
na Najwyższa powaga Narodu w czasie wojny
zostać przy tym Sejmie, który był wolnie zgro-
mionym, a za zławieniem Ciała swoje od
wzrostkich wojewiutw, i od i powiataw na
ostatnich sejmikach z równą wolnością czynią-
cych, powszechnie uwielbionym. Do tego interesa
z Najjaśniejszym Monarchem nie są dokonano-
ne, ostateczne w nich ustanowienia bez zu-
pełnej Sejmu władzy nastąpić nie mogą. Wyj-
dzie na ostatek za pomocą łitościwego miłosier-
dium Boga, koniec niebezpieczeństw i ży-
szości; trzeba, ażeby Sejm z zupełną władzą
swoją był dotrzymywany. A jako Ostaracya rościenna
nowego zjazdu Sejmu, któryby zstępując pod broń,
obłą, wzrostkie. Mostki wypionymu narodu;
tak cieża, całość, prawa wolności i niepodległości
Rzecznej wyciągają, aby Sejm Ostaracy, Sejm
prawomnie wolny, i o interesach narodu.

Widzicie Czywatelsko, w jakim znaczeniu
się stanie, widzicie, jakie środki wazne i Sejm
przedsięwzięte środki do ocalenia powszechnego.
Niechaj.

Niechaj obrona ojczyzny, myśli i serca wasze zaj-
muje, niech najściślejsza jedność, i zgoda tacy
umysły wasze w tak trudnych Rzecznej okolic
mościach. Idźcie za Królem, za Wódzem, za oj-
cem waszym, idźcie z tym, któregoście, ze krwi
waszej do serca wzięli, a który w szczerym
wieku życia swoje dla obrony wspólnej ojczyzny
na wszelkie niebezpieczeństwa razem z wami po-
nieśli. Stawiamy się wzajemnie słowy i przy-
kłady, wystawmy się śmiało na wszystko na
prawo i swobodę nasze. Wszelkie trudy, wszel-
kie przeciwności stałości, i odwaga, pokonywajmy.
Niech każdy wystawi sobie w myśli, że jaki Bóg
los potka Rzecz, taki on, taki Dzieci jego, i
najdalej pokolenia mieć będą.

Achy Bóże zastępców! Bóże ojców naszych!
który widział niewinność, i dobroć sprawy na-
szej, który czystość samych naszych pragnień,
wlej i utrzymuj Ducha jedności i miłości w
narodzie polskim: błogo stan tej broni, która
nie wielu ambicji, nie w celu wydarcia cudzego,
lub panowania nad Drugimi, idzie krew przele-
wać, ale jedynie dla obrony praw i swobód na-
rodowych.

Przystąpienie

Króla Stanisława Augusta do Konfederacyi
targowickiej.

Idąc z narodem wolnym i republikantym, co nas z równości na swój Tron wyniosło Idąc z nim z serca do Diet, co wolności przodków, co całości, niepodległości i równości Rzeczypospolitej ma za cel, urządzić poznane dobro publicznego potrzeba, które nadzwyczajnie gwałtownie winniśmy to wam narodzie republikantki i jenoście nieść zuchwałe i śmiałe.

Zawsze ożyczenie mojej dobre i gotowanie mojem dążeniem aby ja szczęśliwą, świetną i bezpieczną uczynić. Do tych zamiarów cel pracowników, choć odmiany i nowości dojsz nie zawsze pozwalaty; tak i w ostatnich czasach się działo. Choć nowości i nowe a niebezpieczne dla spokojności narodów mającmy odwieczne Rzeczypospolitej prawa sarruszyć całkowicie wąż się w rękę monarchicno-demokratyczny przejść: tarcac przedsięwzięcia Łolskie. Lecz czasu tyle różnorodnych praw w jednym sejmie napisać, że na koniec trudniejsze nad uszytko redakcyjne i stosunki onych przedsięwzięcia mniej barne zostaty, gdy zasady rządowe prawdziwemu nieodpowiadaty systematycznie, którym jedynie Łolska stać może. Lecz teraz gdy Łolaki

wie i poznaje błąd tych, co się w swych niesli robotach, jak
Krol co byj winien głową tej szlachetnej Rzeczypospolitej;
ja o Polakach mąję ze trwałosci Łoloki na rzecze rep. sz. Kanto-
kim do danego stosownym, polega; bo ile razy naród, ktore-
nwie ony rząd nie poprawiać, ale wywracać i nowy stanowie
przedgwerżnie: tyle razy ostrzeżenie cięta pol. t. z niego
gmin niecierpić narodowi przynieść musi.

Ja prąd przed narodem rep. sz. Kantskim wyznajac suwe-
re, i Konfederacji i Sejmu rewolucyjnego warszawskiego
pod Łaską Stanisława Brata Kantskiego referendarza ktoro-
lat blizniatery nadwójraj: Prawa ciążącego się i od ustaw-
owskich tejże konfederacji i Sejmu odstępując, z serą się
1792 i wcielam do Konfederacji wstępując dnia 14 Maja 1792
roku pod Łaską Stanisława Brata Kantskiego Lotoc-
kiego generała art. llerji Karmnij rozpoczętej i do ktorej już
dawniej Kantskiego Łaską Kantskiego z tem samym przystę-
p. i Kantskiej Konfederacji ciążąc się wyznajac i wygi-
muję, a w celu onego wraz z narodem rep. sz. Kantskim odwie-
dowolnym dążyć do dobra Rzeczypospolitej przynieskam, a
tym chętniej to czynię; że i zamiar do ieta uznaję za dobry, i
ie wspieranie i nieinteresowane Najasniejszej Imperatorowej
jmu całej i sioji wsparcie szeregoliwy skutek i trwałe bezpieczeń-
stwo Rzeczypospolitej zapewniam.

Sen tedy akcept. moj w Aktach Konfederackich obojga narodów
i Metry, ja o tej w Aktach ziemskich i grodzkich Łaską Kantskiego
Rzeczypospolitej oblatowanym mieć chcę.

Sen w Warszawie 25 Augusta 1792 roku.

(Podpis) Stanisław August Krol.

Deklaracya

Króla pruskiego d. 16 Styżnia 1793 przy wkroczeniu
wojsk jego do Łolski ogłoszona.

Wiadomo jest całej Europie, że rewolucja w Łolsce na dniu 3 maja 1791 bez wiedzy i uczestnictwa Mocarstw przyjaźniych i sąsiedzkich Rzeczypospolitej ułatawa wniecała natychmiast nieukontrowanie i opozycyą znacznej części Narodu. Obywatele do dawnej formy rządu przywiązani, wezwali pomocą wspomnianej monarchii Najjasniejszej Imperatorowej Rosyjskiej, jako tejże formy rządu gwarantki, która przychylając się do ich żądań, przedsięwzięła wezwąć one przez wystanie do Łolski dosyć znacznego Korpusu swego wojska i rozlokowanie go po prowincyach, gdzie przytomność jego zdawata się być istotnie potrzebną. Dla protekcya tego wojska, znaczniejsze Stany rycerskiego szlunku utworzyły Konfederacyą generalną, której prac aktualnych zamiarem jest poprawienie zderzonych innowacyi i powrócenie sily zasadom praw. ojczytych.

Te warne wypadki nie mogły nie zwrócić attencyi Rządu pruskiego, zawożę przez wzgląd sąsiedztwa i związków z Łolską, do jej losu interesującego się; lecz Król jmości Pruski w nadziei, że wniezione zamieszania wkrótce pomysłnem zakonczą się uspokojeniem

mniamat, iż wptywać do tego nie jest obowiązującym, ile w czasie, kiedy inne ważne zatrudnienia gdzie indziej troskliwosci jego wymagają.

Dostrzegł jednak niebawmie, jak daleko w oszekiwaniu swoim został omylonym. Zorniana partya patryotyczna zamiast przychylenia się do zbawiennych widoków Dworu rosyjskiego, odważyła się uporczywy dawać opór wojskom rosyjskim i lubo bezsilność wkrótce ją przyniosła do odstąpienia za myślowo wojny otwartej; nieprzestaje jednak sekretnych machinacji, które widocznie zmierzają do całkowitego wywrócenia dobrego porządku i spokojności. Państwa pograniczne Króla Szwecji, pruskiego doznały już złych widocznych skutków w doświadczonych wieloletnich gwałtownościach i wiołacych terytorii; lecz co najwięcej Króla Szwecji pruskiego i inne Zmocarstwa sąwiedkie zastanawia, jest to, że duch demokratyzmu francuskiego i marnymy okropne tej sekty, która uosbuje wszędzie mnożyć swych partyzantów, zaczyna się rozkrzewiać w kraju polskim. Tak dalece, iż intrzygi wyśtańców jakobińskich mocne w nim znajdują poparcie, i kilka już jest uformowanych klubów rewolucyjnych, które otwarcie zdania swoje ogłaszają.

Ta niebezpieczna zaraza w Wielkiej-Polszcze szczególnie rozszerzyła się; i tam się najwięcej zelantów fałszywego patryotyzmu znajduje. Związki ich z klubami francuskimi obudzają

Stwierdził troskliwość Króla Jmci Pruskiego o bezpieczeństwo własnych
Państw swoich, i oskarża mu konieczną potrzebę użycia środków
przymusowych dla zapewnienia onegoż.

Najjasniejszy Król Jmci pruski obowiązany do dalszego pro-
wadzenia wojny współ z mocarstwami z nim złączonemi, i w
krótce drugą mając otworzyć kampanię, widział w takiej przy-
cyi potrzebę znieśienia się poprzedniczego z Dworami wiedeńskim
i petersburskim, które nie mogły się uchylić od przyznania,
iż zdrowa polityka nie dozwalała mu zostawiać ręk wolnych in-
trygantom polskim, z narażeniem się na niebezpieczeństwa miemia-
w tyle nieprzyjaciela, którego gwałtowne zamiary mogłyby się
stać okazją nowych zatrudnień. Dla zapobieżenia więc onym
Król Jmci pruski przedsięwziął wysłać korpus wojsk swoich
w sile przyzwoitej pod komendą J. L. Moellendorffa gene-
rata infanterji do Kraju Dziczyprospolitej, a mianowicie do
kilku powiatów wielko-poloskich. Celem tego kroku ostro-
ności jest załuszczyć prowincye pograniczne pruskie, uskro-
mic zle intencyonowanych, którzy podniecają zamieszki i wzbu-
rzenia przywrócić i utrzymać porządek i spokojność public-
zną, oraz zapewnić skuteczną protekcję dobrze myślącym oby-
watelom. Do nich należyć będzie zastrzeżić iż sobie przez zachowa-
nie się spokojne i rozsądne, w przyjmowaniu i obchodzeniu się
przyjacielskiem z wojskiem pruskim dając mu wszelką pomoc

i dostarczając jego potrzebom. Generał Komendant nie zaniedba z
swojej strony, przestrzegać zachowania ścisłej karności, udzielać
wsparcia i pomocy mieszkańcom, jakta od niego zależy, i
zapewniać wszelkie ich skarż i pisać, punktualnie i prowiante,
jakie na jego rekwizycję, przystawiane będą. Mito jest Królowi
Jmci Pruskiemu zostawać w tem przekonaniu, iż przy zamię-
rach tak spokojnych, może polegać na dobrych chęciach Naro-
du, którego nomyślności nie jest mu objętną i któremu iżda
dać dowody rzeczywiste swojej przychylności i życzliwości.

Dan w Warszawie dnia 16 stycznia 1793 roku

(po podpis) de Buchholtz.

XIV.

Deklaracya

rossyjska zrobiona w Grodnie d. 9 Kwietnia 1793 w kto-
rej oswiada to mocarstwo wcielenie do Panstw swoich
zagarnionej części Polski.

Zamiary które Najjaśniejsza Imperatorowa Jmć całej Rosyi rozka-
zała ogłosić w Deklaracyi podanej przez jej Ministra w Warszawie
dnia 18 maja roku przeszłego, z powodu wejścia wojsk jej do Polski,
były bez wątpienia takiej natury iż powinny były porządkować powołanie
uszanowanie a nawet i wdziękności całego Narodu polskiego. Wzela-
jąc Europa widziata, jakim sposobem były one przyjęte i cenione.
Wskazywania drogi Konfederacyi Targowickiej, przez którą ona
dostać mogła wycia praw swoich i własnie należące sobie wta-
dziej, należało było jąć się sposobu oręża; i sprawy rewolucyi 3 maja
1791r. jako też ich stronniczy nie reszli z probojowiska, do kąd wy-
wali byli wojska rosyjskie aż będąc przez ich uśmierzanie zwycię-
zami.

Leż chociaż oparcie się jawne ustatło, daleko atoli miejsce machina-
cyom sekretnym, których sprężyna, subtelne tęż są niebezpieczniejsze,
iż reszto przez najbystrzejszym dozorcu nikną okiem, a nawet praw
doosiągnięcia uchodzą.

Duch fałszy i zamieszania tak dalece się rozkreślił, iż ci,
którzy się zatrudniają szkodliwą natchnięcia i rozprzestrzenienia

niego releta, uchylawszy celów i tryg swoich u Dworów cudzoziemskich, gdzie usiłowali uszytnąć zamiary Rosyi podejrzanemi, obrócili swoje usiłowanie na omamienie społeczeństwa, zawsze łatwo zwiesić się mogącego, a naostatek dokazali tego, że one stało się uczestnikiem nienawiści i zawziętości, które oni powzięli przeciwko temu Imperium, będąc zawiedzeni na swoich występnych nadziejach. Nie mówię o wielu uszytnikach i uszytniciach wiadomych, które dokazywały skłonności dośliwie największej liczby Polaków, dość jest powiedzieć, że oni potrafili ująć na te prawdy ludzkości i umiarkowania, do których generałowie i oficerowie wojsk N. Imperatorowej Jmci, podług danych sobie wyrażonych rozkazów przystosowali postępowanie i czynności swoje, tak dalece, że powstała przeciwko nim we wszelkich sposobach urąganie i tego obejścia się, i że najchętniej odważyli się mówić o niesprawach Sycylijjskich, groząc im podobnym losem. Taką to nagrodę ci nieprzyjaciele spokojności i dobrego porządku, które N. Imperatorowa Jmci chciała przywrócić i uzgruntować w ich ojczyźnie, zachowywali wspieraniem tej Monarchii zamiarom. Z tego można sądzić o szczerości akcesu największej onych liczby do traktatujszej Konfederacji, jako też o trwałości i niewruszonej mocy pokoju wewnątrz i zewnątrz Rzeczypospolitej.

Leż Imperatorowa Jmci, będąc od trzydziestu lat przyzwyczajoną do pasowania się z roznokami ustawionymi tego kraju, i zafang w sposobach przez Cnotę

robie niezgromyżonych ku wstrzymaniu w granicach dotąd tam namyślonych rozróżnień, byłaby trwała w swoich usiłowaniach nie interesowanych i pusiłaby dalej w niepamięć wszystkie uskarcenia się przeciwko niemu, pobudki, jako też i sprawiedliwe pretensye do których one prawo jej nadają, jeżeliby się nieokazywały inne $\frac{1}{2}$ rodzaju, jeszcze ważniejszego i niebezpieczniejszego bezprawia.

Szaleństwo nadnaturalne ludu niegdyś tak nieszczęśliwego, teraz zaś apokryfego, roszarpanego i stojącego nad brzegiem gotowej pożarce go przepaści, zamiast żeby było celem widywania się dla tych burzycielów, zdaje się owszem być dla nich przykładem do naśladowania. Oni pragną, żeby wprowadzić na Łono Rzeczypospolitej te nauki, niekiedy, która sekta bezbożna, świętokradka, i oraz niegodziwa, rodziła na nieszczerbie i zniszczenie wszystkich i potężności duchownych, cywilnych i politycznych. Już Kluby sprowokowane z Klubem Jakobińców Paryskich są ustanowione w Stolicy, jako też w wielu prowincjach, polskich. One wygłaszają sekretnie jądrową, wlewają go w umysły, i do burzenia się w nich podniecają.

Ustanowienie tego ogień wybuchającego źródła, tak niebezpiecznego dla wszystkich z Państwami Rzeczypospolitej sąsiadujących, i mocarstw, musiało naturalnie wskazać ich brzozy. Zatem nietylko one wspólnie wyszukaniem sposobów jak najzdatniejszych do przytłumienia z tego w samym jego początku i do odurzenia zarazą od własnych swych granic.

Najjaśniejsza Imperatorowa Jmomość całej Rosyi i M. Król Jm.

Pruski za zgodą Najprześwieźszego Cesarza Fryderyka żadnego innego
w tej mierze skutecznego dla swego respective bezpieczeństwa
nieurnali sposobu, nad ten, ażeby zawrzeć Rzeczpospolitą Łolską w
granicach ścisłych, umiarkując dla niej exstencję i proporcję
Państwu średniego stopnia właściwsze, a któreby ułatwiły sposoby
porządkowania i zachowania, nienaruszając starożytną jej wolności
rządu mądrego i dokładnego, a oraz dość mocnego i czynnego do
zapobieżenia i poskromienia wszystkich nierządów i zamieszek,
które tak często nadwyrzały własną jej samą i sąsiadujących z
nią spokojność.

Będąc przez to zjednoczeni doskonałym porozumieniem się
względem celów i prawideł, M. Imperatorowa Zmość całej Rosyi
i M. Król Zmość Pruski są u siebie najmocniej przeświadczeni,
że niemogą lepiej zapobiedz zupełnemu zniszczeniu, którem Rze-
czpospolitej grozić, hamując w niej niezgody, zastraszając te
dziwotworne i obłąkane zdania, które się w niej rozgłaszają oka-
zując, jak przytwarzając do swych respective Państw te jej pro-
wincyje, które teraz z niemi graniczą i biorąc one natychmiast
w aktualną swoją nosse ogłą, końcem zastłonięcia onych wres-
cie o skutków okropnych tych zdań, które w nich rozriewać
usiłują. Rzeczeni Dłona archowie oznajmując całemu Starodowi
Łolskiemu w ogólności o swojem w tej mierze stałym i nieodmien-
nym postępowaniu, wygwają go do najprędszego na Sejm zgroma-
dzenia się, końcem ulżenia się po-przyjacielsku względem tego
objęktu, a oraz do przyłożenia się do zamiarów i bawiennych,
które oni mają względem zapewnienia mu na notym stanie po-
koju nienaruszonego i rządu stałego i gruntownego.

Dan w Grodnie dnia 4 kwietnia 1793 roku.

(podpis) Jakób de Sievers.

Akt powstania

ogłoszony w Krakowie d. 24 marca 1794 r.

Wielomajest. Cesarstwo Rzymskie, królestwo
węgierskie, królestwo polskie. Niegodziwość dwóch sąsiedz-
kich mocarstw i zbrodnia zdradców ojczyzny, po-
grazyły ją w tę pieczęć. Wzrusza na zniszczenie
i imię polskiego króla Karola II. w umowie z wia-
rołomnym Fryderykiem Wilhelmem, królem Prus, i
miarow nieprawości swojej. Nie masz rodzaju pa-
m. obłądki i podstęp, któreby się te dwa sąsied-
nie splemiły, dla dogodzenia i swojej zemście i chci-
wości. Ogłaszając się bezwzględnie Carową, na gwa-
rantkę, wolności, niepodległości i suwerenności polskiej
królestwa i dzielictwa jej królestwa, niezwadła jej
niepodległość, trapiła królestwo wstrząsami i ro-
dzajami niepokojów. Takie jest polskie królestwo.

tej obelżywe jawnie, odwróciła prawo równości
 swojej, niegdy przecie nie zdrójców gęsię, borbis
 ich, spisek - wsmarta całą swą moją chróina, a chę-
 tne od strony kraju odwołasz króla, któremu sejm
 prawa i naród wszystkie swe siły powierzył, w kró-
 ce samych zdrójców haniebrnie zbrodnic. Przez
 takie podstępny stawsu się pania, losów Polski,
 wsmarta do tyjów. Wypróska Włchulna, nagradza-
 jąc jego wiarołomstwo w odstąpieniu najwrażliwszego
 - Przemysłowitę, bractwa. Pod tymi słowami
 prozorem, których fałsz i bezcelność samym tylko
 tyranom myśli, w istocie zaś dogadując niemasz-
 onej chciwości i chuci rozpostarcia tyranii przez
 oparcie na popleczych narodów, zagarnęły te dwa
 smutkione na Polskę mocarstwa, odwieczne i nie-
 przemienne Świeżością Przemysłowitę, otrzymały na
 zbrodniczym zbrodnię i zbrodnicze zbrodnię swoich
 sumyści, którzy na podzielenie i zniszczenie
 dają najwrażliwszym dyktatorom dawać i nie-
 dawać, przez arbitralnej woli nie znając, oznaczyły
 chwałę, nowym i niestychanym dotąd w sprawie
 narodów

złukiem, istność Rzeczypospolitej w nadziei państw
niższego stopnia, okarując jawnie, że tak prawa-
nie granice państw udzielnych od ich upodobania
zawisły, i że patrzą na północną Europę, jak na
tępo przeznaczony dla ich drapieżnego despotizmu.

Cała reszta Polaki nie straciła tak stra-
sny i bezkarny napaść na swoje prawa. Wła-
ściwie Ciżba i obywateli państwa. Właściwie
daleko zamiary swoje, podziwiała ją tym czasem
barbarzyńskiej i nieukrojonej zemście. Dopiera w niej
świętsze prawa wolności, bezpieczeństwa, wła-
sności osób i majątków obywatelskich, myśli i uw-
ierzyteli. Polak nieznajdą schronienia, prze-
ciwko podjęciu przestawianiem; mowie samej
nie narzucita. Adraja tylko ojczyzny mają od niej
wzrostanie, aby się bezkarnie wszelkich domo-
winy zrodni. Rozszarpał oni majątek i dochody
publiczne; wydali obywatelską własność; podzieliłi
między siebie urzędy krajowe, jak gdyby tego pa-
ństwa ojczyźnie zdobyte, a przywrócić sobie
Świętości.

nam resurre tyrania, wypierze niechciata, idziemy
do d'chu ostatnich gwałtownych środków, które nam
wspiera obywatelska podaje. Mając więc niestomne
przedsięwzięcie szynę i zagrzebać się w ruinach
własnego kraju, albo niewolnic, ściennie gwałtu
od drapieżnej przemocy i haniebnego jama: oświad-
czamy w obliczu Boga, w obliczu całego rodzaju ludz-
kiego a mianowicie przed wami narody, u których
nie jest już więcej cenniejsza nad wszystkie dobra świata

właśc. nieprzezwyciężonego prawa odzioru przeciwko
tyraniu i zbrojnej przemocy wszczęcia w duchu rodac-
kim, obywatelskim i braterskim łączymy w jedno
swe narody, a przekonani, że pomysłny skutek wi-
dzimy przedsięwzięcia naszego najwięcej od najściślejzego
życiowych nas zjednoczenia zaleca. Wznieśliśmy się
wielkich przesądów i opinii, które obywateli
mieszkańców jednej ziemi i synów jednej ojczyzny
dotychczas dzieliły lub dzielić mogą: i zaryzujemy sobie
wzajemnie nawzajem nie osądzać wszelkich okolicz-
ności i osób iakich, tylko święta miłość wolności do-
starczyć

- [illegible]

1. *Przedtem, a przed to zdarzenie siła zbrojna na-
reclowa bez pewnego Marszałka i rady została,
pierwszy z pomadku w tym Korywie, gdzie będzie
Marszałek, obierając tym czasem Najwyższą Kom-
mendantą. Prada zaś Najwyższą Marszałkowską innego
Marszałka - w miejsce Tadeusza Kosciuszki no-
minować będzie. W obrotu tych zmian
Najwyższy Marszałek siła zbrojną, jako i inni
nie prosto z wzwania narodu, lecz z dania
rady Najwyższej wybierany, rozstrzeli tejże Prady
we wystąpieniu podlegać będzie.*

2. *Prada Najwyższa Marszałkowska opatruje star-
nie na utrzymanie siły zbrojnej narodowej, na
zwiększenie wszelkich wydatków wojennych jako
i innych które na nieuchronne urna w celu pow-
stania naszego. Dotychczas mogła stanowić o wy-
dawanych wydatkach obywatelskich, o urządzeniu i
uryciu dóbr i wszelkich fundusów narodowych,
ludzie, o porycie bądź w kraju bądź na gra-
nicach. Tak Prada nakazuje rekrut, opatruje siłę
zbrojną, se wystrzeli żołdki wojenne, jako do-
brze, amunicję, odzienie etc. Zapewni narodo-
wi i wojsku żywność dostateczną, czuwać będzie
nad porzą-*

ponadkiem i bezpieczeństwem w kraju od-
 talając zamiary celowi powstania naszego
 przeciwnie. Doglądać będzie sprawiedliwości,
 aby ta, prosto i dzielnie sprawa, była.
 Staranie się będzie dla narodu naszego o wspar-
 cie i pomoc obcych narodów. Nakoniec za-
 truciając się będzie prostowaniem opinii pu-
 blicznej i rozknewieniem Ducha narodowego, aby
 ojczyzna i wolność była hasłem najwięksiych
 opiar dla wszystkich ziem polskiej mieszkani-
 ców. Te są głowniejsze obowiązki, które usta-
 damy na Pradę Najwyższą Narodu.

6° Staranie się będzie również o ponadkiem
 Władztwa naszego, podług osobnego symba-
 lowego układu między nami Komisya
 ta będzie w Włodowstwie naszym jedynym
 zarządcą wykonawczym Naczelnika Litę
 Armii Narodowej i Rady Najwyższej.
 Trzebać powinna wszelkich i
 wszelkich, stosunków do państwa, władzy, czoła-
 my im, w powyższych punktach, powiemy. Za-
 ta Najwyższa Rada, powinna natychmiast
 organizować i wykonać obowiązki tej Komisji.
 W tym celu organem, które wykonanie jej, prze-
 pisać.

7. Poda Najwyższemu Sądowi miejsce orga-
nizacyj, występek i sądy, juranta, powne-
dla Sądu Kryminalnego w Województwie na-
szem tudzież Pła Najwyższego Sądu Kry-
minalnego, który przy końcu jej wystawia ma.

8.º Cech dla okoliczności teraźniejszych nie jestemu
i swośnością wyzyskania, ponieważ w poro-
wie do tego kryninalnego tak Włoskiego
jako i Najmniejszego: składem oneto na 186,
w których tych składów, a to i oś, które w
ostatnie, wolne sejunki ziemskie i całego
nieistnie na usząd, składów były wubrane.

9.º Jed. ten są, wszystkie będą, wszystkie bro-
dnie, wszystkie narodzi i mni, wszystkie
świątemu celowi powstania naszego, jako
zbrodnie, wszystkie starożmian, ciążą, wszyst-
kione, wszystkie te zbrodnie, które śmierci
przodzą, będą. —

10° w zachodzący góry - Sarsznik i w. stojącej
władz. stan wienia. Krykorków i stan-
rektor - góry i góry i, wyszedł miasto
m. ch.

77^e Petytorem jest majestatem naszemu i
niejszy, iż żadna z tych władz dozwolonych
od nas powyżej ustanowionych, ani oddzielnie
ani

ani u nas nie razom więz, nie będą mogły
 chwalić i chwaleć takich aktów i czynów
 sławny Konstytucyjny, narodził. Mielki akt
 takowy u nas przez nas będzie ią przywsta-
 cenie i u nas iadztwa narodził, podobne do
 tego przeciw któremu z ofiarą życia naszego
 teraz powstajemy.

12. Wzrostnie, władze dozwolne, od nas powyżej
 tym aktem uchwalone, do póty w zupełnej
 mocy i działaniu swoim trwać będą, dopóki
 niniejszego, powstania naszego ustrutecznie
 nie będzie. To jest, do czasu w którym
 kraj polski od obcego iotrioma i wszelkiej
 obcej iotriomy, iotriomy i naszemu przeciwnie
 osłabieniu i całej granic jego zabezpiec-
 nia nie zostanie. Przez Majmęjasy Narod-
 niki z (Zalą Narodził, i otwierając, o
 powiedzialności z osób i majątków obowią-
 zani są ostredz obywateli. Wtedy naród w
 reprezentantach swoich zebrany, ogłosi swia-
 dę wdzięczności swojej dla cnotliwych ojczyzny,
 synów, nagradzając ich pracę i ofiarę, w mia-
 re, spowiedliwych iadztwa, wtedy narodzić sta-
 nowić będzie o przyszłej swojej i iadztwa
 iadztwa i iadztwa.

przynajmniej mielibyśmy prawo, i ostate-
nie ludz jest najwyższem prawem.

Przeto się na wyromantowaniu obywateli
mięszkańców Województwa
Krakowskiego, w Krakowie dnia
24. Marca 1794. r.

Tu znajduje się spis obywateli
mięszkańców Województwa.

Legionu i oryginalnego
spisu nazw. Małości kom-
missar powiatu woj-
ewództwa Krakowskiego, po-
w. mymają.

Je
ruskiego

Wskazki Narodowi wykonana.

Ja Jędrzej Wosniuszko pomyślę
gam w obliczu Boga, całemu narodowi
protokiemu, i potwierzonej mi władzy na-
niezuj prywatny ucisk nie użyję; lecz jedy-
nie ję dla obrony całości granic, odzyska-
nia samowładności narodu i ugruntowania
powszechnej wolności używać będę. Tak
mi Panie Boże dopomóż i niewinna wy-
na jego mekka.

Wiersza
Kosciuszki do Wajskra.

Przygłębiamy śród broni! nie raz ojarzenie wa-
 szej ty! wiernym i dalszym jej tego świad.
 Odrzucamy jej jeszcze tej wierności i teraz,
 gdy jaśnie, niedość mając na podzięk z mi-
 ną, bo nam nikt nie orze, a potrzebnych na-
 stała, mądrze i ciężej wystanie. Odrzucamy
 go do pierci nieprzyjacielskich wydrwianiu
 języcznej i niewoli, powróćmy świetność imienia-
 wi polak! samowładność narodowi, ka-
 stujemy na wdzięczność ojarzamy i stawa dro-
 gą, żołnierowi!....

Wzywamy od Was stawa na czele wa-
 szym, Kiedzy!... języcznostem moje życie dla
 Was! odwaga wasza i obywatelstwo są mi
 religią, języcznostem Kochanej ojczyzny.
 Jednym ciałem z obywatelami, języcz-
 my się mając! języczna serca, ręce i piersi
 wszystkich, ziemi naszej miłości. Nie tra-
 cą nam bron wytrąca z ręki, niech cnota
 nowu te bron podniesie, a wnet spadnie te

schydnę jaruno, w którym jeczem.

Jeżeli możecie unieść Koledzy! aby was
zła przemoc nie wzięła i banta, mędractwa?
puckich ludzi naszych zabierała! obywateli
nie nasze opuszczała, a potem wroste, nie
wzrostu współzawodniców. Półny swój woli
długość!... Nie Koledzy! Półny ze mną!
wzrostu was sława i słodka pociecha. bydlę
złotażarni ojczyzny. Ja wam rzęczę, ja
się starat waszej wyrównać gorliwości.

Nie mniemajcie, abyście winni postu-
powaniu tej niewinności, pod którą jestcie.
Obrad i administratory, przez Włoszalców na-
rucone, czyż warte waszego uszanowania?
Marodowi, głębi i głębi, która wasza nie-
winnoscie winniście, ona na was wola o obronie,
ja w jej imieniu moje wam przesyłam
rozkazy.

Biorę z wami ukochani Koledzy
słabo: śmierć! albo zwycięstwo! Ja
wam i temu narodowi, który zainac ra-
czej postanowił a niechli słuszej języci w
bawie.

nemilnoj nicvoti.

(Oblasť v plennij. rivatse. v nizkij. dia

24. Maja 1794. v.

Prosp. pod. M. S. S. S.

PismoTróciuszkii do Narodu

Wielce szanowni! Wzywam do tolerancji, do was do ratowania kochanej ojczyzny, stawiam na czele postępu waszej woli. Lecz nie potrafię skruszyć obelżywego jazonu niewoli, jeżeli od was jak najprędzszego i najdzielniejszego wsparcia nie znajdę. Wspomagajcież mnie w całej sile, waszą i spieszcie się, pod chorągwie ojczyzny.

W jednym interesie, jedną gorliwością wzywam serca zajmować powinna. Poświęćcie dla kraju część majątku waszego, który dotychczas był waszym, lecz typem ziemienia Despoty. Przy stawiajcie ludzi zdolnych z bronią do wojsk naszych, nieodmawiajcie im żywności, w mąkach, sucharach, sytykach zbożowych itd. Dostarczajcie kłosa, kosze, obuwia, sukna prostego, płótna na namioty. Oplachotne te ofiary dla wolności i ojczyzny, wdzięczności całego narodu godną siebie mieć będą zapłatę.

Żur to jest ostatni moment, w którym rozprawa? w prośbie wstępu i namby oraz nam do rąk władze

W pogardzie śmierci jedyną jest nadzieją polepszenia losu naszego i przyszłych pokoleń. Nie-
dajmy się zatracić postrachem zmierzających na-
zgrabę naszą nieprzyjaciół. Pierwszy krok do wzru-
szenia niewoli jest, odwarzyć się bydl' wolnym; pierwszy
krok do zwycięstwa, porwać się na własnej sile.

Obywatelu! Dato wam piękny przykład gorliwości
Województwa Krakowskiego. Ojczyznę
kwałał młodości swojej, uchwaliło pobór pieniężny,
wprost wszelką pomoc dla obrońców kraju. Przy-
kład ten godny jest naśladowania waszego. i nie-
wzruszajcie się przysłowiać ojczyznę, która się wam
z wdzięcznością wypłaci. Wydane palety przez Gene-
ralów, Majorów wojewódzkich i przez Komendy
wojskowe, przyjęte będą w podatkach, a w daluym cza-
sie wypłacone zostaną. Nie chciej was tego zagne-
wać, żebyśmy się nie dowiedzieli mniej użyc' obywatelstwa
waszemu. Dowiadujemy, tylko przykrości do ichuena-
mowskijskiego; powinni was, niekazać, iż lepiej jest
to użyc' chętnie dla ojczyzny, coście pod groźbą dla
jej nieprzyjaciół czynić musieli. Kto w takiej okoli-
czności potknie się nieczułym na potrzeby kraju,
ten słusnie cechą niestary namiętny będzie.
Ale, Obywatelu, spodziewam się waszego po-

gortowości waszej. Bedziacie mi z serca Tacy
do swiętego zwiastia, który nie obra intryga; nie
chce panowania, lecz jedynie miłość rodu i uloty.
To nie jest z nami jest przeciwko nam. Kto
się nieważnie z tymi, którzy przysięgli krwi swojej,
wybacili ojczyźnie, ten albo co przeciw niej zamysła,
albo jest obojętny, a i to jest zbrodnią w obywatelu.

Przyrzeczam narodowi, iż mocy mi powierzonej,
na nietylko prywatny ucisk, nie ujęję. ~~W~~ Oświadam
wam, iż w Warszawie będzie czynił przeciwko swię-
tym naszym, taki jak zdrajca i nieprzyjaciół kra-
ju do sądu Kryminalnego ustanowionego w akcie na-
rodu, czynny będzie. Przesyłać mi zaś ma być polski
miej, i dla tego gnić. Polska. . . nigdy w niej pra-
wie zbrodnia publiczna niekarana nie została. Wiem
my teraz inny sposób postępowania; nieść i obywatelstwo
nagradzać, a ścigać zdrajców i karać zbro-
dnie.

Dane w głównym biurowie, w Warszawie dnia

24. Marca 1794. roku.

Prosp. Tadeusz Kościuszko.

UdziwWiściński do narodu, z powodu usta-
nowienia i mianowania Rady narodowej.

„Ciebie widzę, obywateli, daj mi najświeższą
 wiadomość, do jakiego stanu się zbliżyła, i
 czy się nie wreszcie może zbliżyć, do na-
 tożnienia powstania nie cedząc się ani wygo-
 łotom, ani ciępotom, ponadnego wyboru całości na-
 rodowej Rady Narodowej, i niechaj ten wybór powie-
 dzi: „Im większą będzie chęć i żółć do
 wszystkiego, tym troskliwiej i jaśniej, abym mi dogo-
 dnie życzeniom waszym i potrzebom narodu odpowiedział.
 Trąszenie w chęci wasze samo i mnie spokojnym, i was
 bezpiecznym wyrzucić może. Tej uwagi trzymać się, w
 ominowaniu osób do Rady, chciałem także wyrzucić wy-
 bór, jakibyscie wy sami czynili, sposobem nie na oby-
 watelów godnych publicznej ufności, uważałem, któ-
 ry w prywatnym i publicznym życiu niestrawionej
 miły powinności dochowali, którzy stale do praw
 narodu i praw ludu, przynależni byli, którzy w czasie
 niesnazgi ożrypy, niechaj promieć światła, i zżemia-
 domowa, miastota swawolnie losami kraju, narodzi-
 ci, w obywatelstwo i usługi uciernieć. Takich po-

nationieci gwałtowne okoliczności wewnętrznych i zewnątrz
sposobów wyciągają. Ta jest przyczyna, dla której
ośmiu tylko Prządaków, do ośmiu Wydziałów, obej-
mujących ogólnie istotne potrzeby Narodu, wyznacz-
tem, jak to wyprzeogólnia organizacja Rady.

Minieniem nam jeszcze wytknąć, czemu za-
raz nienominowałem Rady choć mi ją natychmiast
akt powstania ogłoszony w Piotrkowie, zdaje się zalecił.
Pło sekretarzem Czynwatelem, który ten akt od większej
części Narodu, potwierdzonej nie będzie. Pło nie chcia-
łem rady dawać narodowi z woli jednego województwa
lecz z woli całej, a przynajmniej większej części Polaków
i Litwy, z tego wynikało, iż w pierwszych większych
i gwałtownych potrzebach wolałem w województwach
za instrukcją deklarujących się same dawać rozkazy
i wykonać urządzenia, które, w akcie Radzie są po-
wienione, niżeli też Radę stanowić, jeżeli mnie jesz-
cze wyraźnie głosy innych województw nie upowa-
żniły. Z racją więc, którą przedłożyłem, w której już
nie usprawiedliwiłbym sobie nie mogło od najmniej-
szego uchybienia granicom, któreś w władzy mojej
zabiegły. Szanuję je, bo są sprawiedliwe, bo chcę
są z woli waszej ^{daney} która jest dla mnie największym
prawem; spodziewam się, że nie tylko teraz, ale i
dy Pa Bóg zwolnimyśmy ojczyznę z nieprzyjaciół, nasze

mieć mój spór nogi narodu, niekto ma o, następienie
ich nie obdłoni.

Cyżwale! na wrażliwości, na światle
i prawości w radzeniu, i dzielności w czynieniu, za-
wisto zbawienie naszes. Wykonujcie z największą
uwielnością, rozkazy władz rządowych; słuchajcie ich
przebieg, stajcie się w ich powołanie. Nie może
się naród ocalić bez rozumu, bez rozumu nie może być
czynnym bez zaufania, posłuszeństwa i gorliwości
ludu. Widzicie, że tacy biorą kierowanie do rąk me-
cy publicani, których całość osobista, a całość pow-
szeczna, ściśle jest złaczona, i na którychby najstro-
ższą zemstę wymart nieprzejmiesz, gdyby się ojczyzna
uratować nie mogła. Nie uratujemy ją, bracia,
tylko myślny zgodzie i bójmy się walecznie.

Dan w okolicach pod Siedlaczem d. 21. Maja 1794 r.
Podpis, Jacek Kosiński.

WzrostNajwyższej Rady Narodowej

Gdy już wola większości narodu przez uro-
czyste Akty powstania narodowego przyjęcie, jest
deklarowana, wtedy dozwolając Kobi. Oświaty i
pewności ich, w art. II w tymże Ak-
cie, nominuje Radę Najwyższą Narodową, nastę-
pnie dając jej uprawnienia i powołując: 1° Co do skła-
du Rady. 2° Co do różnych zadań obywateli. 3°
Co do podziału pracy między członkami Rady i ich
osobnych obowiązków. 4° Co do sposobu postępo-
wania w Radzie.

Artykuł I.

Skład Rady Najwyższej Narodowej.

- 1° Członkiem Rady i jeden Narodnik siły zbroj-
nej Narodowej. Stawać będą Radą Najwyższą
Narodową.
- 2° Będzie trzydziestu dniach, zastępców których w 10^{tych}
dniach musi wysłać zastępować innych mi-
ni- Radców. Kierownik ich, który nie bę-
mie zastępcy swego w Radzie.

3°. Na Radców nominuje: Ignacego Kasimierskiego
Przydenta warszawskiego, Tomasza Kowalew-
skiego, Michłewskiego, Generała Majora, Francisz-
ka Myszkowskiego Przydenta krakowskiego, Ho-
jęgo Sulistrowskiego, Ignacego Potulskiego, Jana
Jaskiewicza, A. Hugona Sielaja, Hieronima
Koronnego.

Na zastępców nominuje: Jana Wilińskiego,
Michała Wachanowskiego, Eliasza Hojzego, Jo-
zefa Weisenhoffa, A. Mikołaja Tomaszewskiego,
Witolda, Jana Horabka, Aleksandra Linow-
skiego, Franciszka Wąsilewskiego, Józefa Siemkow-
skiego, Ignacego Gajewskiego, Jana Buchowieckiego,
Jana Matechowskiego, Jana Morawina, A. Fran-
ciszka Gmochowskiego, Daniela Pruszyńskiego, J.
Andrzeja Kiepostana, Józefa Pilinga, Franciszka
Tribes, Tomasza Umiańskiego, Antoniego Dziem-
czyńskiego, Krzysztofa Modestego Przydenta Tuc-
kiego, Augustyna Cebalego, Hieronima Mostow-
skiego, Franciszka Gautier, Nawrego Dziatyn-
skiego, Józefa Dziatynowskiego, Antoniego Dziatyn-
skiego, Józefa Symanowskiego, J. Dousza, Matuszowicza,
Hieronima Węgierskiego, Józefa Węglińskiego, A. Pa-
łowskiego, Prusa Konsultora ^{ex o} ~~Prusa~~ Cien-
talnego.

4° Gdyby który z Radców, lub zastępców, był ci-
stusznie pooprany. Nacelnikowi Sądowi trybun-
pnea

przez naród obranemu, lub Radzie Najwyższej Wła-
 godowej, o niewierność zamiarowi powstania obywateli
 i wzmiankowanych ich akcie wyprawnemu,
 lub o złamanie przepisów tegoż Aktu. Rady obowiąz-
 kiem będzie oddać go ze Składu ^{swego} Większością głosów,
 a jeżeli datunek, w następstwie ataku się większy, ode-
 stany będzie ma większością głosów do Sądu Najwyż-
 szego Kryminalnego. Na miejsce zaś tego Rady
 jeden z zastępców obrany zostanie.

5° Gdyby który z Radców, dla choroby lub nieprzy-
 tomności w miejscu Rady, lub wzwany do innej
 jakiej publicznej posługi, nie mógł w niej zasię-
 dać, Rada wezwie tymczasowo jednego z zastę-
 pów na miejsce jego.

Artykuł II

Ogólne Obowiązki Rady.

1° Ogólne obowiązki Rady. Najwyższej narodził się
 w sprawie powstania obywateli i
 artykuł. V. VI. VII. VIII. XII. XIII. i XIV. one są
 prawnictwem niezastępnym. Alla Rady we
 wszystkich jej czynach.

2° Rada przepisze natychmiast Organizacya Kom-
 missij Rozządowych, Sądu Kryminalnego, iako-
 tej Deputacyi centralnej dla prowincyi W. Księstwa
 Litewskiego, której Komitet jest jednostką, dla
 bliższego.

Wszystkiego dozwolę i exelamuję w tej sprawie. Repu-
tacja centralna, do której wybieranie osób stanu
pewienam będzie natężeniem myślowym. Samot-
nika sily, zrojojnej i Rady Najwyższej Narodo-
wej, tak, jak, inne, postępujące. Władze publiczne
aktu powstania.

2° Rada narodowa Najwyższa chronić i bronić ka-
żdych czynów, które są w jej władzy, pod art. 11.
XI. w akcie powstania narodowego. Wierze
dostateczną będzie, aby iadna z władz wykonawczych
w najmniejszym punkcie, przeciw temu artyku-
łowi nie występowała.

3° Gdy nastąpić cel powstania narodowego i skutec-
zności zostanie. Rada wraz z Radą Najwyższą nac-
ela obywateli, w sprawie im i w sprawie spój-
ności Reprezentantów na sejm walny,
który odbiorze rachunki i oszczędnych postępków do
Parlamentu sily zrojojnej, do Rady Najwyższej, do
wszystkich władz decydujących i który o konstytu-
cji narodowej stanowić będzie, jak jest nowina
w akcie obywateli powstania pod art. XII.

4° Rada Najwyższa narodowa dla przesyłania wypo-
wiedzi i odbierania raportów, będzie używać
właściwą ciągłą i dostateczną korespondencję z kom-
missjami powiatkowymi, i sądami kryminalnymi
wszystkich województw ziem i powiatów.

- 6° Opatrzny całowi i bezpieczeństwa narodowych archiwów i mieć je będzie pod dozorem swoim.
- 7° Przesyłać będzie co tydzień, a gdy będzie trzeba i częściej nieprzystannemu Wacelnikowi sily zbrojnej dokładny rapport o wszelkich Deliberacyach i resolucyach swoich.

Artykuł III.

Podział pracy między Radców Państwa naj
wyszej narodowej i ich szczególne
obowiązki.

- 1° Rada Najwyższa Narodowa podzielona mieć będzie prace swoje na osm Wydziałów to jest: 1° Wydział juradyku, 2° Bezpieczeństwa, 3° Spraw Aliencji, 4° Skarbu, 5° Wywoności, 6° Potrzeb wojennych, 7° Interesów zagranicznych, 8° Instrukcyi narodowej.
- 2° Do Wydziału pomocy prawniczym Alojzego Juliusz-Strawoskiego. Do Wydziału bezpieczeństwa Tomasza Marwickiego. Do Wydziału Sprawiedliwości Franciszka Wyżakowskiego Prezydenta Krakowskiego. Do Wydziału Skarbu X. Hugona Kollataja Juchim X. ego Koron-ego. Do wydziału wywoności Ignacego Karczewskiego Prezydenta warszawskiego. Do Wydziału potrzeb wojennych Mieloniewskiego Generała-majora. Do Wydziału interesów zagranicznych Ignacego Półockiego.

Do Wydziału Instrukcji narodowej Pana Jastke-
wina.

3° Rady Rada z tych ośmiu Wydziałów będzie
szczególniej zawiadywał Wydziałem sobi powierzo-
nym.

4° Do każdego Wydziału Rada Narodowa wezwie Zastę-
pców odemnie nominowanych, którym nieustępnie -
w swoich Wydziałach do których wezwani zosta-
ną, pod Dorem Radey swego pracować będą
obowiązani, innych zaś usyłać na wysyłanie
do ziem województw i powiatów, aby na miej-
scu dopisnowali skutku zleceń odemnie, lub
Rady wychodzących do tego ich potrzebami
instruicyami opatrzyć będzie.

5° Do Wydziału Porządku należąc będą: 1° Drugi,
2° prosta listowa i wzorowa, 3° Jone. 4° fru-
wozy czyli transporta lądem i wodą, 5° Ogła-
szanie i wnoszenie wszelkich urzędów i rozpo-
sadyj Marszałka siły zbrojnej i Rady Najwyż-
szej Narodowej.

6° Do Wydziału Bezpieczeństwa należąc będą:
1° Rewizye, wanciorów wrożeńskich, 2° Rewizye
donów podejrzanych, 3° paszporta, 4° Podrobie
oraz examinowanie ludzi podejrzanych i swawol-
nych, 5° Arresatacy, 6° Odsyłanie obwinionych
do sądów kryminalnych, 7° Wzięcia publiczne
i opatrzenie potrzeb więźniów.

7° Do Wydziału Sprawiedliwości należeć będzie: 1° Pieczęć nad więziami, 2° Dorów postępowania sądowego kryminalnego, 3° Dorów exekucji wyroków sądowych.

8° Do Wydziału Skarbu należeć będą: 1° Dorów cła i wycia dobrowolnych ofiar obywatelskich, 2° Sekwestracja dóbr zdrajców wojennych, przekonanym sądownic, i dorów administracji innych, 3° Dorów administracji dóbr narodowych, i wszelkich przychodów publicznych, 4° Dorów administracji papierów narodowych, jeżeli przez Rząd, najwyższą narodową ustanowione będą, 5° Sposób robienia pożyczek na potrzeby narodu, bądź w kraju, bądź na granicy, 6° Opłaty cło wozów od Długów narodowych, 7° Dorów administracji Kasy narodowej, tak co do jej przychodu, jako i wydatku, 8° Zarządzanie Monnietą.

9° Do Wydziału ¹⁴Spokoju należeć będzie: 1° Dorów gospodarstwa rolniczego i staranie się, aby ziemia odlogiem nie zostawała, 2° Wiadomość dostatczną o wielkości i gatunku żywności, 3° Liczbie magazynów żywności i furazów, oraz do dorów konserwacji innych, 4° Przygotowanie wszelkich furazów i żywności do wzięcia, 5° Dorów nadzoru nad wiatrakami, piekarniami i browarniami, 6° Zarządzenia publiczne dla obywateli żywności potrzebujących, 7° Handel wewnętrzny i zewnętrzny z produktami krajowymi.

10° Do Wydziału Potrzeb Wojskowych należą: 1° Wskazywanie i rekrutacja ludzi do wojska
zgodnej z rozkazami i siłą zbrojną, 2° Dozór
czuwania wojskowego miejscowego według przepisów
Najwyższego Naczelnika, 3° Dozór utrzymania i
czuwania w miastach i wsiach i wsiach
ziem polskich po wsiach, miasteczkach i miastach
zgodnie z przepisami tegoż Naczelnika, 4° Dozór za-
bryk i rekrutacji potrzebnych do zapewnienia
mianowi wszelkiego rodzaju broni i wszel-
kiej amunicji wojennej, 5° Dostarczanie
broni, amunicji i t. p., 6° Składy wojen-
ne i zbrojnie, 7° Dostarczanie koni wojennych
8° Dostarczanie dla wojska narodowego wszelkich
jego potrzeb według rekrutacji Naczelnika siły
zbrojnej, 9° Opalanie we wszystkich miejscach
wojskowych, według rekrutacji tegoż Naczelnika.

11° Do Wydziału Spraw Zagranicznych należą: 1° Korespondencja zagraniczna, 2°
Wysyłanie Posłów i Agentów dyplomatycznych
na granice, 3° Traktowanie i obchodzenie mocarstw
i t. p., 4° Zawieranie i umów symulacyjnych.

12° Do Wydziału Instrukcyj należą: 1°
Dozór oświecenia powszechnego, to jest: Dozór nad
szkolami głównymi Wydziałami, podjętymi
wsiemi i parafialnymi i t. p. nad wszystkimi
ustanowieniami

ustanowieniami do edukacji ściągającymi się,
tak duchownemu jako i świeckiemu; 2. Roz-
szerzanie ducha narodowego przez gazety i innu-
juzyma, przez nauki ludowi dawać się mające,
tak w kościołach, jako i na wszelkich publicznych
schodkach; przez zabawy i ćwiczenia, które w tym
celu Rada ustanowi; 3. Pierwszostwa i Porów-
nowanie funduszu edukacyjnego.

13. Rady z Radców wyznaczonych do jednego z tych
osmiu Wydziałów będzie miał dorów szczególny
nad osobami jego Wydziału rzytemi, i sam za
ich przestępstwa i za nie sprawowanie się będzie
w odpowiadaniu, gdyby mu dowiedziom było, że
widerzący o tym nie conieśt winnych Radcy. Radcy
ci się ma rozstrzygnąć również o łaskach, gdy który
z nich miejsce Radcy zasiędzie.

14. Rady będzie umiadamiał Radę o stanie rzeczy w
Wydziale mu powierzonym należących, a oraz bę-
dzie podawał przygotowane projekta do resolucji i
dyskusji Rady Narodowej.

15. Rady z nich w Wydziale sobie powierzonym utrzymy-
wać i doręczać będzie korespondencję, do której ob-
wiązana jest Rada Narodowa według art. II w punk-
cie 4. organizacji.

Arty. II.

Artykuł IV.

Sposób postępowania w Radzie Narodowej.

- 1° Komplet Rady składać się będzie z pięciu osób najmniej.
- 2° Radcy przerydować będą na sesyach równo parą-kiem, starszeństwa wieku. Przerydencya Radcy trwać będzie przez tydzień jeden.
- 3° Wysłusko w Radzie stanowione będzie między innymi i an głośnych, równość, zdania przerydujący rozwiąże.
- 4° Gdy przechodzić będą w Radzie takie materje, któreby na czas wyciągały sekretu, Rada ściśle jego zachowanie przez osobną Decyzję, Radcom każe, a żeby sekret wydal, oddalony będzie z Rady i jako dowódca do sądu Najwyższego kryminalnego oddany.
- 5° Rada mieć będzie style osobnych protokołów, na zapisywanie dyspozycji i rezolucyj swoich, ile jest Wydziałów jej pracy. Nadto mieć będzie jeden protokół ogólny w którym krótko treść wszystkich jej dyspozycji i rezolucyj zapisywana będzie, z wyrażeniem Radców przytomnych na każdej sesyi, i dani ich w każdej materji decydowanej w Radzie.
- 6° Osoby do Rady wzwane jako i zastępcy wykonają przysięgę na następującą: Ja N.V. przysięgam w obliczu Boga, całemu narodowi polskiemu, iż powierzonej

~~XXXXXX~~

mi Władzy na niczym prywatny uciek nie wyję plez
 jej jedynie dla ochrony całości granic; odzyskania
 samowładności narodu i ugruntowania powszech-
 nej wolności wzywać będę. Tak mi Panie Boże do
 pomocy i niekwinna matka Syna jego!

7° Długo wszystkie szczególne urządzenia Państwa sama
 przepisze tak dla siebie, jak dla Wydziałów i Kan-
 cellaryi swojej.

8° Zachowuje sobie rozszerzenie i wyszerzanie tej
 organizacji, jako też przydanie ^{nowy} do Rady,
 gdy albo z żądania obywateli albo z żądania Pa-
 dy albo z mego własnego przekonania ujęć, w
 tym istotną potrzebę narodu.

Dan w obozie pod Polanem d. 11. Maja 1794 roku.
 [podp.] J. Kościuszko.

Myśl

Właściuszy, w którym są, dla powinności
właścian ku właścicielom dóbr ziemskich
i starca ludowi wiejskiemu opieki, Boga,
bezpieczeństwo własności i sprawiedliwości.

Nigdyby Polakom broni ich nie przypaść musiało, niechła, gdyby sami pomiędzy sobą równie mieli swą siłę, i całej tej siły użyć umieli, nigdyby nie mieli orężem. Polaków pokonać nie można, gdyby chytry nie przypaść nieurodzaj, zdrada, i nieustępanie nie nie miały ich chęci, sposobów odporu. Ciepły ciąg tyranii moskiewskiej w Polsce jest dowodem, do jakiego stopnia ta pręciwa niechła losom naszym i wyrwając kłosa, prostupstwa, zwrócić się przypaść, pochłanianie przedem, gwałcenia nam, mowi, bunenia jęczy, przeciwko Drugim, ucieczka u obcych, wszystkiego, słowem o złas, i ucieczka i chytrześcią, najnieurodzajniejszą, polska myślenie morze.

W takichże zdarzeniach, w których Polacy o
 broni

69

broń przeciw niej się, bronił, może ten ród ro-
binnicy liczyć jedno nad nimi przeważne zwycięstwo?
a przecież zawsze Polacy imiędzy polskiej był ten,
że zwyciężony nieprzyjaciół wracał na barki zwycięz-
ców jasno na moment ulone. Zgad więc bo-
chodź taki mój polski obrot? czemu ten
naród jeździł bez sposobu wydobycia się? O to stać,
że chytrność moskiewskich intryg, mocniejsza niż
broń, aubita zawsze Polaków samymi Polakami.

Przyczyny nadto niesurealistycznych Polaków snu ma-
nia rządowe i opinije względem prawicel, na-
stępujących wolności i organizacja narodu gruntowane-
mi być miały, a do niewinnej opinii różnicy wystę-
py duch miłości własnej i osobistych wrażeń,
nieśmiały upor, zwłoka i skłonność wiązania się
z obcymi, a z tym przedtępnym ulegania.

Czas przyszedł dopełnieniem miary niesurealistycznej
i cierpienia przyspieszonego, czas ostatecznego losu Pol-
ski, epoka w której, jeden cel, jeden niemały polityczny
i społeczny przypadek nie mogły szlachetnie zjednoczyć
prawicel, serca i umysły, i nie zostawić o zmia-
rę ogólnego oddzielnych Polaków, chęć zdrajców
wewnętrznych, lub kłótni i niepewnych własnego

sposobu myślenia obywateli. Powstanie narodu towarńjsze, chce polsce wrócić wolność, całość i niepodległość, zostawia swobodniejszemu czasowi i woli narodu stanowić, pod jakim on chce być narodem. ^{##} powód więc normalności opinii zamieszony, a cel ścisły i ostry czyni dzielne ma sercami, i zbiera do kupy tych nawet, co ich wieratkę dotąd różnić mogły porywamy.

Czas ten przeto albo raczej jego moment, chwycamy być ma z największą gorliwością. ^{##} Wyrzucamy nieprzyjaciela całą moc swoją, aby przeszkodzić Księstwu z tej pory, wziętej broni, lez tę mianowicie za najmniej niebezpieczną, przemocy jego natury, na przeciw kupie stworzonych już niewolników, postawmy naszą potęgą, swobodnych mieszkańców, którzy o własne szczęście walczą - nie mogą, choćby zwycięstwa, a to czym nas władza pokonywała, to narazie gawron milerkiem gnyjących, ten obmierzły machiawelizmu przemysł notationa bawność nasza, gorliwość przeciwnych obywateli i groźny miecz sprawiedliwości, który sięgnie wszędzie, gdzie się zwraca lub przemawia. ^{##} Oskarżenie narodowi okaze.

Los

70

Los tedy Polski od tego zawisł, czyśmy skruszyli
pudłową, silę nieprzyjaciół naszych, to jest: silę
część i silę intrygi. Winiem pisać do
wiadomości narciowej, że Moskale szukają spro-
sobów podburzenia wiejskiego ludu, przeciwko nam,
wystawiając mu arbitralnie panów, dawno ich
nieznaną i nakiemnie sumyślniejszą przyszłość za po-
mocą moskiewską. To mówiąc zachęcają i pry-
puszczają lud wiejski do wspólnego dwojów ra-
bunku. Wprostą częstokroć potrzebą omyloną, mo-
że wypaść i wypaść w samej rzeczy w siła, a
nawet już jest świadectwo, że uwięzionych czy
gwałtem, wziętych w muniury swoje wybierają.

Wzajem tu wyznać muszę, iż często srogie
obchodzenie się z ludem daje miejsce Moskalom do
powszechnej na cały naród potrawy. Wybieram
ustawienne skargi o zbitniery i rekrutów, że żony
ich i dzieci nie tylko żadnego osłabienia nie mają,
ale za to prawie że stają rzeczy prozbulitej ich mę-
żonice i dzieci, wystawieni są na największe
niebezpieczeństwa. Takowe postępowanie w wielu miejscach
są zapewne bez wieny i przeciw woli przedmiotów,
które

ten w umyśle muszę być skutkiem tej chęci,
lub obcego natchnienia aby zupełnie zapalać i obro-
ny ojczyzny w sercach ludu ostudzić.

Ale ludzkość, sprawiedliwość i dobro ojczyzny wskia-
zuje nam talusze i pewne środki, przez które postę-
pum złości domowej lub zagranicznej inflacji za-
próżnia możemy. Przetrzymamy, że lud niedopiero
zostaje pod opieką, w celu krajowego, że uciśniony
obywatel ma gotową ucieczkę do Komisji porządko-
wej swego wojenstwa, że ci mizyści prześladowca
obrońców kraju, jako nieprzyjaciół i zdradcę ojczyzny
karany będzie. * Sposób ten i sprawiedliwość, w wa-
niatego narodu zgromy, duchem Arctymy miły, a
osobistemu interesowi lekko, tylko kuszający opie-
re, przynajmniej lud do sprawy publicznej i ucho-
ni go w ścieżkę nieprzyjacielskich.

Stalecam przeto Komisjiom porządkowym wo-
jewództw i Ziemi w całym Kraju, aby następujące
unięzenie do wszystkich Wójtów, profesorów i
miejsc ich zastępujących Wójtów wydać:

1° Ogłosi ludowi, iż według prawa zostaje, pod opie-
ką rządu krajowego.

2° że osoba wszelkiego włościanina jest wolna
i że mu

11
i że mu wolno przenieść się gdzie chce, byleby
świadczył Komisji porządek swego Wójcódz-
stwa, gdzie się przenosi i byleby Eluży winne
czas powatki krajowe opłacił.

3° Kto ma ulnienie w robotach, taki, iż ten
który roboty dni 5. lub 6. w tygodniu, ma mieć
dwa dni opuszczane, który roboty dni 3. lub 4.
w tygodniu, ma mieć opuszczony dzień 1. Kto
robi dni 2. ma mieć opuszczony dzień 1. Kto
roboty w tygodniu dzień jeden, odrabiać go teraz
będzie w dwóch tygodniach. Do tego kto ro-
boty parsiernię po dwoje, mają mu być opusz-
czone dni półowe; Kto roboty pojedynczo, mają
mu być dni opuszczane pojedynczo. Takie opus-
zczenie trwać będzie przez czas insurekcji,
noki w czasie wstąpienia prawodawcy stałego w
tej mierze umiarkowania nie uyrni.

4° Wsielności miejscowe starać się będą, aby
tych, którzy zostają w wiosce wsielności,
gospodarstwo nie upadło, i żeby ziemia która
jest źródłem bogactw naszych, odogiem, niele-
ża; do czego również Dwory jak i gromady powy-
żeszadać się powinny.

5° Od tych, którzy będą wzwani na gospolite ruszenie

proci tylko będą. Zostawiać pod broń, pańszczyzna
juz ten czas nie będzie wyciągana, lecz dopiero
rozprawie się o powrót ich do domu.

6.º Własność posiadanego gruntu z obowiązkiem do
niego przywiązaniem. Według wyżej wyrażonej ul-
gi, nie może być o Friedricha Kalknemu wło-
ścianowi odjęta, chyba by się wypróbowo o to przed
dorozną miejscowym rozprawił, i dowiódł, że
włościanin słowiańskom swoim zadosyć nie
czyni.

7.º Któryby Podstarości, Ekonom lub Kommissar
wykrocył przeciw niniejszemu umiarkowaniu i
czynił by jakie uciskowości ludowi, taki ma
być wzięty, przed Kommissyą stawiony i
do sądu kryminalnego ostawiony.

8.º Gdyby dricdnice, czego się niespodziewam, nakła-
rywali lub popełniali podobne uciski, iako prze-
ciw celowi powstania do ograniczenia przycięzności
będą.

9.º Wzajemnie lud wiejski durnając sumiennością
i dobroci Przędu, nowirien gorliwie powstaje oni
pańszczyzny odbywać, w Ziemiachności swojej
być posłusznym, gospodarstwem pilnować, role
dobre uprawiać, sasiadać, a gdy takowa ulga
wymowna jest dla włościan, z pobudek brać

Tanhu

o tunku ocypry i w taścielce pmer mi taś
ocypry chętnie ją przyjmują, męto w taści-
nie niemają się wymawiać od najmów potrzeb-
nych Dworem za pmyrwoitą zapłatą.

10. Gła łatwiejszego dopilnowania porządku i za-
pewnienia się o skutku tych zaleceń, po-
dziela Kommissye porządkowe, jak jest nieo-
no w ich organizacyi, województwa, ziemi lub
powiaty na Gminy, tak, żeby każdy Gmin ty-
siąc a najwięcej tysiąc Gmin gospodarzy miesz-
kańców obejmował. Nadadzą tym Gminom
nawisła o głównej wsi lub miasteczku i w
takim samku, je okregu, żeby łatwa kommu-
kacya była mogła.

11. W każdym Gmin wyznacza Gminę ciałowicką
realnego i poruczonego, który poia w Gminnych ra-
cie obowiązków w organizacyi Kommissyi porzą-
dkowych będzie ciałował skargi o ludu w jego
uiskach i w Dworze w przypadku nieposłuszeństwa
lub niecierności ludu. Wymowa, jego będzie
rozstrząsać spory, a gdyby strony nie były kontente,
do Kommissyi porządkowej, adyflać.

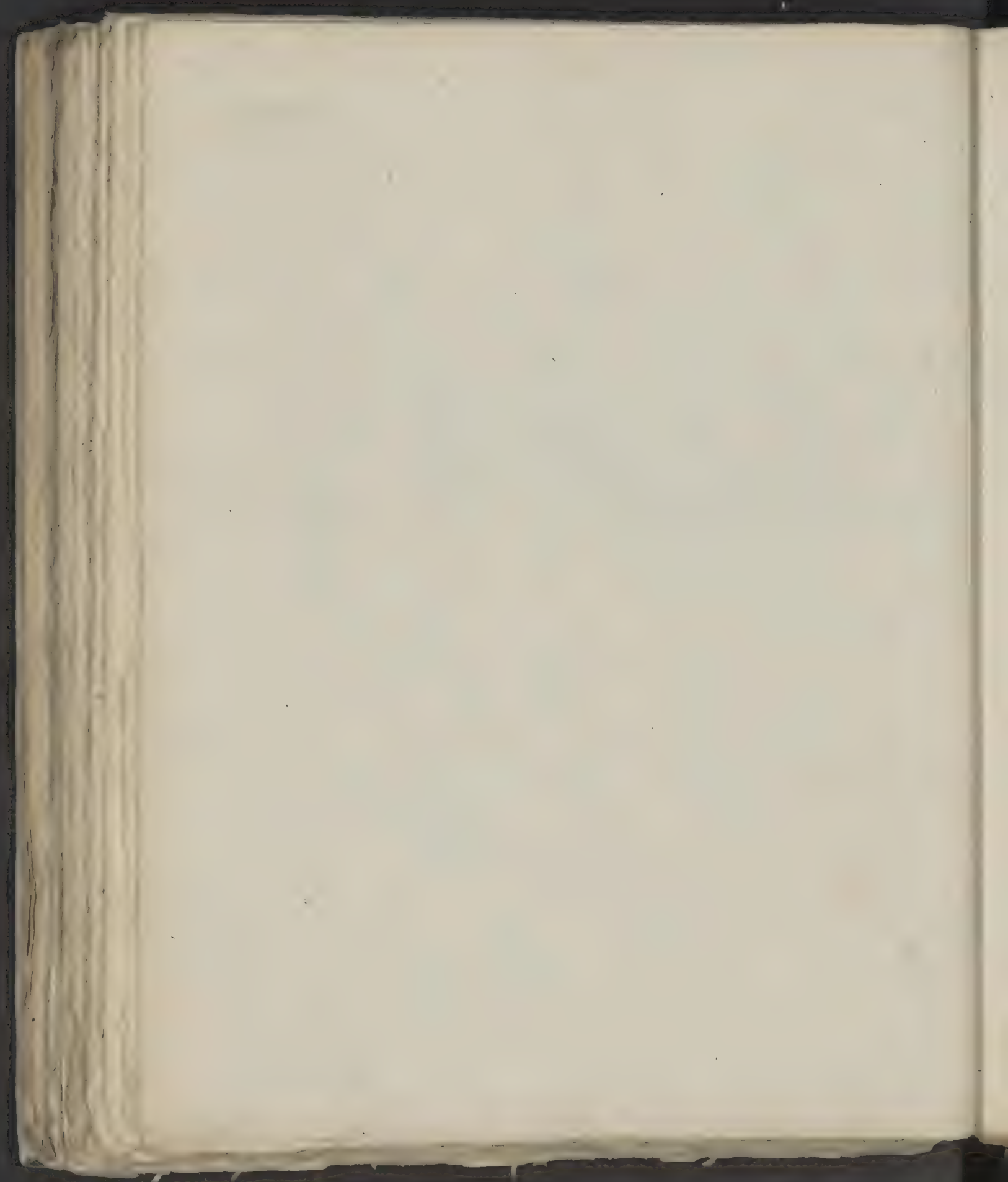
12. ^{Przebieg} Prace w ulieniu ludowi ciężarów, za-
chcie go powinno bardziej jesure do pracy, do
rolnictwa, do obrony ocypry. Gdyby więc
kustaje tacy na zter, uijwając dobroci i spory.

wiedliwości Prądu, odwołali lud od wawy, burawali
przeciwko Dziećcom, oznaczali od obywateli, którzy
Kommissary powołali w swoich wywodach i
powołali pilnie na to mieć będą, ośro i natych
miast takich kultajów łapać roztacza i do
sądu Kryninalnego oddawać. Niemniej Kom-
missary powołali ciuwać mają nad wtręga-
mi, którzy w tym czasie temu powołali i w
Kraju wtrępli się z masyłkich takich twó-
chwyłac i do Wydziału Kryninalnego w Rai-
dej Kommissary będącego oddawać potrzeba, a po
zrobionym examinie, gdy się tutaj zmi i wro-
kami okaia, do robot publicznych wzywac.

13. Duchowni najbliżsi ludu naukowcy, nauwni-
mu przekładać, iastie ma obowiązki dla oje-
zmy, która się prawdziwą matką wygleda nie-
go okazy. Ci duchowni oświecać lud powinni-
cie wacując pilnie skutki roli swojej i swo-
stkiej, również mity cyjni oświecać ofiar,
jakk ten który, ja, orzkiem od Dziećcom i na-
banków zotworstwa nieprzyjacielskiego ra-
stania z ie potrzebą powinności, waga dem-
doorio, wotatura tak zstozowana, przez ni-
niejsze Unagzenie, nie innego nie cyjni tylko
winny Dług wypłaca Dziećcom, o których
grunta trzyma.

14. ^o Duszinni obywateli - białych - mniejsze Urządze-
 nie ogłaszać będą z Ambon po Kościołach i
 cerkwiach cięgle przez Niedziel catery. Grupa
 tego Kommissija państwowa z grona swego lub
 z Obywatelów gorliwych o Dobro ojczyzny wyzna-
 ca, osoby, które objeżdżać będą gromady po wsiach
 i parafiach, i ciym tam uczynieniu głośno wy-
 tać z zachęcaniem ich, aby udróżnieni tak
 wielkiego dobrodziejstwa Rzeczypospolitej
 Szwecji, ohotę w niej skromnie wyrażać. Lic-
 Pan w obozie pod Sztanem 2. J. Maja 1794 roku
 (podp.) Jadenar Kosciniusko.

Poznanie

względem rekrutów, uzbrojenia wszystkich miesz-
kańców i pospolitego ruszenia.

Prada Najwyższa narodowa do Obywate-
li Polskiej i Litwy.

Pokołuięci umysł wolnego człowieka podnieść, cokoł-
wiek maie go zachęcić do miłości, do obrony Ojczyzny,
do daieci bohaterstwie, to wszystko w odczynie Naj-
wyższego Naczelnika i w jego wstawnym przykładzie
widzieć Obywatelu. Poświęcił on się całkowicie dla
nas wszystkich, bo ufiał swojemu narodowi, bo po-
konany był o współrodakach, że dla nich największe
niebezpieczeństwo tam, gdzie idzie o caluść, o wolność,
o zbawienie Ojczyzny. ^W Obywatelu! ci w dzi-
śniejszym stanie. Przyjście na jęz branie środków,
byłyby zaowodnos. Całej sily, całej energii i męności
użyć potrzeba, iebysmy mogli odzyskać prawa na-
rodowe, postawić się w stanie stanowym, i zemiścić
się tytu Krzywda, gwałtown i obelga, z ostatnią pogardą
i ryderstwem imieniomu polskiemu wyrządzonych.
Tem przejęci z uciem, wzięliśmy się do orzeka,
w tym samym trwając uwarciu, póty powinniśmy
trzymać miarę podnieśioną, potki sobie ostrzem jęz,
sprawiedliwości nie ucyminy. Roszczenia nasza imienia

się teraz w nadzieję, że zamocność narodu, wyrównywa
przedsięwzięciu nasremu. Mamy dość ludzi, dość chle-
ba i żelaza, potrzebujemy zatem wynajmąć wojnę, i
stwierdzić ją z chwałą. Przytaniecie rekruta pięć go
z 5^{ciu}, a konnego z 50^{tych} dywizji, linie wojska Polki;
do ogromnej siły podnosi. Ubrójcie wszystkich
obywateli mieszkańców ziemi polskiej w ciaty na-
rod istniejących, i dajcie w nim powstanie a silne
wsparcie dla wojska, ileśkolwiek tego gwałtowna o-
liarność wymagała.

Rada Najwyższa Narodowa uchyla, w wielkiej
namiaru Najwyższego Naczelnika, a chęć rozważa-
nia jego wykonawstwo już w województwach, które się
namierza na powstanie obywateli do całego rozia-
danie kraju, zgłasza je w następujących punktach
i kommissjom powiatowym w swoich właściwościach
i powiatach, już najprzód do skutku przyniesi
nakazuje.

1°. Wzrost ludzi z miastami mieszkan-
i wsiach ma być dostawiony na 10^{tych} i
do 10^{tych} młodych, zdrowych i uczynnych z bronią
to jest: Karabinem z kłosem ładunkiem, albo
pistolem 11. stop długo, lub też kosa, wprost osado-
ną i siekierą, ubrany po wieśniacku, jak po-
wołanie wieśniacy na wsiach chłopa, żeby miał
Kosul

Koszul Dwie, białe dobre, czapki, rękawice, buty
grube przesiewane z dwóch bytów. żeby był opa-
kowany sucharami na Dni świąt i temuż miał
dany na jeden miesiąc, co czyni złt. 15.-

2.º A przedziśniącego Cymu ma być dostarczony
jeden rekrut konny, to jest: żeby miał konia, war-
tającego złt. 250. z całym ubraniem do jeźdźstwa; ubro-
jony szabłą, parą pistoletów i wijką. Na takich
rekrutów mają być wysłani ludzie dobre konie
dosiadający, jak są: masztalerni, myśliwcy itp.

3.º Kommissye porządkowe mają obierać switych
kommissantów na wyznaczonych rekrutów takich pie-
szych jak i konnych, a dawać je dostarczającym
obywatelom. A te Rada wojacka kommis-
syom porządkowym, żeby jej doniosły w jak naj-
krótszym czasie, wiele myśli rekruta, a wiele
jeszcze wydać go mają. Doniosą także Rada, czy
mają w swoich województwach lub powiatach
ludzi wojackich do oddawania i ciążenia re-
kruta, a żeby w ich niedostatku, potrzebne mogły
być środki.

4.º Dla opatrzenia wojaka w żywność i furazie kom-
missye porządkowe nakazają z każdego Cymu do-
starczyć sucharów funtów 24. Ciepła garncy 8. cła-
na funtów 24.

5. ¹ Popilnija, Kommissye porządkowe w swoich województwach i powiatach, ażeby wszyscy obywatele mieszkańcy w miastach, miasteczkach i wsiach od lat 18 do 40. w broni jeką będą mogli, to jest: Karabiny, fuzye, piki, kłosa wprost osadzone, pałasze i broń in., i żeby co niedziela każda wieś, miasto, lub miasteczko ćwiczenia żołnierskie odprawiało. Należnie to w przeciągu

3. tygodni od odebrania niniejszego Uniwersału do skutku przyniesione być ma. Ma tego obowiązane są Kommissye porządkowe wystać z grona swego, lub z obywateli godnych zglności lustratorów, którzyby na miejscu po wsiach, miastach i miasteczkach stawali, czy to urządzenie jest uskutecznione, aby tym sposobem były w Stanie Kommissye, przestaci dokładny Rapport. Nadto Najwyższej o uzbrojeniu wszystkich obywateli i mieszkańców swoich województw i powiatów.

6. W którym województwie, powiecie lub też całej prowincji wypadnie potrzeba pospolitego ruszenia, na zawołanie Generała Kommandującego - toż pospolite ruszenie, ma być uskutecznione w następujący sposób: 1° jedna tylko z armii ludu zdolnych do boju, ma być ruszona, a druga
polowa

praca przy gospodarstwie i stać się dopilnowania
 nie tylko gospodarstwa swego, ale i pomagania
 tym, którzy idą z bronią na nieprzyjaciela. 2° Lu-
 dzie z gromad idący na pospolite ruszenie, na 10.
 dni zbrojnością mają być opatrzni. Obywateł
 dziwidnie, ze wszystkimi sturączami, ma się sta-
 wieć na czele ludzi idących ze wsi jego. 3° Ktoby
 był dla wicku lub zdrowia niezdolny, albo public-
 nie usługa, zajęty, ten ma wysłać syna na czele
 ludu. 4° Ktoby nie miał syna w zdolnym wie-
 ku, albo nie był pomyślnym w kraju, na tego
 miejscu ma stanąć dwóch ludzi konnych wie-
 szącym konugiem opatrzonych, a to z każdej wsi
 z osobna. Obowiązek ten spada i na duchownych
 jako obywateli i właścicieli w tym sporcie;
 iż ci duchowni którzy nie mają, na 1000 alt. in-
 traty, jednego pieszego, którzy mają 2000 alt. je-
 dnego konnego, którzy zaś mają więcej nad 2000 alt.
 dwóch konnych ludzi. Do pospolitego ruszenia
 przystąpić powinni, a to z każdej z osobna wie-
 która posiadają. 5° Słachta którzy usurupioni
 w majątkach, jeżeli tylko Dym mają, z ka-
 dego dymu albo stanąć osobiście, albo synów,
 lub braci swoich przystąpić powinni, pod karą
 jakas

przepisują, prawa Prawne na niestawiającą szlachę
do pospolitego ruszenia

7° Gdy wola jest Najwyższego Naczelnika, aby wita
zbrojna W. X. Litewskiego pospolitem ruszeniem
tej prowincyi wsparta, była; Deputacya cen-
stralna i Kommissye porządkowe W. X. Litew.
dopilnować mają; aby tak pospolite ruszenie,
czy całkowite, czy częściowe, na żądania Genera-
ła Kommanderującego, podług wypisanych quisów
ustanowione zostało.

Dan w Warszawie na sesyi Rady P. C. Czerwca 1794r.
i podp. A. Hugo Kellaj prawnik.

Odpowiedź

Rady Najwyższej, narodowej na Manifest
w którym Król pruski zachęcał obywateli
wielko-polskich Do zostania mu wiernymi.

Kiedy niesprawiedliwość i bezwzględność Prowa-
 berlińskiego, taki w palencie 23. Kwietnia jako
 i Obwieśzczeniu 16. Maja, chce winowić w nas;
 Obywatelo braci nasi! musimy i uroszone
 obowiązki; Rada Najwyższa Narodowa, przynajmniej
 Nam istota; święte, i niczem ani ostabione, ani
 zabarte, które wspólnaj winniście ogłaszać. Trzeba
 Nam odpowiedzieć, że pamiętek wojny, że przyczyna
 wszystkich niesnaze, które jej towarzyszyć muszą,
 nie jest z Narodu polskiego, ale z chciwości i pro-
 wrotności gabinetu berlińskiego? Trzeba nam
 przypomnieć walcących braci, że ścigając się,
 pod chorągiew ojczyzny, nie uwalcili niczyjej ziemi,
 nie naruszyli niczyjej własności, ale sili ogłas-
 tym krajem, który sobie Fryderyk Wilhelm prze-
 mocnie przywłaszczył? Trzeba Prowadzić, że u nas
 nie ma żadnej Wojny Domowej? że my nie mamy
 innych nieprzyjaciół, tylko gwałtownych sąsied-
 zów

Który bez żadnego prawa, owsem wbrew wszystkiemu
traktatom i umowom, starpię naszą ziemię,
gwałt, surowość, niszczy domy i majątki nasze?
Inczai tam opowiadac na potwarz, że ródowa
część narodu jest nieszczęśliwiej, gdzie
cały naród skupia się, unosi swoimi gwałtami?
W mowie do Fryderyka Wilhelma sędzić o zurwej
części Narodu polskiego, i o konstytucyjnym jego na-
dzie, gdy u niego ta sama część, co i królowie
rokoszu targowickiego, i ci, którzy na rękach grodzień-
skim zabory jego podpisali? Czy u niego rząd kon-
stytucyjny polski, nie co innego jest, tylko absolutna
wola prosta moskiewskiego w Warszawie? Zmieniając
podług interesu i okoliczności język, a pogarszając
pamięć i rozsądek prawosłobnego, oraz wstępu i
uczciwości. Cawszy imię prawdziwych patriotów
i dobrych obywateli, w Deklaracji 18. Października
1788 tym, którzy potem byli twórcami Konstytucji
3. Maja, uwielbiwszy ich za to Cniste w Depresji
17. Maja r. 1791, w Deklaracji 16. Stycznia 1793,
Fryderyk Wilhelm intrygantami polskimi
ich nazwał! Cnie więc jeszcze sędzić o części
o zurwej części narodu polskiego?

Mówi do nas bracia, Fryderyk Wilhelm, jak

Do

Do swoich podobnych: że dla naszego szczęścia i po-
koju własną poświęca spokojność. Wtedy go u
Polaków o to, oświecić prositę, jakie miał prawo do
tej znacznej części ziemi polskiej, która jest najdawni-
niejszym Polaków przedzielnictwem, a którą on prusa-
mi potudniwami narzucił? Niezadając sobie pra-
cy w wynalazieniu dowcipnych przynajmniej pozorów,
wynowadził do krajów Austryi prostej wojaka, w ce-
lu zastąpienia szlak mu się, twierdzić podobato w Deklaracyi
z 16. Styчня 1793, swoich prowincyj o jakobinizmu
osiadłego w Wielko-polsce. Lecz w krótko zmie-
niając bezwstyd w olwarta, chciwość i drapieżstwo,
powieścił w Deklaracyi 9. Kwietnia 1793, iż bismar-
kowskie prowincje polskie w possefory, dla zastąpienia ich
sami o jakobinizmu. Znalazł się między wami
bracia! choć jednego jakobina? Z owsem nie przestaje
umarzać w nas, że wiernie do jego przywłaszczonego
panowania, przywiązani jesteśmy.

Ale wstydlina nasz jest, w umiarze najoczywist-
szej, w sprawie najistotniejszej, odpowiadać na bez-
wstydne Deklaracye gabinetu berlińskiego. Karły z
Polaków jest u niego Jakobinem, który Kocha wolność
i ojczyznę, swoją. Do nas my sami, do nas bracia
i wojaci obywateli przemawiamy. Przejście sami cośie
winni

ach i ojczyźnie swojej. Najna dzisiaj, jest dla
swobodzenia nas wszystkich. Odniesliśmy brzo-
sobyśmy odwrócić wydatkować nam niestwierdzone kraje,
przywrócić samowładność narodowi, i was braci
naszych wrócić na tona swobod i wolności. Pon-
cie więc! Tęcie z nami siły nasze! wspólna, mocą
prócej do zwycięstwa dojdziemy. Żada
Najwyższa narodowa chce wam pewne wytknąć
prawidła, których się w dzisiejszym stanie ojczyzny
muszej trzymać powinniście; ogłasza za nieprawne,
zaborcy pruskie, niszczy gwałtownie na zbrodnym
zjorcie groźniejszym. wypuszczone mityfikacye, uwa-
ża ziemie i wojenność, prowincji Wielkopolskiej
za nie rozdzielną część Prusowskiej, a mieszkających
ich za Polaków i wyśobywatorów. Pókiż, iż in-
nego szładu uważać nie macie. Nad Prąd polski,
że obywateli i rękary pruskie do żadnego was
nie obowiązują, postuszeństwa; nakazują wyprawić
wszystkim obywatelom, pod konfiskatą, do-
brze, mi-
słuchem zostawać miejscach, odbywać obowiązki, do ja-
kich od Prusowskiej ⁶² do-
wani; i obywateli
do ci za zbrojów ojczyzny, przytani i barani bo-
da, którzyby umawiali jakkolwiek, niedbłość nie-
prawej przywłaszczenia i najordniów władcy.

Dan na Polskiej Rady Narodowej. Dnia 12. Czerwca. 1794 r.

Przyp. Ignacy Potocki przewodzący.

OdpowiedźPrady najwyższej na Deklaracyę, generałów
moskiewskich.

Wysłały ostatnie dni Maja, roku bieżącego, bez-
względne deklaracye N^{cia} Mikołaja Aleksandra i
Aleksandra Galiczyńskiego generałów cesarskiej moskiew-
skiej, jakże mądrze wojsk jej w granice litewskie
i polskie. Natomiast od lat siedemnaście, ile króci
Roskwa wkłada w kraję Pruskiej, pragnie jej
mijać, potwar i obłąka. Właśnie kiedy naród
cały pod przewodnictwem Aleksandra Kosciuszki, wrzuca
z siebie jasno gwarancję, alliansu i niewoli; genera-
łowie moskiewscy prawnie narodu powstanie, buntem
w deklaracyach swoich mianują: młotostawioną jej
za jej zdrajców głosa; chwalebne postęski Wilna, a
mianowicie Warszawy, w której wcale niech zawalone
prawa narodowe w osobie Ministra imperatorowej, za
do skutku buntowniczych krótków, podają. Najle-
piej Roskwa prawo buntowniczkami nazywać Polaków
niepróbowanych i niepowodanych sobie?

Skupiając i gwałtownie narzucając od siebie samej na
i polskie obywateli narodowi; a gorzej Europe, braktaty;
Roskwa to przystoi oskarżać naród polski o zranie

Przeciw niej wspomnianą: W polsce Czesen występuje
Carowa Prądców do Polski jak do dziedziarnych
smuch Krajów, którzy nie pośrednikami, potroje mię-
dzy dwoma narodami, ale raczej narodził się do-
tych despotyzmu w Kraju naszym byli; możemy się
ona cięczyć do prawa narodów? Które w żadnym
pomysłach usposobione obywateli nie była, i Cze-
sien tam, iż nigdy najcięższego w każdym narodzie
prawa, szlachy, i murmurów, pod jakimkolwiek na-
wiskiem domowego lub obcego Tyrańca? Ale nie-
dostatek jest ofiar w porównaniach deklaracji
przewrotności, w wyrazach których Moskwa używa,
koncem oświecenia narodu, i ubarwienia swego tem-
pła. Proletarym nadto tych deklaracji celem jest ob-
łudę umiarkowania w Polsce emulacji obywatelskiego,
zaprzętu ojczystego siły narodowej. Znać to dobrze
Moskwićcy, iż na dy naród ich, jeżeli być wolnym,
wolnym być musi. Znać, iż najcięższe despotyz-
mu wojło, przekonać nie wydała narodu, bierzącego się
do oręża i dla tego wyrywa poronienie całego narodu
do spokojności, aby łatwiej cały zgnębiony
został.

Obiecyując zatem Deklarację moskiewską, aniż w
domach smuch niemieckich obywateli, uchronienie
ich, także wojna carowej, szlachy, i mianowicie

Takowe

takowe

Obietnice w duchu zdrady czynione są niewinnym i ubo-
gim wieśniakom. Podobno lat temu dwa pomyśle-
niu Konstytucji 3. Maja dawany narodowi porzuce-
nia, nie tylko ich Moskwa niedotrzymała, ale samych
hercogów Sargowickich, postugawców swoich do uciemię-
wienia Polaki, na straty, wstyd i rozpacz wystawiła.
O my wrościanie polscy! Którzy wespół niepru-
jaciej bezpieczeństwo i spokojność w sprawowaniu
rządu i gospodarstwa obicuje, mościecie spiesz-
cie na obietnice niewodne do dotrzymania w czasie
wojny? na ludność swawolnego żołnierza, który
ludność waszą kradzieży, dobytek niszczy, chaty
w popiół obraca? i mościecie dbać o zaręczoną nam
spokojność pracy waszej? Kiedy owoce tej pracy, im-
niemi praca was uprawnioną, rochtanie Moskwin?
Mościecie wieścić zamieszanie nam spokojności od tej
potenji, której poddani właśnie od wieku żadnej
spokojności nie mają; gdy ich ustawianie na rządy
prowadzi? Pytacie się tylko własnych jej solda-
tów i Kozaków, od jak wielu lat oni spokojnego
nie mieli momentu? Moskwa! obicując nam moie-
polepszenie stanu, gdy niemało w świecie srożej
cierotki nad to, w której ona lud rolniczy trzyma,
zły go na rynkach, jak byłaby prowadzić do usunięcia?

Niech

Niech więc ani sędzi, ani lud wijski nie twardzi,
fałszywe nadziej deklaracyi moskiewskich. To gnu-
sności wyrywa Moskwa, do cynnego męstwa giganas.
Surokoino gospodarstwo rządzi fałszywie Moskwa.
Prąd polski zabierając wrystkim stanom owoc
macy i gospodarstwa na na zawsze przynęta. Nie-
wola, nędza w Europie najcięższego chęć wyrzuci
stodół deklaracyi moskiewskiej, nowostanie narodowe
pod naczelnictwem Józefa Moskiewski, wódoś
prawa wrystkim Chyptj mieszkaniom gotuje.
Niech do rozdawania i ostabiania Chyptali, z nie-
ją deklaracyi moskiewskiej, na d. polski zagniewa
Polaków do jedności i walecznej obrony. Chyptale!
niepowinniście raczej wieny stonkom braciom
wrystkim anizali obcom gwałciaczom niewyjąciom
imienia i rodu polskiego. —

Dan 27. Mca Czerwca 1848. Lwów. Józef Dombrowski
prorokant.

Odezwa

Wielkiego mistrzownika wojak pruskich
przeciw powstającym Wielkopolanom.

Najjaśniejszy Król S.M. admiestrowy w Dniach
 26. i 28. b. m. kazał wyieźć pod Warszawę
 pułk najtaszowiec wystać mi w tej z masy
 Korpusu piechoty jazdy i artylerji dla uspokoi-
 nia ruchów wzruszonych w Dniach ostatnich,
 i najwyraźniejszem ucieczeniem, abym wszędzie król-
 stwie w kraju ustanowione jurysdykcyje uwiadomił, żeby
 urzędowanie swoje ciągle sprawowały. Tego królestwa
 M. rozkazał niemniej, aby wszędzie świeckie i Duch-
 owne dykasterye, zalecily podległym sobie Konsyliarzom
 krajowym Landrądom, sejmikalistom, proboszczom, duchow-
 nym i klasztorom, całosci jak najprędzej to co nastę-
 puje 1) Wszyscy którzy będą z bronią w ręku, przyjmanci,
 mają być bez litosci na miejscu zabici lub powieszani.
 2) Wszyscy możniejsi rycerskiego lub duchownego stanu,
 którzy są heroltami lub do ruchów natężyli, natych-
 miast nierachowując żadnych formalności będą powie-
 szani lub destani do wykonywania w fortecy robot;
 dobra zaś ich będą skonfiskowane. Komu ich jeżeli się

do kontinui przytłaczają, również podpadną karze.
3) Wszelkie obojętne płać podjęwane owady będą pojmane
i wysyłane do fortecy. 4) Żeżeli w dobrach którego z po-
danych królewskich, świeckiego lub duchownego stanu, in-
surgenci i kupy kuracyjów znajdują się, a Pricked lub
jego ekonom, nie doniesie o tym natychmiast albo inni,
albo Kommissariusz lub jurysdykcji najbliższej, a co gorzej
jeżeli podobne kupy kuraje i utrzymuje, na ten czas
nie tylko wszelką bzdurę musiiał nagrodzić szkodę,
ale nadto karany będzie na ciele a w miarę przestępstwa
i na życie.

Na mocy wyraźnego rozkazu K. K. Króla Jmci
wszystkie świeckie i duchowne Dykasterye uwie-
domią o tej, nieodmiennej królewskiej intencji wszy-
stkich Landrathów, officialistów, proboszczów, duchownych
i wszystkich Kadege stanu poddanych, aby się nikt
niewiadomością, nie składal, lecz ściśle do swej
powinności i wykonanej przysięgi wiernym był swe-
mu królewskiemu monarsze i panu. Duchowieństwa
będzie obowiązkiem ogłaszać z ambon: niniejsze st-
wierzenie, w Kade, niedziele, i święto po utracie
swej plebanij i beneficjów.

Odziało się w Kwaterze Sacharowskiej w marszu 30. Sierpnia
1794.

Przypadek do Cesarza, putownik jedy. K. Króla Jmci Pruskiego
Kommissant Korp. jednego w prus. potud i K. w. orderu pour le
mérite.

Powiadanie
Rady najwyższej z powodu poprzedniej
oczekiw.

Łapowidziane od Szaradu pruskiego, na wspól-
obywatelów braci naszych, mieszkańców prowincji
Wielkopolskiej groźby, wykonane na nich już
szeregi i okrucieństwa wyciągają, ze strony Szaradu
polskiego deklaracji, która niesprawiedliwość łapowid-
postępków okazała, a razem uwolniła naród polski
od obwinienia i potwarzy, gdy do smutnego prawa odwetu
muszeni jesteśmy. "Nie dość" było Królowi pruskiemu
bez żadnego powodu przywłaszczać sobie niezaprzeczone
Boskiej władzy, nie dość było dla dopięcia tego
celu, zhańbić prawdy i wiarę publiczną, najfałszy-
wie mścić na naród polski potwarze; przytłuc on teraz
Polską, własnego ich kraju obronę za występki. Wy-
daje okrutne walki przeciw obywatelom, biorącym się
do broni, i nie wstrzymuje się, pięknego gwałtu najstro-
siej popierać tyraniz.

W takim duchu wyszło z rządu pruskiego
obwieszczenie, pod C. k. Włocławia r. b. w którym
wysłanki osoby pojętą nabyli dawając im

na areszt i odesłanie do fortecy, są skazano. Wszy-
scy obywatele, bijący się za swój kraj, schwytani z
bronią w ręku, bez względu na stan i płeć, na stu-
bienie, przerwani, a majątki ich pod konfiskatę
oddane. W takimże duchu krwawemi literami
napisane znajdują się rozkazy, w powyższych listach
króla pruskiego do Sekulego pułkownika. Są to
okrutne oburządzenia, miały okrutne skutki; wielu
obywateli z domów porwano, wielu srozo kato-
wano, kobiety nawet, których mężowie posili bro-
nię swej ojczyzny, po tyranistku mordowane i zabite
były.

Jednakże to król pruski i pryncioto Romy, a tak
srogimi rozposciera się, postępami? Czy w krajach
jego Despotycznemu panowaniu podległych? Czy pryn-
cioto ludzicom, którzy są tak nieszczęśliwi, że się
jego poddanemi nazywają? Ale i względem tych
osobliwie w tym wieku, mniejby należało mieć ty-
ranii, mniej okrucieństwa, a trochę więcej ludzkości
i sprawiedliwości. To zażwioniem (jeżeli tylko postępi-
chyłości pruskiej zażwioniem (jeżeli tylko postępi-
chyłości pruskiej zażwioniem) wierci Europa,
i to wszytkie okrucieństwa na Polaków są wymie-
nione. Progiż to król pruski może mieć za powo-
danego w ziemi polskiej? Progiż za buryciela i bun-
toznika w narodziu nieszczęśliwym, jemu swojej tylko-
cości i niepodległości strażającym? a do którego
on

on żadnego prawa nie ma?

23

Leż głos rozumu i sprawiedliwości krzyczy
nie wola tam gdzie chciwość i poryw nie rządzi
bunajmniej na godziwość środków tylko swoich
doświadczeń. Prosto na, polski przymuszony
jest oświadczyć iż jeżeli srogość zapowiadanych
w nader przestępnym podstępem ofiara nie będzie
wytąpiła do prawa odwetu. Łaząc więc wrogie
i nie naruszone prawa wojenne co do rob wojsko-
wych, donosi iż nich zachowane będą, zachowa
wrażenie. przynależąca broni on wojennym zacie-
i bezwzględność a dozwolone, modlitwa danielowego
oświadczenia czerwom, kłótnia na ręce, osobna, zasto-
te, na ledowierze, kłótnia i kłótnia, przez tego wojsko-
bezpieczeństwo, nieprzymuszanie do służby wojskowej
tych, którzyby służyć nie chcieli; a którzy przyjmą, słu-
bę, dla tych gruntu, na skoniecznej wojnie, zapewnienie,
Ocklaruje; iż w szczególności osoby cywilne, jak to officya-
listów i wszelkich powołanych pruskich, chwytac i
aresztować kaze, którzy za pomoczenie Polaków również
wieszani będą.

Wstydliwa zaiste rzecz jest, iż 18 wicku do-
starczonych przystępowac środków. Leż niech sądzi

Europa! Słota jest tego porywca. A potworem
szarpani, nareszcie za obronę własnej ojczyzny,
tyranistycznym prześladowani sposobem, możemy jeszcze
zachowywać prawa ludzkości względem nieprzyjaciół
naszych? Srogość ich przymusza nas poniewolnie
do srogości. Niech śmierć własnych połączonych
przekona nas pruski, że gwałcenie praw wzglę-
dem Oniego narodu, podobny gwałt na odwrót
na sobą wywołuje, że barbarzyństwo zwrócić się musi
na tego, który je pierwszy zaczął: i wierząc do ja-
kiejś nam sam ostateczności doprowadzić, niech
się z czasem w swojej wściekłości umiarkuje.

Polacy bracia nasi! nie lekajcie się tych po-
grózek, a nawet skutków tyranii pruskiej. Nie
macie dla was obrony, tylko w męstwie i orężu. So-
zaśtali w domach równie na więzienie, morderstwo
i śmierć wystawieni jesteście. A lepiej jest umrzeć
w boju, niżli z gnusnego w domu szczyptku, być
porwanym do złodziei na więzienie i drubienie, śmierć
nie jest strasna dla tych, którzy poświęcili, albo
umrzeć, albo przystać wolności i uratować ojczyznę.
Straszniejsza ona jest dla nieprzyjaciół, których ra-
don

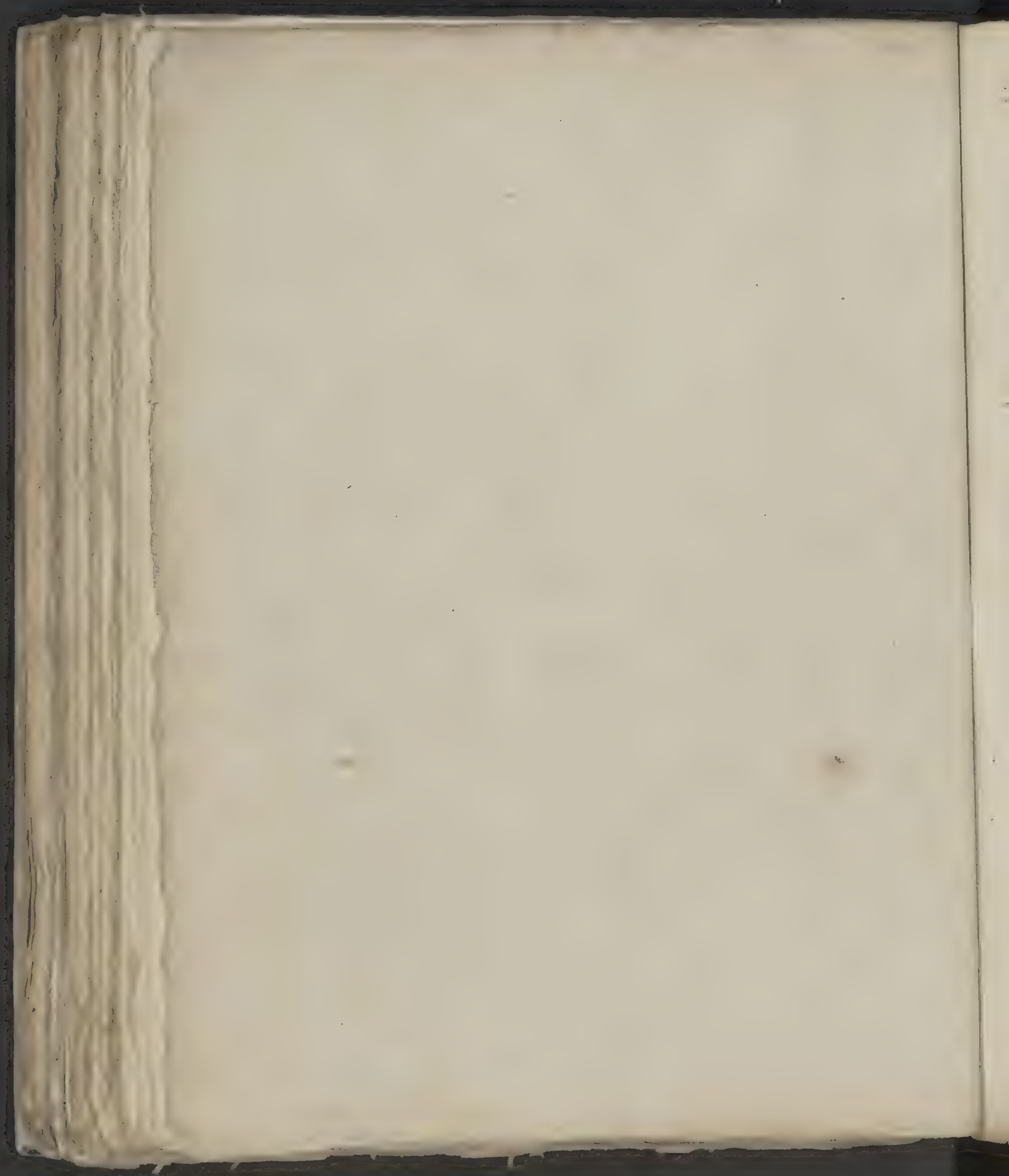

dalec prawniczy interes nie wiąże, i który nie są
tak ciemni, aby nie widzieli, że ich panujący przez
swoją chciwość i tyraniją, na sprawiedliwą zemstę
waszą naraza. Mścicie się na rzyku najerdników;
niech poznają, że zbrodnie żądę spadają na głowy
nieinnego ludu; niech się przekonają, jak niebez-
pieczna jest nowa Opa nich samych, podle takiemu
rządowi sturyc' na narzędzie do prześladowania i
ciemnienia narodu, który on niesprawiedliwie najci-
śniej, gwałci i rozbija, a który prowdamym jego rądnaj
nie uorynit krzywdy.

Mieszkańcy państw Króla pruskiego! rzyca-
wacie się w odpowiedzi, jeżeli srogie tortury Fry-
deryka Wilhelma przeciw braciom naszym wyko-
nywać będziecie. Ta zemsta która spaść powinna
na głowę jego, spadnie na was, ze okrucieństwa jego
współnikami bądź nie wzywacie się.

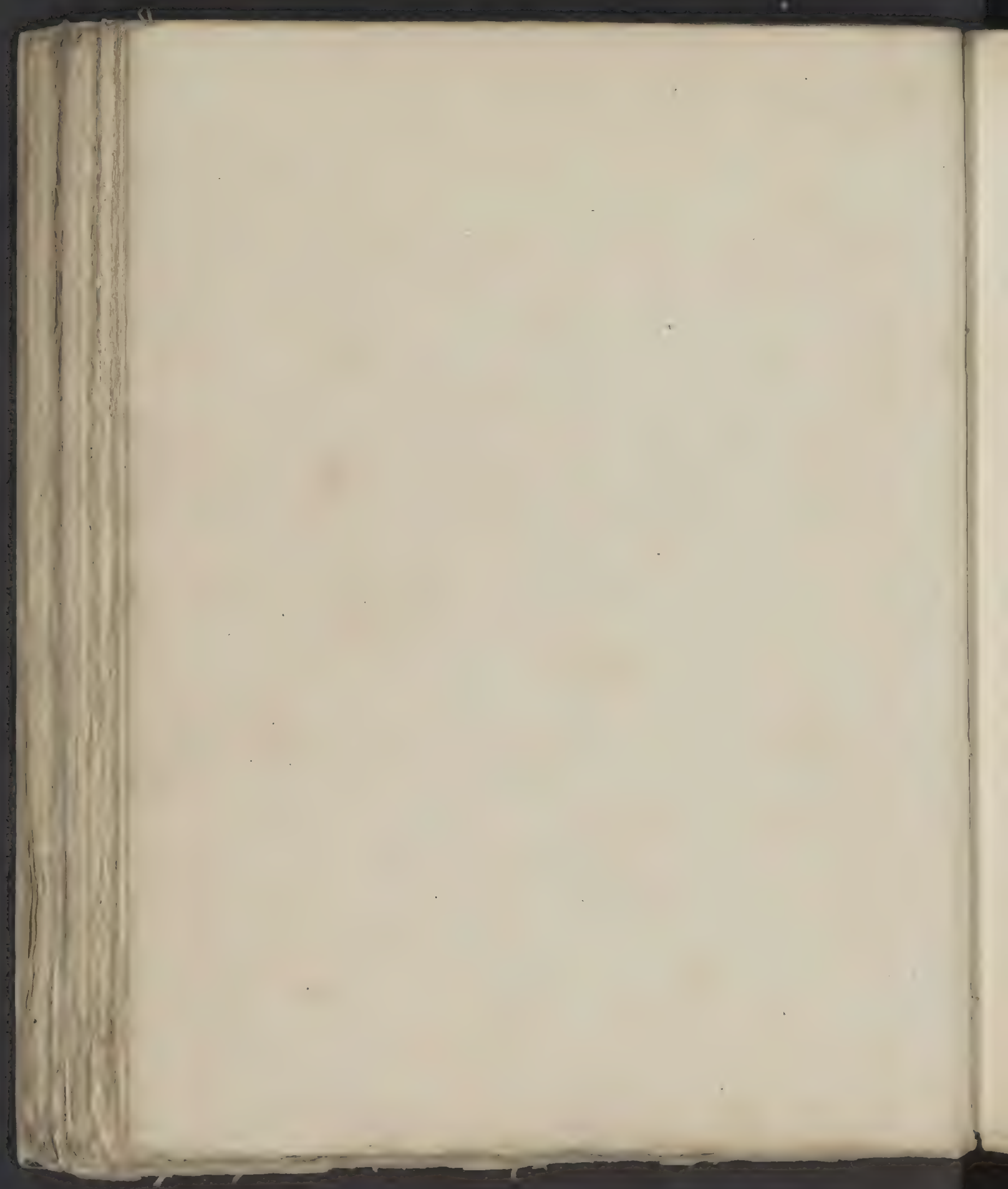
Dan w Warszawie na Sejsy Rady C. 29. Wiosnia 1841.

Przypis: Henryk Jędrzejowski

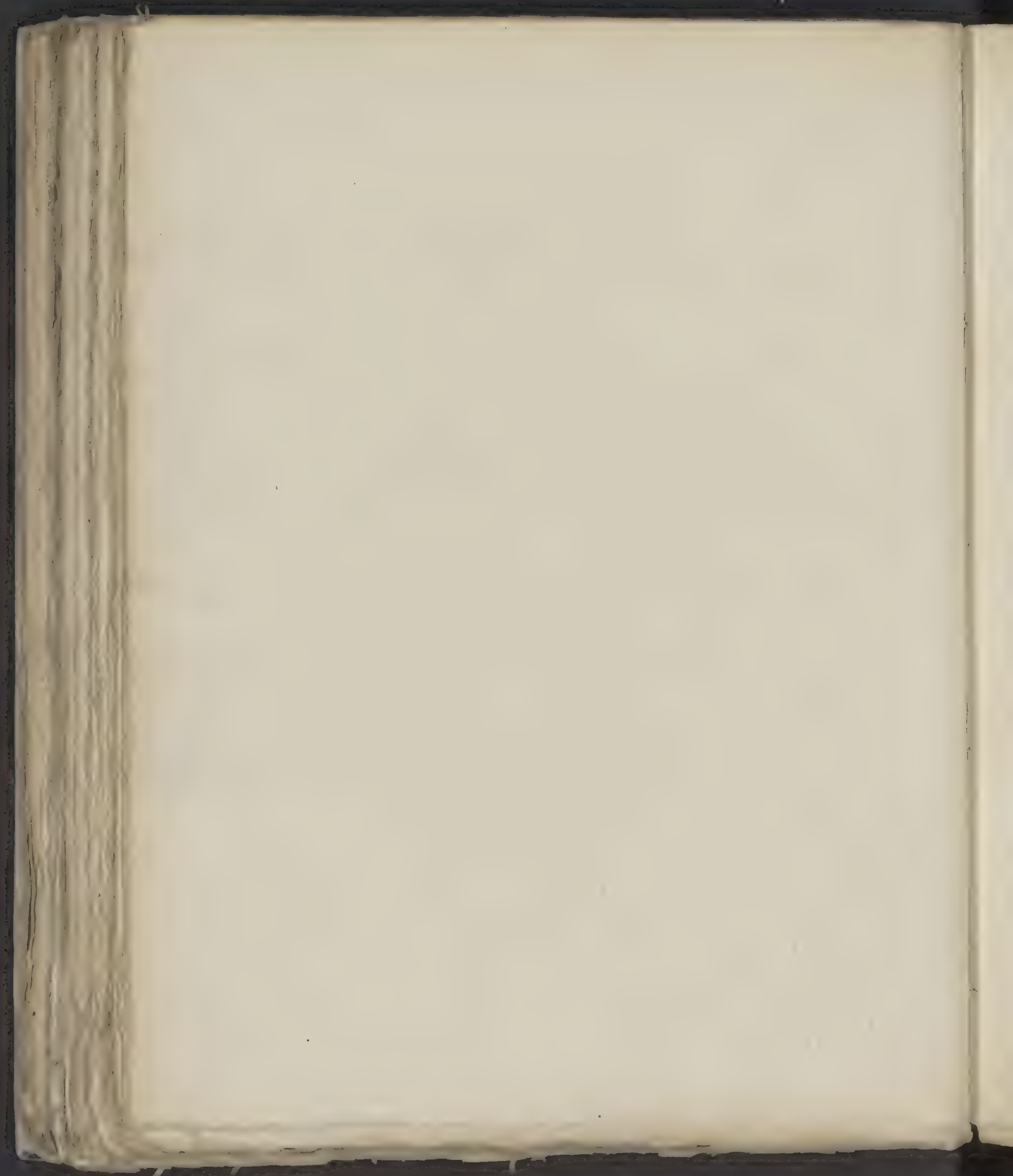

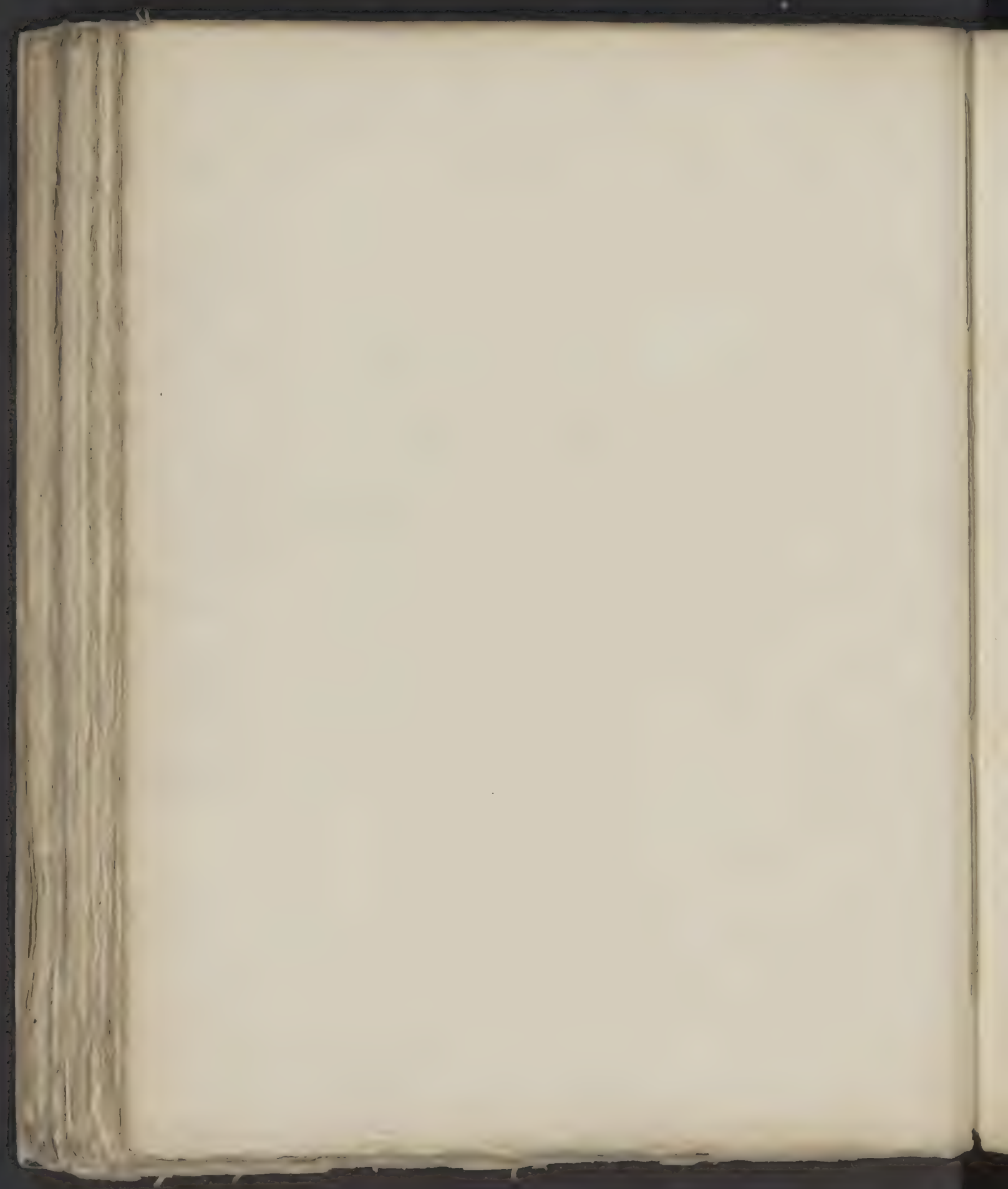

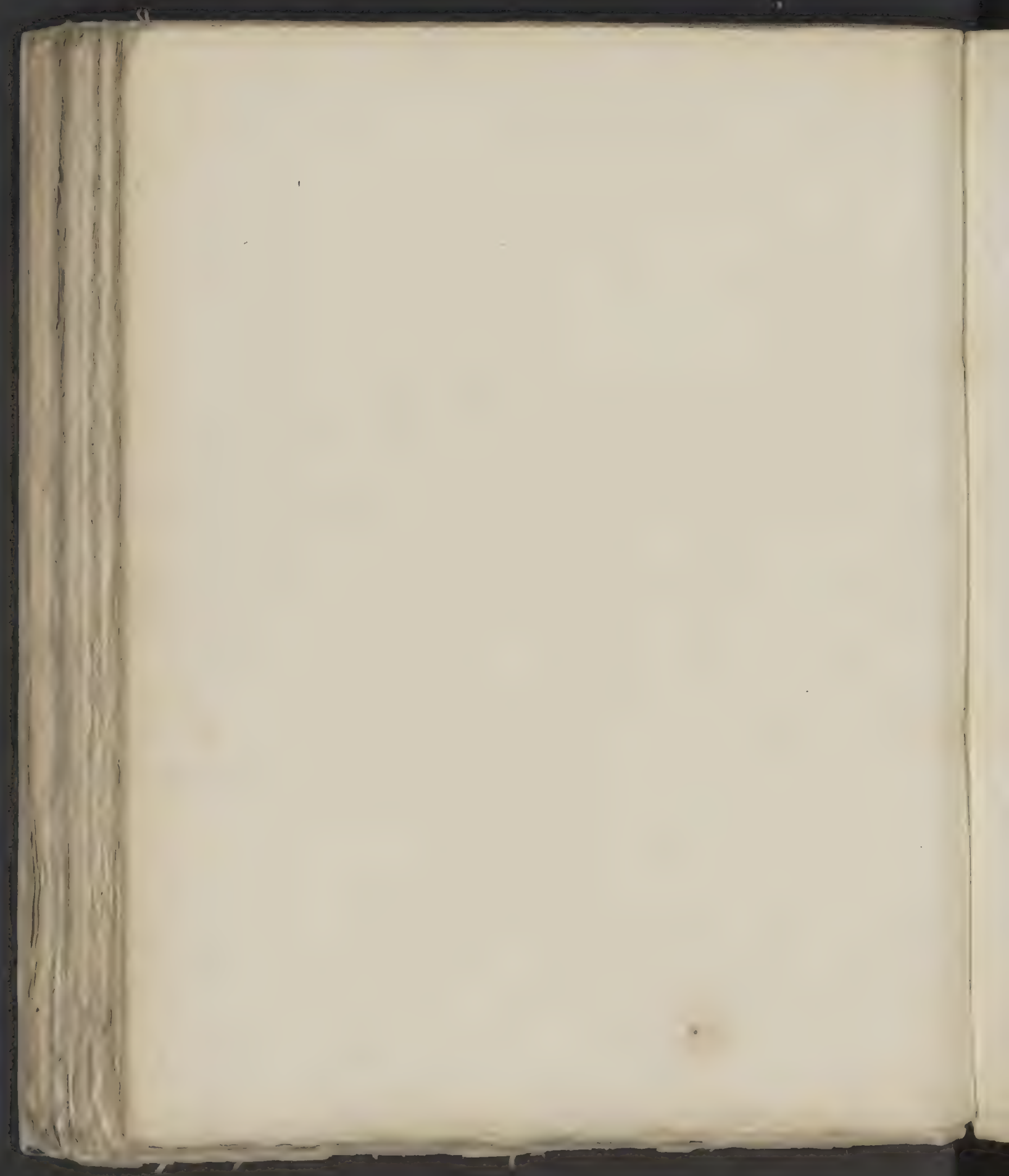

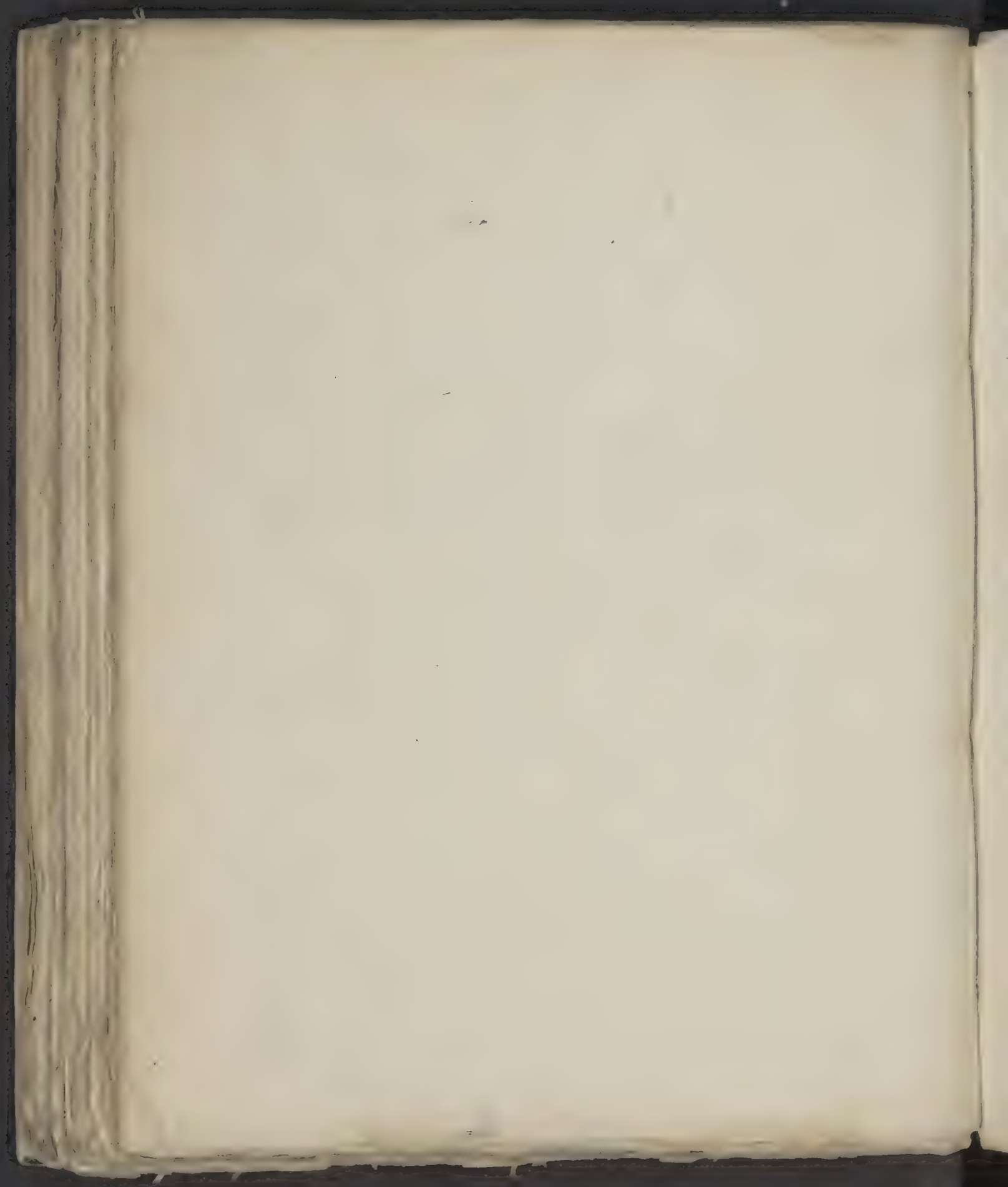

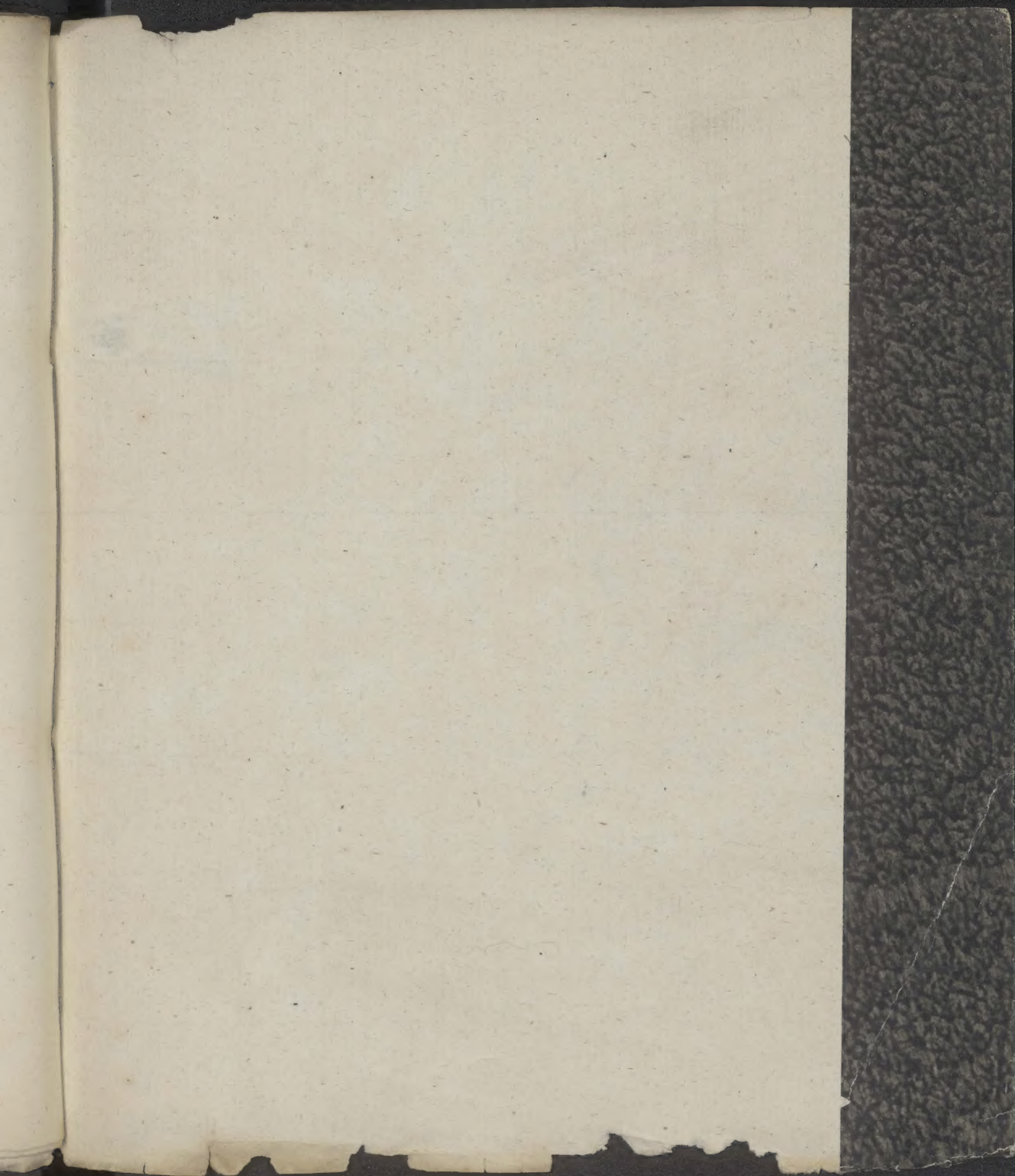

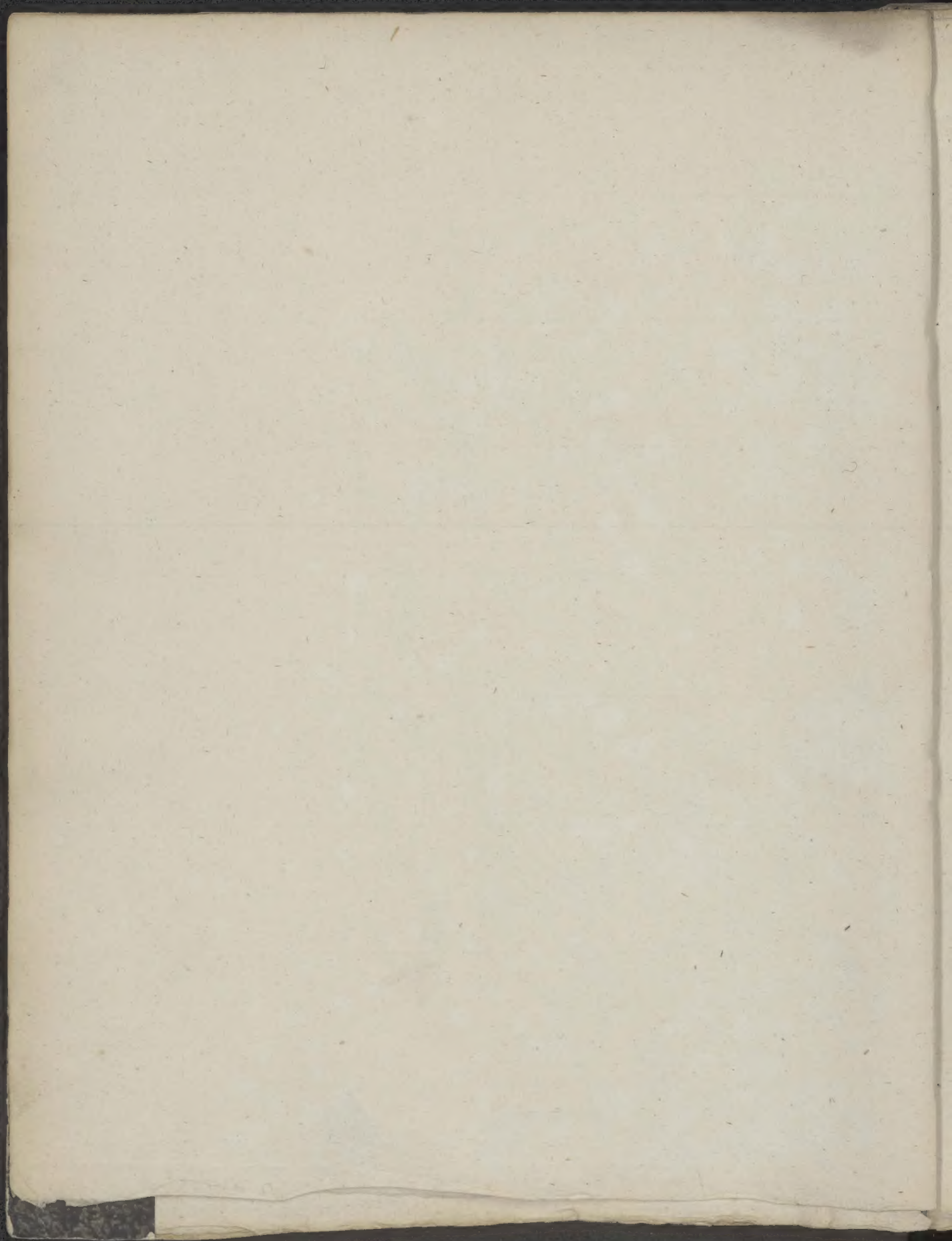

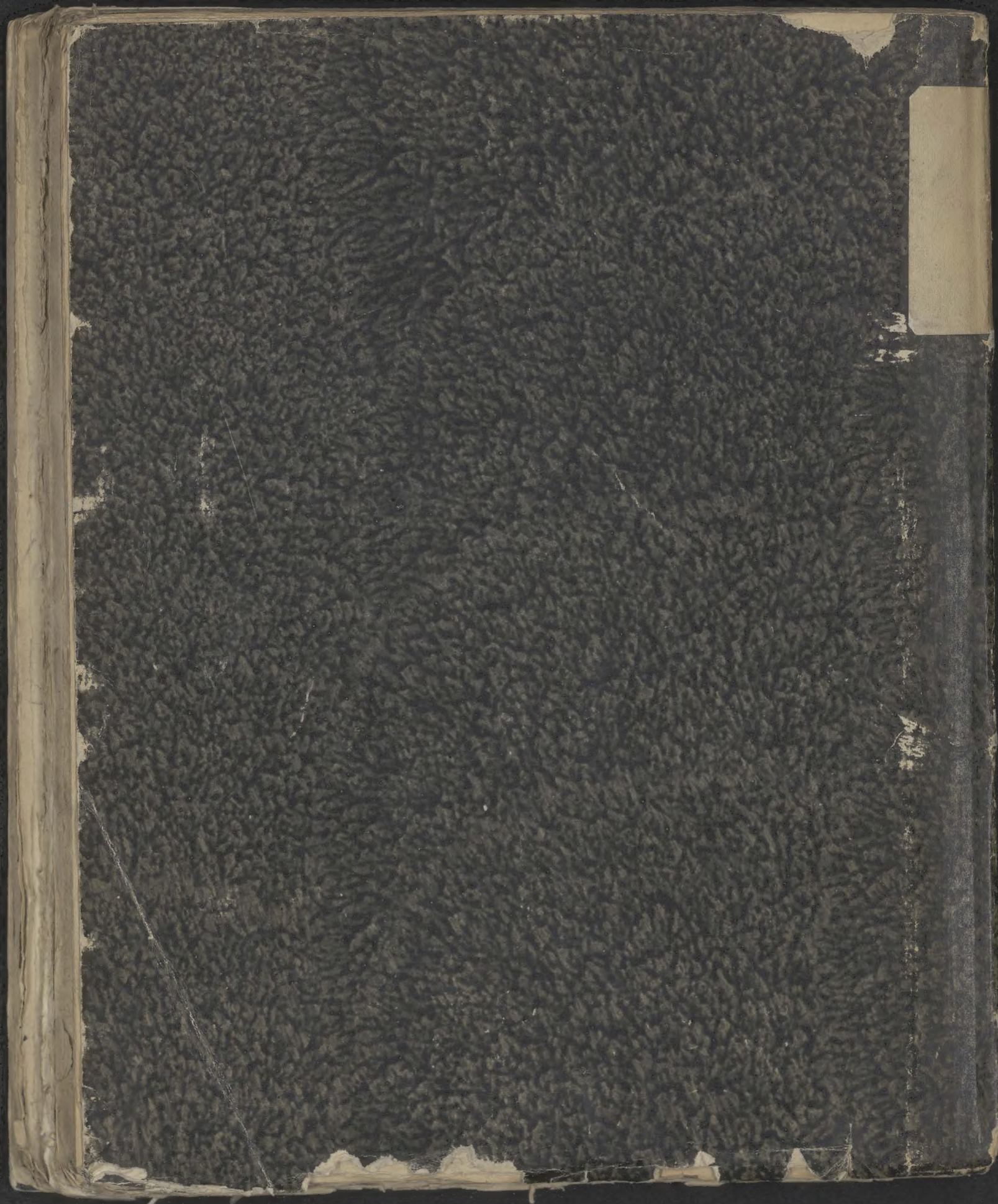

5411